

EDUKACJA OBYWATELSKA

ZESZYT 20

**Kompendium wiedzy o społeczeństwie
dla liceum i technikum w zakresie podstawowym cz. II**

Janusz Korzeniowski

Szczecin 2020

ISBN 978-83-89882-38-7

Ignorantia iuris nocet (Nieznajomość prawa szkodzi).

Tematy lekcji; numery slajdów

1. System prawa w RP; 3–36
2. Akty prawne w RP; 37–49
3. Instytucje prawne prawa cywilnego w RP; 50–63
4. Instytucje prawne prawa rzeczowego i spadkowego w RP; 64–79
5. Instytucje **prawne** prawa rodzinnego w RP; 80–100
6. Postępowanie cywilne w RP; 101–121
7. Akty i decyzje administracyjne w RP; 122–129
8. Postępowanie administracyjne w RP; 130–141
9. Środki kontroli rozstrzygnięć w postępowaniu administracyjnym; 142–149
10. Postępowanie karne w RP; 150–193
11. Pomoc prawna w RP; 194–201
12. Informacja publiczna w RP; 202–208

Bibliografia; 209

Temat 1: System prawa w Rzeczypospolitej Polskiej

Temat: System prawa w RP

Systemy normatywne

System normatywny to zbiór norm regulujących zachowanie człowieka w społeczeństwie.

Poprzez wskazywanie, jakie czynności są dozwolone, a jakie zabronione, organizuje on życie społeczne i rozstrzyga ewentualne konflikty.

Należy zaznaczyć, że nieprzestrzeganie systemu norm grozi sankcja.

❑ Prawo

Prawo to zespół norm (reguł postępowania) ustanowionych lub uznanych przez państwo, popartych przymusem ze strony państwa.

Od innych norm społecznych (moralnych, obyczajowych, religijnych) prawne reguły postępowania różnią się między innymi rodzajem przymusu, jakim zabezpieczone jest przestrzeganie tych reguł.

Prawne reguły postępowania poparte są **przymusem państwowym**, a więc przymusem stosowanym przez zorganizowany i wyspecjalizowany aparat (sądy, organy ścigania).

Temat: System prawa w RP

Systemy normatywne

Prawo cd.

W naszym systemie prawnym ogromna większość norm prawnych jest ustanawiana przez państwo (poprzez jego organy).

Istnieją również normy, które obowiązują w wyniku przystąpienia państwa do określonych konwencji (umów) międzynarodowych.

Po ogłoszeniu ratyfikowanej umowy międzynarodowej stanowi ona część krajowego porządku prawnego.

❑Moralność

Moralność w sensie normatywnym to:

- ✓ preferowanie i postulowanie etycznie dodatnich postaw, wzorów osobowych,
- ✓ wybór dobra, a nie zła,
- ✓ wybór prawdomówności, a nie kłamstwa,
- ✓ traktowanie innego człowieka jako celu samego w sobie, a nie jedynie jako środka do celu,
- ✓ poczuwanie się do odpowiedzialności za motywy, intencje, słowa, czyny (bądź zaniechanie czynów), ich następstwa,
- ✓ kształtowanie i utrwalanie pozytywnych etycznie postaw moralnych (np. prawości, prawdomówności, życzliwości, miłości bliźniego, obiektywizmu, męstwa),
- ✓ czynienie tego, co jest powinnością etyczną.

Temat: System prawa w RP

Systemy normatywne

Moralność cd.

Przeciwieństwami moralności są:

- ✓ niemoralność (antymoralność, cynizm, realizowanie norm przeciwnych normom etyki),
- ✓ nihilizm (amoralizm, indyferentyzm, ignorowanie wszelkich norm etyki).

Moralność jest realizowana w historycznie powstających formach współżycia wspólnot ludzi (obyczajach, instytucjach, interakcjach, relacjach).

☐ Obyczaj

Forma zachowania powszechnie przyjęta w danej zbiorowości społecznej poparta uznawaną w niej tradycją.

Obyczaje stanowiące jeden systemów normatywnych składających się na całość kontroli społecznej regulują szeroki zakres spraw społecznych pozostających poza sferą obowiązywania prawa, moralności, religii.

Naruszenie obyczaju powoduje negatywną reakcję ze strony grupy.

Temat: System prawa w RP

Systemy normatywne

Obyczaj cd.

W społecznościach o kulturze tradycyjnej obyczaje przekazywane przez naśladownictwo, tradycję ustną i cieszące się powszechną aprobatą mają moc niepisanych praw.

Obyczaje utrwalone ulegają zmianom bardzo powoli, często funkcjonują na zasadzie przeżytków społecznych.

Ogół obyczajów danej zbiorowości społecznej składa się na jej obyczajowość.

☐ Religia

Relacja człowieka do różnie pojmowanej świętości (sacrum) i sfery boskiej manifestująca się w wymiarze doktrynalnym (wiara), w czynnościach religijnych – np. modlitwa, ofiara (kult), w sferze społeczno-organizacyjnej (Kościół, wspólnota religijna) i w sferze religijności indywidualnej (np. mistyka).

Sankcje społeczne

Reakcje grupy społecznej na zachowania członków uznawane za pożądane lub niepożądane z punktu widzenia interesów grupy.

Zachowania pożądane i zgodne z przyjętymi normami spotykają się z pozytywną reakcją grupy lub społeczności (**sankcje pozytywne** w postaci nagrody), natomiast zachowania naruszające przyjęte normy spotykają się z **sankcjami negatywnymi** w postaci kar.

Formalne sankcje społeczne stosowane przez organizacje, instytucje oraz państwo wobec jednostek lub grup łamiących przyjęte normy, opierają się na systemie prawnym i wymiarze sprawiedliwości (np.: kary z kodeksu karnego, legalnie i oficjalnie użyta przemoc).

Sankcje społeczne cd.

Sankcje nieformalne, z którymi spotykają się członkowie małych grup społecznych, takich jak: rodzina, grupa rówieśnicza lub koleżeńska, a także mała społeczność lokalna, to m.in. utrata akceptacji lub prestiżu, dezaprobata, potępienie, odrzucenie, izolacja.

Sankcje społeczne są wyrazem działania **kontroli społecznej** zapewniającej podporządkowanie się jednostek normom grupowym.

Służą utrwaleniu zachowań korzystnych z punktu widzenia interesów grupy i wyeliminowaniu zachowań niepożądanych.

Stosując sankcje społeczne, grupa społeczna chroni swoją spójność, zapewniając jej przetrwanie.

Temat: System prawa w RP

Rodzaje (gałęzie) prawa

☐ Prawo państwowe (konstytucyjne)

Prawo państwowe reguluje podstawowe zasady ustroju politycznego, gospodarczego i społecznego.

Określa ono strukturę i kompetencje naczelnych organów państwa, a także podstawowe prawa oraz obowiązki człowieka i obywatela, a także zasady prawa wyborczego.

Głównym źródłem prawa państwowego jest **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku**.

Temat: System prawa w RP

Rodzaje (gałęzie) prawa

☐ Prawo administracyjne

Prawo administracyjne reguluje organizację administracji oraz proces wykonywania funkcji administrowania przez organy państwowe i samorządowe.

Przepisy prawa administracyjnego tworzą ramy, w których organy administracji publicznej wyposażone w uprawnienia władcze, mogą prowadzić swą działalność.

Zakresem gałęzi prawa administracyjnego są także objęte normy regulujące tryb postępowania przed organami administracji.

Temat: System prawa w RP

Rodzaje (gałęzie) prawa

❑ Prawo finansowe

Prawo finansowe zawiera normy prawne regulujące zasady i tryb gromadzenia przez państwo dochodów (np. z tytułu podatków), a także zasady oraz tryb rozdziału i wydatkowania tych środków.

Problematyką tą zajmuje się podstawowy dział prawa finansowego – **prawo budżetowe**.

Temat: System prawa w RP

Rodzaje (gałęzie) prawa

Prawo finansowe cd.

Drugi dział prawa finansowego – **prawo bankowe** – reguluje organizację banków oraz stosunki finansowe związane z działalnością bankową (zagadnienia obiegu pieniężnego, udzielania kredytów, obrotu dewizowego itp.).

Trzecim działem prawa finansowego jest **prawo ubezpieczeniowe**, określające organizację i działalność instytucji ubezpieczeniowych.

Czwartym działem prawa finansowego jest **prawo finansowe przedsiębiorstw państwowych**.

Temat: System prawa w RP

Rodzaje (gałęzie) prawa

❑ Prawo cywilne

Prawo cywilne jest gałęzią prawa regulującą stosunki majątkowe oraz niektóre stosunki wynikające z praw osobistych, w których występujące podmioty są w stosunku do siebie równorzędne.

Stosunki regulowane przez prawo cywilne zachodzić mogą zarówno między osobami fizycznymi, jak i osobami prawnymi (np. spółkami mającymi osobowość prawną, spółdzielniami, przedsiębiorstwami państwowymi).

Temat: System prawa w RP

Rodzaje (gałęzie) prawa

☐ Prawo rodzinne

Prawo rodzinne reguluje osobiste i majątkowe stosunki wynikające z zawarcia małżeństwa, stosunki powstające między rodzicami a dziećmi, a także stosunki dotyczące przysposobienia (adopcji) oraz opieki nad osobami małoletnimi.

Temat: System prawa w RP

Rodzaje (gałęzie) prawa

☐ Prawo pracy

Prawo pracy obejmuje normy regulujące stosunki pracy między pracodawcami a pracownikami oraz stosunki bezpośrednio związane z pracą.

W zakres prawa pracy wchodzi więc normy regulujące powstanie i ustanie stosunku pracy, obowiązki i uprawnienia pracodawcy i pracownika, czas pracy, urlopy wypoczynkowe, ochronę pracy, wynagrodzenie za pracę, bezpieczeństwo i higienę pracy, rozstrzyganie sporów ze stosunku pracy, uprawnienia związków zawodowych, regulaminy pracy, układy zbiorowe pracy.

Temat: System prawa w RP

Rodzaje (gałęzie) prawa

❑ Prawo karne

Prawo karne określa, jakie czyny są przestępstwami, ustala zasady odpowiedzialności za takie czyny oraz kary, jakie grożą za ich popełnienie.

Zadaniem norm prawa karnego jest ochrona obywateli i ich dóbr przed zamachami, a także ochrona interesów politycznych i gospodarczych państwa i jego instytucji.

Oprócz pełnienia funkcji ochronnych zadaniem prawa karnego jest oddziaływanie wychowawcze zarówno na sprawcę, jak i na społeczeństwo.

Temat: System prawa w RP

Rodzaje (gałęzie) prawa

❑ Prawo procesowe

W jego zakres wchodzi **trzy podstawowe działy**:

1. **Przepisy o ustroju sądów** określają strukturę i organizację sądów poszczególnych szczebli, przepisy o prokuraturze zaś – organizację, zadania i obowiązki prokuratury.
2. **Prawo procesowe cywilne** określa tryb postępowania przed sądami w sprawach cywilnych, a także w sprawach gospodarczych, w sprawach z zakresu prawa rodzinnego oraz prawa pracy. Określa również prawa stron i innych osób uczestniczących w postępowaniu.
3. **Prawo procesowe karne** ustala tryb działania sądów w sprawach karnych, a także uprawnienia prokuratora, oskarżonego i obrońców w poszczególnych stadiach procesu.

Prawo nie działa wstecz /*Lex retro non agit*/

Zasada nieretroaktywności przepisów prawa oznacza, że ustanowione przepisy prawne nie mogą wywoływać skutków prawnych dla czynów mających miejsce przed jego wejściem w życie.

W prawie karnym zasada ta oznacza, że niemożliwe jest skazanie za czyn, który popełniony został, zanim odpowiednie przepisy prawa wprowadziły jego kryminalizację.

Od zasady *lex retro non agit* możliwe są jednak wyjątki. Dotyczy to sytuacji, w których zastosowanie nowych przepisów do sytuacji przeszłych wiązałoby się z pozytywnymi skutkami, korzyściami dla podmiotów prawa.

Nie ma natomiast przyzwolenia na odstępstwa od powyższej reguły w przypadku zastosowania prawa finansowego oraz prawa karnego.

Domniemanie niewinności

Konstytucja RP stanowi, iż „Każdego uważa się za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie stwierdzona prawomocnym wyrokiem sądu”.

Zasada ta ma bardzo istotne znaczenie, wynika z niej bowiem, że istnieje obowiązek udowodnienia oskarżonemu winy, co zwalnia go z potrzeby udowadniania swej niewinności.

Oskarżony jest zwolniony z obowiązku dostarczania dowodów w swej sprawie oraz ma zagwarantowane prawo odmowy zeznań i składania wyjaśnień.

Skazany zaś ma prawo odwołania się od wyroku.

Temat: System prawa w RP

Podstawowe zasady prawa

Nie ma winy bez prawa

Odpowiedzialności karnej podlega tylko ten, kto dopuścił się czynu zabronionego pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia.

Z zasady tej wynika zakaz pociągania do odpowiedzialności za czyn, jeśli w czasie jego popełnienia nie był on zakazany pod groźbą kary.

Oznacza ona także, że orzeczona kara za czyn nie może być surowsza od kary przewidzianej w ustawie.

Nieznajomość prawa szkodzi

Ignorantia iuris nocet (Nieznajomość prawa szkodzi) – paremia prawnicza wyrażająca jedną z podstawowych zasad prawa; wywodzi się z prawa rzymskiego.

Zgodnie z nią nie można zasłaniać się nieznajomością normy prawnej.

W praktyce zaś wyraża się tym, że nikt nie może podnosić, iż zachował się niezgodnie z normą dlatego, że nie wiedział o jej istnieniu. Dla poprawnego stosowania tej zasady konieczne jest, aby wszystkie akty prawne były publikowane w sposób umożliwiający każdemu zapoznanie się z nimi (w Polsce jest to realizowane poprzez obowiązek publikacji powszechnie obowiązujących źródeł prawa w Dzienniku Ustaw, a pozostałych aktów w Monitorze Polskim).

Temat: System prawa w RP

Funkcje prawa

Przez **funkcję prawa** współczesna nauka najczęściej rozumie rzeczowy, obiektywny skutek, rezultat istnienia (działania) jakiejś instytucji czy normy dla ich otoczenia.

Otoczeniem tym jest społeczeństwo i jednostki, które je tworzą.

Mówi się w związku z tym o **społecznych funkcjach prawa**.

Niektóre funkcje pokrywają się z funkcjami, jakie pełnią w społeczeństwie również inne regulatory ludzkich zachowań, zwłaszcza moralność i obyczaje, inne natomiast są charakterystyczne wyłącznie dla prawa.

Temat: System prawa w RP

Funkcje prawa

❑ Funkcja **stabilizacyjna** wyraża się w tym, że skutkiem działania prawa w społeczeństwie jest utrwalanie istniejącego w nim ładu politycznego, gospodarczego itp.

Stałość prawa polegająca na obowiązywaniu prawa przez dłuższy czas powoduje petryfikowanie wzorów zachowań, uczynienie ludzkich działań bardziej rutynowymi, a przez to powtarzalnymi.

W tym sensie wzmacnia się też **bezpieczeństwo prawne** obywateli.

Temat: System prawa w RP

Funkcje prawa

❑ Funkcja **dynamizująca** polega na promowaniu zmian w różnych sferach życia społecznego.

Prawodawstwo może być czynnikiem sprzyjającym przeobrażeniom stosunków społecznych, może odpowiadać na potrzeby społeczne konkretnego czasu, kreując nowe instytucje prawne i wprowadzając nowe struktury organizacyjne życia społecznego.

Temat: System prawa w RP

Funkcje prawa

- ❑ Funkcja **ochronna** polega na tym, że prawo wspiera (chroni) rozmaite wartości istotne ze społecznego punktu widzenia. Jeżeli np. przepisy postępowania cywilnego określają sposób, w jaki niespłacony pożyczkodawca może dochodzić od pożyczkobiorcy zapłaty długu, to właśnie w ten sposób chroniony jest majątek pożyczkodawcy; podobną funkcję pełnią regulacje sfery socjalnej (np. zasiłek dla bezrobotnych, urlopy macierzyńskie itp.).

Temat: System prawa w RP

Funkcje prawa

❑ Funkcja **organizacyjna** prawa objawia się w tworzeniu instytucjonalnych warunków życia społecznego i państwowego (np. przez unormowania dotyczące ustroju organów władzy publicznej, ich kompetencji i trybu działania).

Na tej podstawie powoływane są rozmaite jednostki organizacyjne, zarówno stanowiące organy władzy publicznej (sądy, organy samorządowe itp.), jak i w dalszej kolejności różnorodne prywatne (spółki, stowarzyszenia, fundacje itp.).

Temat: System prawa w RP

Funkcje prawa

- ❑ Wyodrębnienie funkcji **represyjnej** i **wychowawczej** uwzględnia to, czy prawo działa ze względu na obawę dolegliwości, które mogą spotkać naruszcycieli norm, czy przez fakt, iż wyrabia w adresatach norm trwałe przekonania, skłonności i nawyki.

Temat: System prawa w RP

Funkcje prawa

- ❑ Funkcja **kontrolna** polega na tym, że rezultatem działania prawa jest poddanie zachowań ludzkich społecznej kontroli, tj. zamknięciu tych zachowań w granicach prawa m.in. przez eliminowanie odstępstw od obowiązujących norm.
- W ten sposób zachowania stają się obliczalne i przewidywalne, wzrasta poczucie pewności i bezpieczeństwa.
- Pełnienie funkcji kontrolnej przypisuje się zresztą nie tylko prawu, ale także innym zespołom norm społecznych, np. normom moralnym.

❑ Funkcja **dystrybutywna** jest rezultatem tego, że prawo przyczynia się do rozdziału w społeczeństwie różnego rodzaju dóbr i ciężarów (materialnych, moralnych).

Widać to szczególnie wyraziście w przypadku norm prawa administracyjnego czy podatkowego.

W tym wypadku wartościami chronionymi mogą być sprawiedliwość, równość, a niekiedy godność człowieka.

Temat: System prawa w RP

Funkcje prawa

❑ **Regulacja konfliktów** jako funkcja prawa polega na tym, że rezultatem działania prawa (przestrzegania i stosowania) jest rozstrzyganie sporów między ludźmi, które pojawiają się w przypadku niezgodności interesów i opinii jednostek lub grup ludzkich.

Nie ma też wątpliwości, że funkcja regulacyjna służy przede wszystkim ochronie wolności i pokoju w świecie współczesnym.

Temat: System prawa w RP

Funkcje prawa

Niebagatelna jest też ocena prawa w kategoriach **skuteczności i efektywności** (najprościej rzecz ujmując: przewagi zysków nad kosztami lub stratami).

Prawo może być w dłuższym okresie skutecznym środkiem organizacji życia społecznego tylko wówczas, gdy w swej treści i formie respektuje pewne podstawowe, akceptowane społecznie **wartości**.

Może być skutecznym instrumentem oddziaływania na zachowania adresatów norm jedynie w ramach tych wartości.

Tylko z takim prawem obywatele będą się utożsamiać i będą uznawać je za sprawiedliwe.

Temat 2: Akty prawne w Rzeczypospolitej Polskiej

Temat: Akty prawne w RP

Źródła prawa w RP

❑ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Konstytucja w systemie źródeł prawa zajmuje miejsce szczególne, jest bowiem **ustawą zasadniczą**. Jest ona najwyższym prawem Rzeczypospolitej Polskiej.

Szczególne znaczenie Konstytucji wynika przede wszystkim z przedmiotu jej unormowań. Reguluje ona podstawy ustroju politycznego i społeczno-gospodarczego państwa, a także podstawowe wolności oraz prawa i obowiązki człowieka i obywatela.

Obecna Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej została uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe i przyjęta w referendum konstytucyjnym w 1997 roku.

Temat: Akty prawne w RP

Źródła prawa w RP

Szczególna rola Konstytucji wynika również z faktu, że w swej zasadniczej treści określa ona hierarchię pozostałych źródeł prawa, wytycza kierunki ustawodawstwa.

Żaden akt normatywny nie może być sprzeczny z Konstytucją. Konstytucja jako ustawa zasadnicza różni się od ustaw zwykłych szczególnym trybem, w jakim jest uchwalana i zmieniana.

Do jej zmiany potrzebna jest w Sejmie kwalifikowana większość dwóch trzecich głosów, w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów, w Senacie zaś bezwzględna większość głosów, w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów.

Zwykła ustawa nie może zmienić ani całej Konstytucji, ani poszczególnych jej postanowień.

Temat: Akty prawne w RP

Źródła prawa w RP

☐ Ustawy

Naczelne miejsce po Konstytucji w systemie źródeł prawa zajmuje **ustawa** uchwalana przez Sejm z udziałem Senatu. Żaden inny organ, oprócz Sejmu, nie jest władny wydawać ustawy.

Ustawami są regulowane istotne zagadnienia o charakterze politycznym, społecznym i gospodarczym.

Inne akty normatywne muszą być zgodne z ustawami.

Wydawane są w większości na podstawie ustaw i w celu ich wykonania.

Temat: Akty prawne w RP

Źródła prawa w RP

❑ Ratyfikowane umowy międzynarodowe

Jako źródło powszechnie obowiązującego prawa Konstytucja wymienia ratyfikowane umowy międzynarodowe. Umowy **ratyfikuje i wypowiada Prezydent RP.**

W niektórych wypadkach (gdy umowa dotyczy np. pokoju, sojuszy, układów politycznych, wolności, praw lub obowiązków obywatelskich) ratyfikacja i wypowiedzenie takiej umowy wymagają uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie.

Konstytucja stanowi, że Rzeczpospolita Polska może, na podstawie umowy międzynarodowej, **przekazać organizacji międzynarodowej lub organowi międzynarodowemu kompetencje** władzy państwowej w niektórych sprawach.

Zgoda na ratyfikację takiej umowy jest uchwalana przez Parlament kwalifikowaną większością głosów. Może także być uchwalana **w referendum ogólnokrajowym.**

Temat: Akty prawne w RP

Źródła prawa w RP

Ratyfikowane umowy międzynarodowe cd.

Po ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw ratyfikowanej umowy międzynarodowej staje się ona częścią **krajowego porządku prawnego** i jest bezpośrednio stosowana, chyba że stosowanie jej jest uzależnione od wydania ustawy.

Umowa międzynarodowa, ratyfikowana za zgodą wyrażoną w ustawie, ma w myśl Konstytucji pierwszeństwo przed ustawą, jeśli nie da się jej pogodzić z umową.

Gdy ratyfikowana umowa konstytuuje organizację międzynarodową, prawo stanowione przez tę organizację jest stosowane bezpośrednio i ma pierwszeństwo w przypadku kolizji z ustawami.

Temat: Akty prawne w RP

Źródła prawa w RP

□ Rozporządzenia

Rozporządzenia są aktami normatywnymi wydawanymi w Polsce przez Prezydenta, Radę Ministrów, Prezesa Rady Ministrów oraz ministrów kierujących działami administracji rządowej.

Rozporządzenia wydawać mogą również przewodniczący komitetów wchodzących w skład Rady Ministrów, a także Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji.

Warunkiem wydania rozporządzenia jest zamieszczenie w ustawie wyraźnego upoważnienia, zwanego **delegacją ustawową**, do wydania rozporządzenia w określonej dziedzinie. Treść rozporządzenia musi być utrzymana w granicach udzielonej delegacji.

W stosunku do ustaw **rozporządzenia mają charakter wykonawczy**. Konkretyzują one i uszczegółowiają zagadnienia uprzednio ogólnie uregulowane w ustawach.

Temat: Akty prawne w RP

Źródła prawa w RP

❑ Akty prawa miejscowego – na obszarze działania organów, które je ustanowiły

Prawem miejscowym są akty prawne wydawane zarówno przez organy samorządu (województwa, powiatu, gminy), jak i akty prawne wydawane przez organy administracji rządowej poszczególnych szczebli, obowiązujące na obszarze danej jednostki terytorialnej.

Na szczeblu województwa akty prawa miejscowego stanowi – jako organ samorządu – **sejmik województwa**, jako organ administracji rządowej zaś – **wojewoda** (na podstawie i w granicach upoważnień zawartych w ustawie).

Temat: Akty prawne w RP

Źródła prawa w RP

Akty prawa miejscowego cd.

Akty prawa miejscowego stanowione przez **powiat** (np. **uchwały** rady powiatu).

Przepisami gminnymi są nazywane przepisy stanowione przez organy gminy, mające moc obowiązującą na jej terenie. Najczęściej przepisy te stanowi rada gminy w formie **uchwały**. Organy gminy wydawać mogą także przepisy porządkowe w formie **zarządzenia**.

Temat: Akty prawne w RP

Procedura ustawodawcza

Inicjatywa ustawodawcza przysługuje posłom, Senatowi, Prezydentowi RP, Radzie Ministrów i grupie co najmniej 100 tys. obywateli mających prawo wybierania do Sejmu. Wnioskodawcy, przedstawiając Sejmowi projekt ustawy, przedstawiają skutki finansowe jej wykonania. Sejm rozpatruje projekt ustawy w trzech czytaniach. Prawo wnoszenia poprawek do projektu ustawy w czasie rozpatrywania go przez Sejm przysługuje wnioskodawcy projektu, posłom i Radzie Ministrów. Wnioskodawca może wycofać projekt ustawy w toku postępowania ustawodawczego w Sejmie do czasu zakończenia drugiego czytania projektu.

Temat: Akty prawne w RP

Procedura ustawodawcza

Sejm uchwala ustawy zwykłą większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

Ustawę uchwaloną przez Sejm Marszałek Sejmu przekazuje Senatowi.

Senat w ciągu 30 dni od dnia przekazania ustawy może ją przyjąć bez zmian, uchwalić poprawki albo uchwalić odrzucenie jej w całości.

Uchwałę Senatu odrzucającą ustawę albo poprawkę zaproponowaną w uchwale Senatu uważa się za przyjętą, jeżeli Sejm nie odrzuci jej bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

Temat: Akty prawne w RP

Procedura ustawodawcza

Po zakończeniu ww. postępowania Marszałek Sejmu przedstawia uchwaloną ustawę do podpisu Prezydentowi RP.

Prezydent RP podpisuje ustawę w ciągu 21 dni od dnia przedstawienia i zarządza jej ogłoszenie w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

Przed podpisaniem ustawy Prezydent RP może wystąpić do **Trybunału Konstytucyjnego** z wnioskiem w sprawie zgodności ustawy z Konstytucją.

Prezydent RP nie może odmówić podpisania ustawy, którą Trybunał Konstytucyjny uznał za zgodną z Konstytucją.

Prezydent RP odmawia podpisania ustawy, którą Trybunał Konstytucyjny uznał za niezgodną z Konstytucją.

Temat: Akty prawne w RP

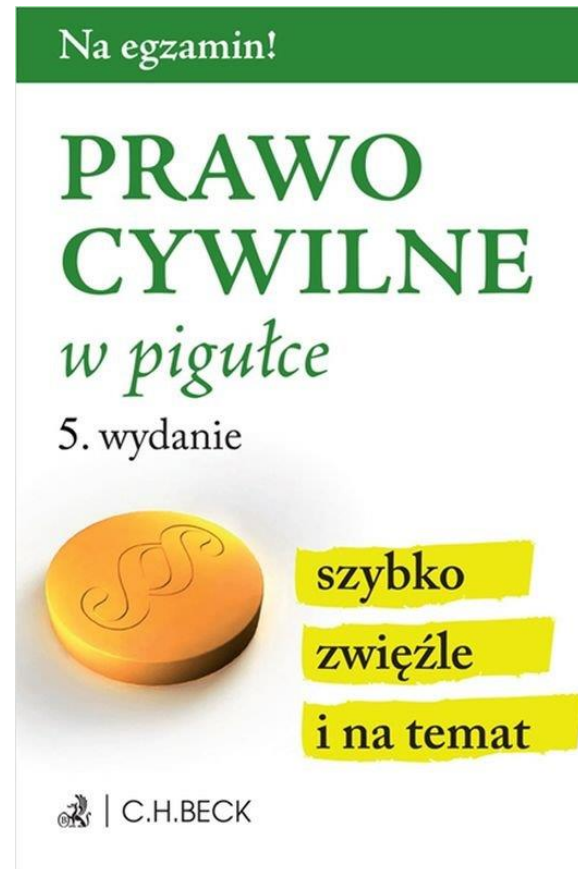
Procedura ustawodawcza

Jeżeli jednak niezgodność z Konstytucją dotyczy poszczególnych przepisów ustawy, a Trybunał Konstytucyjny nie orzeknie, że są one nierozdzielnie związane z całą ustawą, Prezydent RP, po zasięgnięciu opinii Marszałka Sejmu, podpisuje ustawę z pominięciem przepisów uznanych za niezgodne z Konstytucją albo zwraca ustawę Sejmowi w celu usunięcia niezgodności.

Jeżeli Prezydent RP nie wystąpił z wnioskiem do Trybunału Konstytucyjnego, może z umotywowanym wnioskiem przekazać ustawę Sejmowi do ponownego rozpatrzenia.

Po ponownym uchwaleniu ustawy przez Sejm większością 3/5 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów Prezydent RP w ciągu 7 dni podpisuje ustawę i zarządza jej ogłoszenie w Dzienniku Ustaw RP.

Temat 3: Instytucje prawne prawa cywilnego w Rzeczypospolitej Polskiej

Temat: Instytucje prawne prawa cywilnego w RP

Działy prawa cywilnego

❑ Prawo cywilne ogólne

Normuje w odniesieniu do prawa cywilnego, kto i na jakich warunkach jest uznawany za podmiot prawa cywilnego (oraz kto może być pełnomocnikiem i działać jako przedstawiciel tego podmiotu); normuje pojęcie mienia, ustalając, czego mogą dotyczyć transakcje, obrót i wymiana dóbr oraz ogólne zagadnienia odnośnie do zawierania formy umów czy znaczenia terminów towarzyszących ich zawarciu.

Temat: Instytucje prawne prawa cywilnego w RP

Działy prawa cywilnego

☐ Prawo rzeczowe

Reguluje sposób korzystania z mienia.

Określa, co właściciel (czy też użytkownik, posiadacz lub uprawniony) może robić z rzeczą.

Mają oni tzw. prawo bezwzględne do rzeczy, a więc skuteczne wobec wszystkich.

Prawo rzeczowe reguluje więc, na czym polega wykonywanie własności, jaka jest treść użytkowania wieczystego czy służebności.

Temat: Instytucje prawne prawa cywilnego w RP

Działy prawa cywilnego

❑ Prawo zobowiązań

Reguluje przede wszystkim warunki dokonywania transakcji, normuje stosunki między stronami zawierającymi umowę (wierzyciel może żądać od dłużnika spełnienia świadczenia, a dłużnik zobowiązany jest to świadczenie spełnić), a także kwestie odpowiedzialności za szkodę i bezpodstawne wzbogacenie.

Temat: Instytucje prawne prawa cywilnego w RP

Działy prawa cywilnego

❑ Prawo rodzinne

Uregulowane w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym normuje kwestie stosunków zarówno majątkowych, jak i niemajątkowych wynikających z więzi rodzinnych między rodzicami i dziećmi oraz małżonkami.

Reguluje również kwestie warunków zawarcia i rozwiązania związku małżeńskiego.

❑ Prawo spadkowe

Reguluje kwestie praw i obowiązków związanych z nabyciem majątku w drodze spadkobrania.

Temat: Instytucje prawne prawa cywilnego w RP

Działy prawa cywilnego

❑ Prawo handlowe

Reguluje kwestie zbliżone do prawa zobowiązań.
W tym przypadku jednak regulacje odnoszą się do osób prowadzących każdego rodzaju przedsiębiorstwa lub prowadzących działalność gospodarczą regulowaną w prawie handlowym.

Temat: Instytucje prawa cywilnego w RP

Osoba fizyczna

Podmiotami prawa cywilnego są osoby fizyczne i prawne.

Osoba fizyczna – prawne określenie każdego człowieka, który występuje jako podmiot w stosunku cywilnoprawnym.

Osoby fizyczne posiadają zdolność prawną. Oznacza to, że mogą mieć prawa i obowiązki cywilnoprawne. Mogą być właścicielem, spadkobiercą, dzierżawcą, dłużnikiem.

Temat: Instytucje prawa cywilnego w RP

Zdolność prawna

Zdolność prawną ma każdy człowiek aż do śmierci.
Jest to zdolność do bycia podmiotem praw i obowiązków.
Stanowi ona podstawową cechę normatywną podmiotów
prawa cywilnego.

Temat: Instytucje prawne prawa cywilnego w RP

Zdolność do czynności prawnych

Zdolność do czynności prawnych oznacza zdolność kształtowania swoich praw i obowiązków własnym działaniem. Czy osoby fizyczne mają zawsze pełną zdolność do czynności prawnych?

Nie zawsze – osoby fizyczne mogą mieć pełną lub ograniczoną zdolność do czynności prawnych lub być jej całkowicie pozbawione.

Pełną zdolność do czynności prawnych nabywa się z chwilą uzyskania pełnoletności. W tym momencie możemy nie tylko dostać, ale i podarować, kupić, sprzedać nasz samochód, dom, pralkę.

Osoba mająca pełną zdolność do czynności prawnych może dokonywać ze skutkami prawnymi wszystkich czynności w granicach przysługujących jej zdolności prawnej.

Temat: Instytucje prawne prawa cywilnego w RP

Zdolność do czynności prawnych

Ograniczoną zdolność do czynności prawnych mają małoletni, którzy ukończyli lat trzynaście oraz osoby ubezwłasnowolnione częściowo.

Oznacza to, że do ważności czynności prawnej podjętej przez osobę ograniczoną w zdolności do czynności prawnej potrzebna jest zgoda jej przedstawiciela ustawowego.

Do czynności prawnych nie mają zdolności osoby, które nie ukończyły lat trzynastu oraz osoby ubezwłasnowolnione całkowicie.

Czynność prawna dokonana przez osobę, która nie ma zdolności prawnej, jest nieważna.

Wyjątek stanowią tu umowy, które należą do umów powszechnie zawieranych w drobnych, bieżących sprawach życia codziennego.

Dziecko może więc kupić zeszyt, bilet, bułkę.

Temat: Instytucje prawne prawa cywilnego w RP

Przedstawicielstwo a pełnomocnictwo

Przedstawicielstwo polega na tym, że jedna osoba, zwana **przedstawicielem**, dokonuje w granicach posiadanego umocowania czynności prawnej w imieniu innej osoby, zwanej **reprezentowanym**, wywołując tym działaniem skutki bezpośrednio dla reprezentowanego.

Pełnomocnictwo udzielone zostaje w drodze jednostronnego oświadczenia woli **mocodawcy**. Daje ono pełnomocnikowi prawo do działania w jego imieniu.

Ewentualny obowiązek do działania w imieniu mocodawcy wynika z reguły z innego stosunku prawnego (np. z umowy o pracę lub umowy zlecenia).

W treści udzielanego pełnomocnictwa mocodawca określa granice, w jakich pełnomocnik umocowany jest do działania.

Temat: Instytucje prawne prawa cywilnego w RP

Odpowiedzialność za zobowiązania

Zobowiązanie to stosunek zobowiązaniowy, który powstaje między **wierzycielem** (podmiotem uprawnionym do żądania spełnienia świadczenia) a **dłużnikiem** (podmiotem obowiązany do spełnienia świadczenia).

Wykonywanie zobowiązań

Dłużnik powinien wykonać zobowiązanie:

- ✓ zgodnie z jego treścią,
- ✓ w sposób odpowiadający:
 - jego celowi społeczno-gospodarczemu,
 - zasadom współżycia społecznego,
 - ustalonym w tym zakresie zwyczajom.

Przy wykonaniu zobowiązania w taki sam sposób powinien współdziałać **wierzyciel**.

Temat: Instytucje prawne prawa cywilnego w RP

Odpowiedzialność za zobowiązania

Związek przyczynowy i szkoda

Zobowiązany do odszkodowania odpowiada tylko za **normalne następstwa** działania lub zaniechania, z którego szkoda wynikła.

Jeśli nic innego nie wynika z przepisu ustawy lub postanowienia umowy, naprawienie szkody obejmuje straty, które poszkodowany poniósł, oraz korzyści, które mógłby osiągnąć, gdyby mu szkody nie wyrządzono.

Temat: Instytucje prawne prawa cywilnego w RP

Odpowiedzialność za zobowiązania

Naprawienie szkody

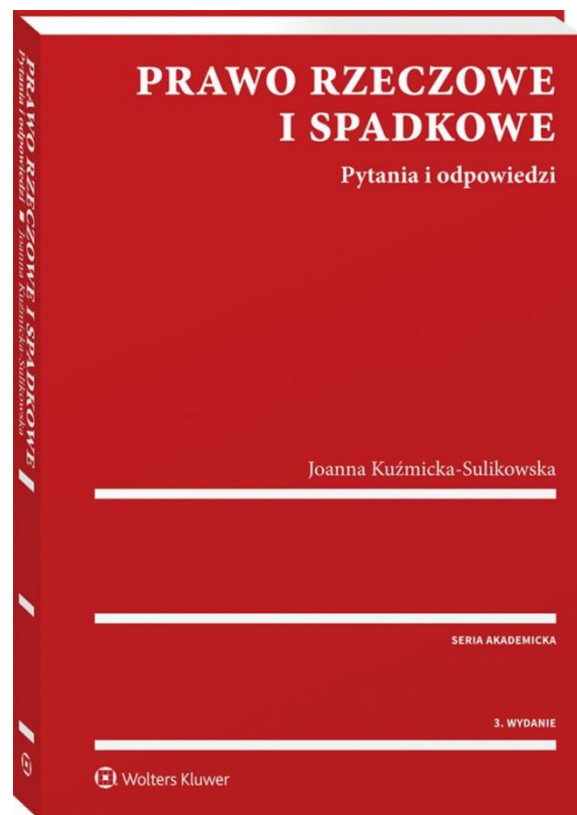
Osoba odpowiedzialna za wyrządzoną szkodę zobowiązana jest wobec poszkodowanego do jej naprawienia.

Wyrównanie uszczerbku doznanego przez poszkodowanego może nastąpić:

- ✓ przez przywrócenie stanu poprzedniego (restytucja naturalna),
- ✓ przez zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej (rekompensata).

Wybór sposobu naprawienia szkody należy do poszkodowanego.

Temat 4: Instytucje prawne prawa rzeczowego i spadkowego w Rzeczypospolitej Polskiej

Temat: Prawo rzeczowe i spadkowe w RP

Instytucja prawa własności

Pojęcie **własności** można scharakteryzować jako:

- ✓ prawo podmiotowe uniwersalne, głównie dlatego, iż może przysługiwać każdej osobie, tak fizycznej, jak i prawnej, ale także podmiotom krajowym, zagranicznym, podmiotom prawa publicznego, prywatnego,
- ✓ prawo bezterminowe, gdyż zasadniczo własność trwa tak długo, jak długo istnieje rzecz będąca przedmiotem własności,
- ✓ prawo bezwzględne, co przejawia się głównie tym, iż właściciel ma prawo korzystać z rzeczy z wyłączeniem innych osób,

Temat: Prawo rzeczowe i spadkowe w RP

Instytucja prawa własności

- ✓ prawo, z którego wynika nie tylko możliwość posiadania rzeczy, ale i prawo do korzystania z niej, używania, pobierania pożytków, dochodów, rozporządzania, obciążania czy też unicestwienia; prawo, które zobowiązuje osoby trzecie do powstrzymywania się od działań, które mogłyby spowodować ograniczenia w korzystaniu z rzeczy przez jego właściciela,
- ✓ Konstytucja wskazuje, iż każdy ma prawo także do innych praw majątkowych. Pod tym pojęciem kryją się prawa majątkowe, które jednak nie mają już charakteru absolutnego, jak własność. Są to między innymi **ograniczone prawa rzeczowe**, do których z pewnością możemy zaliczyć: użytkowanie, służebność, zastaw, hipotekę, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu.

Temat: Prawo rzeczowe i spadkowe w RP

Instytucja prawa własności

- ✓ Konstytucja dopuszcza, iż rzeczy, które są przedmiotem własności, mogą być nabywane lub zbywane nie tylko w drodze czynności prawnych między żyjącymi, ale także po śmierci właściciela.

Tym samym **prawo dziedziczenia** to prawo do rozporządzania własnością i innymi prawami majątkowymi na wypadek śmierci.

- ✓ o tym, komu będzie przysługiwać własność lub inne prawa majątkowe po śmierci spadkodawcy, ma prawo zdecydować tylko sam spadkodawca.

Temat: Prawo rzeczowe i spadkowe w RP

Nabycie i utrata własności

Nabycie prawa własności może nastąpić w różny sposób, m.in.: na podstawie umowy sprzedaży, darowizny, w drodze zasiedzenia, w drodze spadkobrania.

Niekiedy nabywanie prawa własności następuje, mimo że prawo to nie przysługiwało uprzednio nikomu (np. przy zawłaszczeniu rzeczy niczyjej).

Najczęściej jednak nabywane prawo własności przysługiwało komuś innemu.

W tych wypadkach nabywanie prawa własności przez jeden podmiot wiąże się z jego utratą przez inny podmiot.

Nabywanie prawa własności może być **pierwotne** albo **pochodne**.

Temat: Prawo rzeczowe i spadkowe w RP

Nabycie i utrata własności

Nabycie pierwotne

Następuje **niezależnie od praw poprzednika**. Między prawami uprzedniego właściciela a prawami nabywcy nie ma więc ciągłości, nie ma następstwa prawnego.

Pierwotnym sposobem nabycia prawa własności może być jego nabycie przez zasiedzenie, wywłaszczenie, znalezienie.

Nabycie pochodne

Charakteryzuje się **ciągłością praw** poprzedniego właściciela i osoby nabywającej prawo własności.

Uzależnione jest ono od istnienia praw poprzednika.

Przy nabyciu pochodnym nabywca nie może uzyskać więcej praw niż miał poprzedni właściciel.

Nabycie pochodne nastąpić może na podstawie umowy (m.in. sprzedaży, darowizny, zamiany) lub na podstawie spadkobrania.

Temat: Prawo rzeczowe i spadkowe w RP

Prawo spadkowe

Prawo spadkowe jest działem prawa cywilnego regulującym przejście praw majątkowych osoby zmarłej na oznaczone osoby.

Podstawą prawa spadkowego jest zasada, że **prawa i obowiązki majątkowe osoby zmarłej** nie wygasają z chwilą jej śmierci, lecz **przechodzą na inne osoby**.

Ogół tych praw i obowiązków o charakterze cywilnoprawnym określa się mianem **spadku**.

W skład spadku wchodzi zarówno **prawa podmiotowe bezwzględne** (np. własność), jak i **prawa względne** (np. wierzytelność).

Temat: Prawo rzeczowe i spadkowe w RP

Prawo spadkowe

Do spadku nie należą prawa i obowiązki o charakterze niemajątkowym, a także prawa i obowiązki zmarłego ściśle związane z jego osobą (np. zobowiązanie malarza do wykonania obrazu, zobowiązanie adwokata do prowadzenia obrony przed sądem itp.).

Temat: Prawo rzeczowe i spadkowe w RP

Prawo spadkowe

Otwarcie spadku następuje z chwilą śmierci spadkodawcy.

Spadkodawcą jest osoba zmarła, po której następuje dziedziczenie.

Spadkobiercą jest osoba, która dziedziczy po zmarłym.

Dziedziczenie polega na przejściu ogółu praw i obowiązków majątkowych wchodzących w skład spadku bądź w całości na jedną osobę lub kilku spadkobierców (w oznaczonych częściach ułamkowych).

Kodeks cywilny przewiduje dwa zasadnicze rodzaje dziedziczenia:

- **dziedziczenie ustawowe,**
- **dziedziczenie testamentowe.**

- ❑ **Dziedziczenie ustawowe** zachodzi w przypadku, gdy osoba zmarła nie sporządziła testamentu, a także w szczególnych wypadkach, jeżeli testament jest nieważny lub osoby powołane do dziedziczenia odrzuciły spadek.
- Przy dziedziczeniu ustawowym przepisy kodeksu cywilnego określają **krąg spadkobierców** dziedziczących po zmarłym.
- Są to przede wszystkim osoby, które łączyła ze zmarłym więź pokrewieństwa lub więź małżeńska.
- Przepisy kodeksu cywilnego określają precyzyjnie kolejność i proporcje dziedziczenia ustawowego.

Temat: Prawo rzeczowe i spadkowe w RP

Prawo spadkowe

❑ Dziedziczenie testamentowe

W wypadku sporządzenia przez spadkodawcę ważnego **testamentu** następuje dziedziczenie na jego podstawie.

Ma ono pierwszeństwo przed dziedziczeniem ustawowym.

Przez testament należy rozumieć jednostronną czynność prawną, poprzez którą spadkodawca rozporządza swym majątkiem na wypadek śmierci, ustanawiając spadkobierców.

Testament może być sporządzony tylko **osobiście**.

Nie jest możliwe sporządzenie testamentu przez przedstawiciela.

Ważność testamentu jest uzależniona od kilku przesłanek:

- ✓ może być on sporządzony jedynie przez osobę mającą pełną zdolność do czynności prawnych,
- ✓ oświadczenie woli spadkodawcy musi być wolne od wad (np. błędu, groźby),
- ✓ treść testamentu ma odpowiadać wielu wymaganiom stawianym przez prawo, a w szczególności nie może być sprzeczna z prawem i zasadami współżycia społecznego,
- ✓ musi być on sporządzony w jednej z przewidzianych prawem form.

Testament może być przez spadkodawcę w każdej chwili **odwołany**. Może to nastąpić przez sporządzenie nowego testamentu lub przez zniszczenie starego.

Temat: Prawo rzeczowe i spadkowe w RP

Prawo spadkowe

Stwierdzenia nabycia spadku dokonuje sąd na wniosek osoby zainteresowanej.

Spadek przypadać może jednemu spadkobiercy. Najczęściej jednak spadkobierców jest kilku. Powstaje wtedy między nimi **wspólność majątku spadkowego**.

Wyjście z takiej wspólności następuje przez **dział spadku**.

Poszczególni spadkobiercy, którzy przed działem mieli jedynie określoną ułamkowo część spadku (np. 1/3 lub 1/4), przez przeprowadzenie działu spadku nabywają prawa majątkowe do części przedmiotów wchodzących w jego skład.

Temat: Prawo rzeczowe i spadkowe w RP

Prawo spadkowe

Kodeks cywilny rozróżnia **testamenty zwykłe** i **testamenty szczególne**.

Testamenty zwykłe

☐ Testament własnoręczny

Jest ważny, jeżeli jest sporządzony pismem ręcznym (nie na maszynie lub komputerze), został podpisany i opatrzony datą.

Testamenty zwykłe

☐ Testament sporządzony w formie aktu notarialnego

Jest najbezpieczniejszą formą testamentu. Sporządza się go przed **notariuszem**, który czuwa nad tym, aby treść testamentu była zgodna z wolą spadkodawcy oraz aby dokument nie zawierał rozporządzeń sprzecznych z prawem ani sformułowań nieprecyzyjnych.

Udział notariusza minimalizuje zatem prawdopodobieństwo sporządzenia testamentu wadliwego, a tym samym późniejszego jego obalenia.

Dodatkową zaletą tej formy testamentu jest to, że jest on zabezpieczony przed możliwością zniszczenia, ukrycia lub sfałszowania. Jego oryginał jest bowiem przechowywany w kancelarii notarialnej.

Temat: Prawo rzeczowe i spadkowe w RP

Prawo spadkowe

Testamenty szczególne

❑ Testament ustny

Testament ustny może być dokonywany w **szczególnych okolicznościach**, przy jednoczesnej obecności co najmniej trzech świadków.

Do takich okoliczności należy obawa rychłej śmierci spadkodawcy lub sytuacja, gdy dokonanie testamentu w zwykłej formie jest niemożliwe lub bardzo utrudnione (np. klęska żywiołowa).

❑ Testament podróżny

Podczas podróży na **polskim statku morskim** lub **powietrznym** można sporządzić testament w ten sposób, że spadkodawca oświadcza swą wolę dowódcy statku lub jego zastępcy w obecności dwóch świadków.

Temat 5: Instytucje prawne prawa rodzinnego w Rzeczypospolitej Polskiej

Na egzamin!

PRAWO RODZINNE i NIELETNICH w pigułce

3. wydanie

szybko

zwięźle

i na temat

 C.H.BECK

JEDNOSTKA OŚWIATOWA
SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA
ZACHODNIOPOMORSKIEGO

Temat: Prawo rodzinne w RP

Zasady prawa rodzinnego

Do podstawowych zasad zaliczyć należy:

- **zasadę równości małżonków**, w myśl której kobieta ma równe prawa z mężczyzną we wszystkich dziedzinach życia,
- **zasadę trwałości małżeństwa**, polegającą na tworzeniu warunków sprzyjających trwałemu pożyciu małżonków i eliminowaniu możliwości zawierania małżeństw pochopnych,
- **zasadę zabezpieczenia losów dzieci**, polegającą na tym, że władza rodzicielska musi być wykonywana tak, jak tego wymaga dobro dziecka, a rozwiązanie małżeństwa może nastąpić tylko wtedy, gdy dobro dzieci nie stoi temu na przeszkodzie,
- **zasadę równouprawnienia dzieci pozamałżeńskich z dziećmi zrodzonymi z małżeństwa.**

Temat: Prawo rodzinne w RP

Przesłanki zawarcia małżeństwa

Podstawową instytucją prawa rodzinnego jest **małżeństwo**. Instytucja małżeństwa oparta jest u nas na zasadzie **monogamii**.

Oznacza ona, że małżeństwo może być zawarte między jedną kobietą i jednym mężczyzną, którzy nie pozostają jednocześnie w żadnym innym związku małżeńskim.

Małżeństwo określić można jako uznany przez prawo i zawarty w określonych formach związek kobiety z mężczyzną, którego celem jest wspólne pożycie, wzajemna pomoc i współdziałanie dla dobra założonej rodziny, a w szczególności wychowanie dzieci.

Temat: Prawo rodzinne w RP

Przesłanki zawarcia małżeństwa

Zawarcie małżeństwa następuje, gdy mężczyzna i kobieta jednocześnie obecni złożą przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego oświadczenia, że wступują ze sobą w związek małżeński.

Możliwe jest wprowadzić oświadczenie woli o wstąpieniu w związek małżeński przez pełnomocnika, zezwolenia na to może jednak udzielić jedynie sąd z ważnych powodów, co z reguły ma charakter zupełnie wyjątkowy.

Małżeństwo może zostać zawarte również w **innym trybie**: gdy mężczyzna i kobieta zawierający związek małżeński podlegający prawu wewnętrznemu kościoła, **w obecności duchownego**, jednocześnie oświadczą wolę zawarcia małżeństwa podlegającego prawu polskiemu, a kierownik urzędu stanu cywilnego następnie sporządzi akt małżeństwa.

Temat: Prawo rodzinne w RP

Prawa i obowiązki małżonków

Zawarcie małżeństwa powoduje powstanie po stronie obojga małżonków szeregu praw i obowiązków.

Najważniejsze **prawa i obowiązki małżonków** to:

- obowiązek wspólnego pożycia,
- obowiązek wzajemnej pomocy,
- obowiązek wierności,
- obowiązek współdziałania dla dobra rodziny,
- zasada wspólnego rozstrzygania spraw rodziny.

Wszystkie one podporządkowane są naczelnemu celowi, jakim jest dobro założonej przez współmałżonków rodziny.

Obowiązuje przy tym zasada, iż **małżonkowie mają równe prawa i obowiązki w małżeństwie.**

Temat: Prawo rodzinne w RP

Prawa i obowiązki małżonków

❑ Obowiązek wspólnego pożycia

Według określenia Sądu Najwyższego polega on na duchowej, fizycznej i gospodarczej łączności małżonków, która stanowi naturalny cel małżeństwa i warunkuje urzeczywistnienie jego treści.

Przejawami wspólnego pożycia jest wspólne zamieszkiwanie, wzajemna lojalność małżonków, uwzględnianie słuszných interesów i uczuć drugiej strony, poszanowanie itd.

Temat: Prawo rodzinne w RP

Prawa i obowiązki małżonków

☐ Obowiązek wzajemnej pomocy

Polega nie tylko na pomocy materialnej, lecz również na pomocy moralnej, wspieraniu poczynąń i przezwyciężaniu trudności drugiego współmałżonka.

Obowiązek ten przejawia się szczególnie silnie np. w wypadku choroby współmałżonka.

Temat: Prawo rodzinne w RP

Prawa i obowiązki małżonków

❑ Obowiązek wierności

Obciąża oboje współmałżonków.

Małżonek, który dopuszcza się cudzołóstwa, przez co doprowadza do rozkładu pożycia małżeńskiego, może zostać uznany za wyłącznie winnego rozwodu.

Temat: Prawo rodzinne w RP

Prawa i obowiązki małżonków

❑ Obowiązek współdziałania dla dobra rodziny

Oznacza, że o wszystkich istotnych sprawach rodziny małżonkowie powinni rozstrzygać wspólnie.

Współdziałanie dla dobra rodziny przejawiać się może w przyczynianiu się według sił, możliwości zarobkowych i majątkowych każdego ze współmałżonków, do zaspokajania potrzeb rodziny.

W szczególności przyczynianie się to polegać może na osobistych staraniach małżonków o wychowanie dzieci oraz na pracy we wspólnym gospodarstwie domowym.

Temat: Prawo rodzinne w RP

Prawa i obowiązki małżonków

☐ Zasada wspólnego rozstrzygania spraw rodziny

Istotne sprawy rodziny muszą być przez współmałżonków rozstrzygane wspólnie.

W zwykłych sprawach rodziny może występować osobno każdy ze współmałżonków, a zobowiązania w takich sprawach zaciągnięte przez jednego z nich obciążają solidarnie oboje małżonków.

Temat: Prawo rodzinne w RP

Stosunki majątkowe między małżonkami

Zasada równości małżonków znajduje swój wyraz także w zakresie **stosunków majątkowych** między małżonkami.

Stosunki majątkowe między małżonkami mogą – zależnie od woli małżonków – układać się różnie.

Stosunki te bowiem ukształtować mogą małżonkowie w drodze **umowy**.

Przy braku takiej umowy stosunki majątkowe między małżonkami układają się na podstawie przepisów o tzw. **ustroju ustawowym**, który – jako występujący najczęściej – ma znaczenie podstawowe.

Temat: Prawo rodzinne w RP

Stosunki majątkowe między małżonkami

Ustawowy ustrój majątkowy (zwany wspólnością ustawową) polega na tym, że z chwilą zawarcia małżeństwa, z mocy ustawy, powstaje między małżonkami **wspólność majątkowa obejmująca ich dorobek**.

Ze sformułowania, że wspólność ustawowa dotyczy „dorobku” wynika, że każdy z małżonków oprócz majątku objętego wspólnością ustawową może mieć swój majątek odrębny (niestanowiący wspólnego dorobku).

Temat: Prawo rodzinne w RP

Stosunki majątkowe między małżonkami

Wspólność majątkowa między małżonkami stanowi **współwłasność łączną** w rozumieniu prawa rzeczowego.

Podstawą tej współwłasności jest osobisty stosunek między małżonkami. Istota jej polega na tym, iż udział każdego z małżonków w majątku wspólnym nie jest oznaczony, a jego oznaczenie nastąpić może dopiero z chwilą ustania wspólności ustawowej.

Konsekwencją braku ustalenia udziału każdego z małżonków we wspólności ustawowej jest brak możliwości rozporządzania swym udziałem przez któregokolwiek małżonka w czasie trwania tej wspólnoty.

Temat: Prawo rodzinne w RP

Stosunki majątkowe między małżonkami

Za **dorobek małżonków**, stanowiący przedmiot wspólności ustawowej, uważa się wszelkie przedmioty majątkowe nabyte w czasie trwania małżeństwa przez oboje małżonków lub przez jednego z nich.

W szczególności dorobkiem małżonków są pobierane wynagrodzenia za pracę oraz za inne usługi świadczone przez każdego z małżonków, dochody z majątku wspólnego, jak również z odrębnego majątku każdego z małżonków.

Temat: Prawo rodzinne w RP

Stosunki majątkowe między małżonkami

Odrębny majątek każdego z małżonków stanowią np. przedmioty majątkowe nabyte przed powstaniem wspólności ustawowej, przedmioty majątkowe nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę, przedmioty majątkowe służące wyłącznie do zaspokajania osobistych potrzeb jednego z małżonków, prawa autorskie twórcy, prawa twórcy wynalazku itd.

Temat: Prawo rodzinne w RP

Stosunki majątkowe między małżonkami

Współdziałanie w zarządzaniu wspólnym majątkiem należy do obowiązków obojga małżonków.

Czynności w ramach zwykłego zarządu (a więc czynności polegające np. na utrzymywaniu poszczególnych składników majątkowych w należytym stanie, na wykonywaniu typowych codziennych czynności itp.) mogą być dokonywane samodzielnie przez każdego z małżonków.

Do dokonania czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu potrzebna jest zgoda drugiego małżonka.

Temat: Prawo rodzinne w RP

Stosunki majątkowe między małżonkami

Za wspólne zobowiązania małżonkowie odpowiadają z majątku wspólnego.

Przepisy zezwalają również na dochodzenie z majątku wspólnego wierzytelności wynikających ze zobowiązań jednego z małżonków, o ile małżonek zaciągnął zobowiązanie za zgodą drugiego małżonka.

Gdy takiej zgody nie było, wierzyciel może żądać zaspokojenia z majątku osobistego dłużnika, a także z jego wynagrodzenia lub innych dochodów uzyskanych z działalności zarobkowej.

Temat: Prawo rodzinne w RP

Stosunki majątkowe między małżonkami

Wspólność ustawowa w małżeństwie ustaje z momentem unieważnienia małżeństwa lub jego ustania (np. wskutek śmierci jednego z małżonków, orzeczenia rozwodu lub separacji).

Może ona ustać także w czasie trwania małżeństwa na żądanie jednego z małżonków z ważnych powodów. O zniesieniu wspólności ustawowej decyduje w takich wypadkach sąd.

Małżonkowie mogą również zawrzeć między sobą w czasie trwania małżeństwa **umowę ustanawiającą rozdzielną majątkową.**

Ustanie wspólności majątkowej w czasie trwania małżeństwa nie powoduje ustania najmu lokalu mającego służyć zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych rodziny.

Temat: Prawo rodzinne w RP

Stosunki majątkowe między małżonkami

Udziały małżonków w majątku wspólnym są równe.

Jednak z ważnych powodów małżonkowie mogą żądać, aby ustalenie udziałów w majątku wspólnym nastąpiło z uwzględnieniem stopnia, w jakim każde z nich przyczyniło się do jego powstania.

Uwzględnia się przy tym nie tylko bezpośrednio uzyskane zarobki, lecz także nakład pracy osobistej przy wychowywaniu dzieci i we wspólnym gospodarstwie domowym.

Małżonkowie mogą przed zawarciem małżeństwa lub w czasie jego trwania wspólność ustawową rozszerzyć, ograniczyć albo ustanowić rozdzielność majątkową.

Umowa w tej kwestii powinna być zawarta w formie aktu notarialnego.

Temat: Prawo rodzinne w RP

Władza rodzicielska

Rodzice mają władzę rodzicielską nad dzieckiem.

Oznacza to przede wszystkim obowiązki i prawo do wykonywania pieczy nad osobą i majątkiem dziecka z poszanowaniem jego godności i praw.

W tym celu mogą i powinni działać jako przedstawiciele ustawowi dziecka. Obowiązani są troszczyć się o fizyczny i duchowy rozwój dziecka i przygotowywać je należycie do pracy dla dobra społeczeństwa, odpowiednio do jego uzdolnień.

Rodzice mają prawo do wychowania i edukacji dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem moralnymi i religijnymi, ale z uwzględnieniem stopnia dojrzałości dziecka, wolności jego sumienia i wyznania, przekonań oraz z poszanowaniem jego godności i praw.

Temat: Prawo rodzinne w RP

Władza rodzicielska

Rodzice oraz dzieci są obowiązani do wzajemnego szacunku i wspierania się. Istnieje zakaz stosowania kar cielesnych.

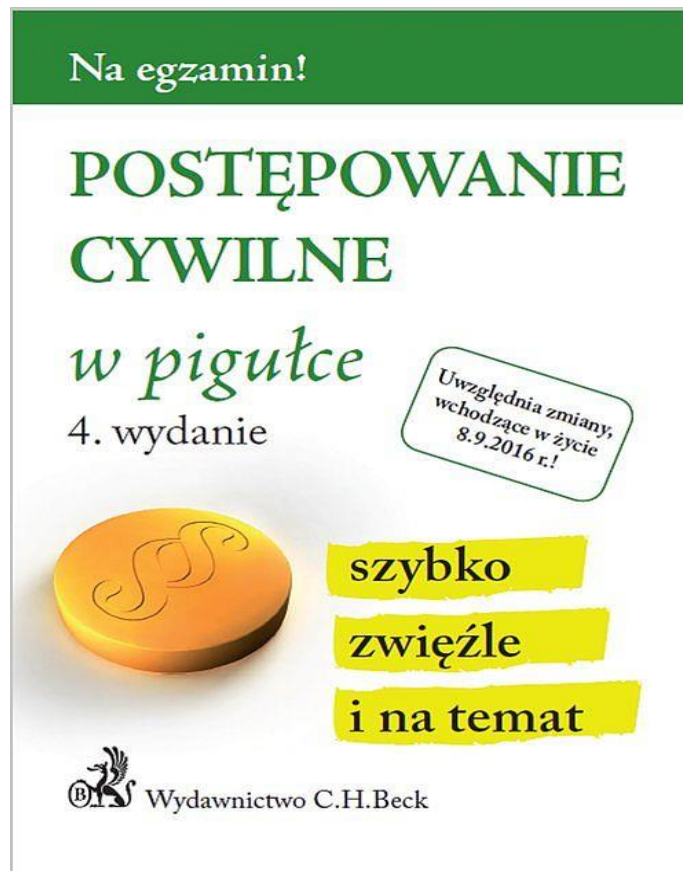
Pomiędzy rodzicami a dziećmi istnieje obowiązek dostarczania środków utrzymania i wychowania (**obowiązek alimentacyjny**).

Rodzice mają prawo wymagać od dziecka posłuszeństwa. Mogą także oczekiwać od dziecka mieszkającego z nimi pomocy w gospodarstwie domowym oraz – w razie gdy dziecko ma dochody z własnej pracy - przyczyniania się do pokrywania kosztów utrzymania rodziny.

Rodzice mają prawo do kontaktów z dzieckiem niezależnie od władzy rodzicielskiej.

Ograniczenie lub pozbawienie praw rodzicielskich może nastąpić tylko w przypadkach określonych w ustawie, jedynie na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu.

Temat 6: Postępowanie cywilne w Rzeczypospolitej Polskiej

Temat: Postępowanie cywilne w RP

Zasady postępowania cywilnego

Prawo postępowania cywilnego (prawo publiczne)
reguluje tryb rozstrzygania cywilnych spraw procesowych
i nieprocesowych objętych prawem cywilnym, rodzinnym
i opiekuńczym oraz prawem pracy.

Temat: Postępowanie cywilne w RP

Zasady postępowania cywilnego

☐ Zasada dyspozycyjności

W postępowaniu cywilnym – inaczej niż w postępowaniu karnym – podmiot, który chce ochrony swoich interesów, sam (bez udziału organów państwa), autonomicznie decyduje o wszczęciu (lub nie) postępowania sądowego (składa pozew), sam wybiera sposoby działania w jego toku, może zmienić żądanie, może cofnąć pozew, może uznać powództwo, zawrzeć ugodę. Rozporządza swoimi uprawnieniami procesowymi (np. może wnieść – albo nie – apelację) i swoimi prawami podmiotowymi. Jest to wyraźna różnica w porównaniu z postępowaniem karnym, gdzie króluje zasada działania z urzędu.

Temat: Postępowanie cywilne w RP

Zasady postępowania cywilnego

☐ Zasada prawdy materialnej

Artykuł 3 k.p.c. stanowi: „Strony i uczestnicy postępowania obowiązani są dawać wyjaśnienia co do okoliczności sprawy zgodnie z prawdą i bez zatajenia czegokolwiek oraz przedstawiać dowody”.

Temat: Postępowanie cywilne w RP

Zasady postępowania cywilnego

☐ Zasada swobodnej oceny dowodów

Artykuł 233 § 1 k.p.c. stanowi: „Sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału”.

Ocena ta musi być uzasadniona i może być kontrolowana.

Prawo przewiduje pewne wyjątki od tej zasady (np. **domniemanie prawne**, a więc przepisy nakazujące uznać pewien fakt za udowodniony na podstawie innych udowodnionych faktów, wiążą sąd).

Temat: Postępowanie cywilne w RP

Zasady postępowania cywilnego

☐ Zasada kontradyktoryjności (sporności)

Proces toczy się w formie sporu równoprawnych stron przed obiektywnym sądem.

Materiał procesowy (dowodowy) gromadzą i przedstawiają strony: powód i pozwany.

Uczestnicy postępowania powinni przytoczyć odpowiednie okoliczności faktyczne mogące być podstawą rozstrzygnięcia sądowego.

Temat: Postępowanie cywilne w RP

Zasady postępowania cywilnego

☐ Zasada ciężaru dowodu

Ciężar dowodu spoczywa na twierdzącym, tj. na uczestniku, który twierdzi, że fakty były takie, a nie inne.

Twierdzący ma obowiązek powołać odpowiednie środki dowodowe przed sądem.

Temat: Postępowanie cywilne w RP

Zasady postępowania cywilnego

☐ Zasada równości stron

Strony mają zagwarantowaną jednakową możliwość obrony swych praw i interesów przez podejmowanie odpowiednich działań procesowych.

Temat: Postępowanie cywilne w RP

Rodzaje i przebieg postępowania cywilnego

W ramach postępowania cywilnego przed sądem wyróżniamy dwa zasadnicze rodzaje postępowania: **rozpoznawcze i egzekucyjne.**

Postępowanie rozpoznawcze dzieli się na: **postępowanie procesowe** oraz **postępowanie nieprocesowe.**

Postępowanie procesowe ma miejsce wówczas, gdy między stronami występuje spór. Dłużnik nie zwraca pieniędzy, a najemca nie opuszcza lokalu.

Temat: Postępowanie cywilne w RP

Rodzaje i przebieg postępowania cywilnego

Postępowanie nieprocesowe to drugi, obok procesu, równorzędny tryb postępowania rozpoznawczego w sprawach cywilnych.

Do postępowania nieprocesowego (zwanego także **postępowaniem niespornym**) przekazane zostały natomiast przez ustawodawcę przede wszystkim te sprawy, w których chodzi raczej o współdziałanie sądu przy nawiązywaniu, zmianie lub zniesieniu stosunków prawnych oraz sprawy, w których brak jest strony przeciwnej.

Są to w szczególności sprawy z zakresu: prawa osobowego, prawa rodzinnego, opiekuńczego i kurateli, prawa rzeczowego oraz prawa spadkowego.

Temat: Postępowanie cywilne w RP

Rodzaje i przebieg postępowania cywilnego

Gdy mamy już decyzję sądu w naszej sprawie, często stajemy przed kolejnym progiem, jakim jest egzekucja.

Postępowanie egzekucyjne jest to postępowanie, w którym organy egzekucyjne (komornicy i sąd) podejmują przymusowe wykonanie orzeczeń.

Temat: Postępowanie cywilne w RP

Rodzaje i przebieg postępowania cywilnego

Rozpoczęcie procesu – proces rozpoczynamy przez wytoczenie powództwa przed właściwym sądem powszechnym oraz zapłatę odpowiedniego wpisu sądowego.

Rozprawa – jest etapem procesu, podczas którego składamy dowody mające potwierdzić nasze żądanie. Dowodami w sprawie cywilnej mogą być:

- dokumenty,
- zeznania świadków,
- opinie biegłych,
- oględziny rzeczy, miejsc i osób,
- przesłuchanie stron.

Wydanie wyroku – po zamknięciu rozprawy sąd wydaje wyrok, który rozstrzyga spór sądowy stron procesu. Wyrok sądu może zasądzać powództwo w całości, w części lub może je oddalić.

Temat: Postępowanie cywilne w RP

Rodzaje i przebieg postępowania cywilnego

Postępowanie odwoławcze – służy zaskarzaniu orzeczeń sądu, które w naszej ocenie są niesprawiedliwe.

Zaskarzamy orzeczenia w drodze składania odpowiednich środków prawnych takich jak: **apelacja** albo **kasacja**.

Temat: Postępowanie cywilne w RP

Rodzaje i przebieg postępowania cywilnego

Apelacja - jest środkiem odwoławczym składanym od orzeczenia sądu I instancji do sądu II instancji.

Apelację wnosimy do **sądu odwoławczego** w terminie 14 dni od otrzymania pisemnego uzasadnienia orzeczenia, za pośrednictwem sądu, który wydał zaskarżone orzeczenie.

Apelację od orzeczenia sądu rejonowego rozpoznaje sąd okręgowy. Jeżeli sąd okręgowy był sądem I instancji apelację rozpoznaje sąd apelacyjny.

Temat: Postępowanie cywilne w RP

Rodzaje i przebieg postępowania cywilnego

Kasacja – jest środkiem odwoławczym od orzeczeń sądu II instancji.

Kasację rozpoznaje **Sąd Najwyższy**.

Kasacja nie przysługuje jednak we wszystkich sprawach i objęta jest tzw. przymusem adwokackim, co oznacza, że musi ją sporządzić i wnieść do Sądu Najwyższego adwokat lub radca prawny.

Wyrok prawomocny – oznacza, że nie możemy się już od niego odwołać do sądu wyższej instancji oraz to, że możemy go egzekwować w drodze postępowania egzekucyjnego.

Temat: Postępowanie cywilne w RP

Rodzaje i przebieg postępowania cywilnego

Postępowanie egzekucyjne – służy wprowadzeniu w życie obowiązków zasądzonych przez sąd lub stwierdzonych innymi tytułami egzekucyjnymi, takimi jak: ugoda sądowa, akt notarialny, o dobrowolnym poddaniu się egzekucji.

Egzekucję wszczyna się z zasady wyłącznie na żądanie wierzyciela.

Organem egzekucji sądowej jest komornik sądowy oraz sąd.

Środki egzekucyjne – służą organom egzekucyjnym do wyegzekwowania obowiązków stwierdzonych w tytułach egzekucyjnych.

Do środków egzekucyjnych zaliczamy m.in.:

- egzekucje z ruchomości,
- egzekucje z nieruchomości,
- egzekucję z wynagrodzenia za pracę,
- egzekucję z rachunków bankowych.

Temat: Postępowanie cywilne w RP

Strony i ich przedstawiciele w postępowaniu cywilnym

W **postępowaniu procesowym** stronami są **powód** (lub kilku powodów), czyli osoba wnosząca pozew, oraz **pozwany** (albo kilku pozwanych) – osoba, przeciwko której pozew jest skierowany. Istotą postępowania procesowego jest sporność (kontradyktoryjność).

Pomiędzy powodem i pozwanym istnieje spór o charakterze cywilnym (sprawa cywilna), który władny jest rozstrzygnąć niezawisły sąd.

W trybie procesowym toczą się wszelkie sprawy cywilne za wyjątkiem tych, które zostały wyraźnie zakwalifikowane do trybu nieprocesowego.

Z reguły orzeczenia w postępowaniu procesowym zapadają w postaci **wyroków**.

Temat: Postępowanie cywilne w RP

Strony i ich przedstawiciele w postępowaniu cywilnym

W toku postępowania procesowego często sąd wydaje **postanowienia** dotyczące kwestii proceduralnych (pobocznych w stosunku do głównego nurtu procesu) np. postanowienie o dopuszczeniu dowodu lub postanowienie o zwolnieniu powoda od kosztów sądowych.

W trybie procesowym mogą toczyć się następujące sprawy: rozwód, unieważnienie małżeństwa, ustalenie lub zaprzeczenie pochodzenia dziecka, z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, o naruszenie posiadania, o wykonanie umowy (np. o zapłatę).

Temat: Postępowanie cywilne w RP

Strony i ich przedstawiciele w postępowaniu cywilnym

W trybie **nieprocesowym** występują **uczestnicy** (a nie jak poprzednio powód i pozwany).

Do postępowania toczącego się w trybie nieprocesowym stosuje się w pierwszej kolejności przepisy regulujące określone zagadnienie w sposób szczególny, a zatem przepisy dotyczące konkretnej sprawy rozpatrywanej w tym trybie, np. o wpis w księdze wieczystej.

W przeciwieństwie do postępowania procesowego, w postępowaniu nieprocesowym nie występuje (a raczej nie musi występować) spór.

Kolejną cechą odróżniającą ten tryb postępowania jest fakt, że wszczęcie postępowania może nastąpić z **urzędu** (brak takiej możliwości w trybie procesowym) albo **na wniosek**.

Temat: Postępowanie cywilne w RP

Strony i ich przedstawiciele w postępowaniu cywilnym

Uczestnik wnoszący wniosek nazwany jest **wnioskodawcą**.

W postępowaniu nieprocesowym występują dwa rodzaje postanowień:

1. Postanowienia **rozstrzygające sprawę co do istoty**, które są odpowiednikami wyroków w postępowaniu procesowym. Środkiem prawnym służącym ich zaskarżeniu jest **apelacja**.
2. Postanowienia **niedotyczące istoty sprawy** (toku postępowania). Są one zaskarżalne **zażaleniem** (gdy przepis tak stanowi).

Temat: Postępowanie cywilne w RP

Strony i ich przedstawiciele w postępowaniu cywilnym

Sprawami rozpoznawanymi w trybie nieprocesowym są np. sprawy o pozbawienie lub ograniczenie władzy rodzicielskiej, przysposobienie, o wpis w księdze wieczystej, o ubezwłasnowolnienie, zezwolenie na zawarcie małżeństwa kobiecie niemającej ukończonych lat osiemnastu, o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami, zniesienie współwłasności, przyjęcie lub odrzucenie spadku, ogłoszenie testamentu, stwierdzenie nabycia spadku i dział spadku.

Temat 7: Akty i decyzje administracyjne w Rzeczypospolitej Polskiej

Na egzamin!

PRAWO i POSTĘPOWANIE ADMINISTRACYJNE w pigułce

6. wydanie

szybko

zwięźle

i na temat

CENEO.pl

 C.H. BECK

JEDNOSTKA OŚWIATOWA
SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA
ZACHODNIOPOMORSKIEGO

Temat: Akty i decyzje administracyjne w RP

Formy działania administracji

Formy działania administracji;

- ✓ stanowienie przepisów prawa,
- ✓ wydawanie aktów administracyjnych,
- ✓ zawieranie porozumień z innymi organami administracji,
- ✓ prowadzenie działalności społeczno-organizatorskiej,
- ✓ wykonywanie czynności materialno-technicznych.

Temat: Akty i decyzje administracyjne w RP

Akty administracyjne

Akt administracyjny to jedna z prawnych form działania administracji publicznej, jednostronne i władcze oświadczenie woli organu administracji publicznej, oparte na powszechnie obowiązujących przepisach prawa, skierowane do konkretnego adresata celem ukształtowania jego sytuacji prawnej.

Temat: Akty i decyzje administracyjne w RP

Akty administracyjne

Akt administracyjny jest uznawany za prawidłowy, jeżeli odpowiada niżej wymienionym warunkom:

- ✓ został wydany przez właściwy miejscowo i rzeczowo organ,
- ✓ został wydany zgodnie z prawem materialnym – prawo musi wyraźnie zezwalać na rozstrzygnięcie o prawach i obowiązkach w drodze aktu administracyjnego,
- ✓ został wydany zgodnie z prawem procesowym – w odpowiednim trybie podejmowania i kontroli aktu.

Temat: Akty i decyzje administracyjne w RP

Akty administracyjne

Akt administracyjny powinien zawierać:

- ✓ oznaczenie organu administracyjnego i stron,
- ✓ treść decyzji,
- ✓ powołanie podstawy prawnej,
- ✓ uzasadnienie faktyczne i prawne,
- ✓ datę wydania,
- ✓ pouczenie o prawie wniesienia odwołania lub złożenia skargi do sądu administracyjnego,
- ✓ podpis i stanowisko służbowe urzędnika.

Temat: Akty i decyzje administracyjne w RP

Akty administracyjne

Akt administracyjny korzysta z domniemania ważności; nawet wadliwy uznaje się za obowiązujący do momentu jego uchylenia lub zmiany odpowiednim trybie.

Akt administracyjny może utracić moc na skutek:

- ✓ zrzeczenia się,
- ✓ śmierci osoby uprawnionej,
- ✓ uchylenia przez właściwy organ,
- ✓ zmiany charakteru aktu,
- ✓ uchylenia aktu lub grupy aktów na podstawie ustawy lub przepisu wydanego na podstawie upoważnienia ustawowego,
- ✓ upływu czasu, na jaki był wydany.

Temat: Akty i decyzje administracyjne w RP

Akty administracyjne

Najbardziej powszechnym typem aktu administracyjnego jest **decyzja administracyjna**, która w określonych przepisach może przyjmować nazwę pozwolenia, zezwolenia, koncesji, licencji czy zgody.

ZEZWOLENIE – forma aktu administracyjnego ustalającego uprawnienia w sferze prawa administracyjnego lub wyrażającego zgodę na dokonanie przedsięwzięcia lub podjęcie czynności dopuszczonej normami prawa administracyjnego – pozwolenie jako indywidualne uchylenie generalnego zakazu.

Temat: Akty i decyzje administracyjne w RP

Akty administracyjne

KONCESJA – akt administracyjny, który osobie fizycznej lub prawnej nadaje uprawnienia do wykonywania określonej działalności, najczęściej produkcyjnej lub usługowej (działalność koncesjonowana – transport lotniczy, zarządzanie liniami kolejowymi, ochrona osób i mienia, poszukiwanie lub rozpoznawanie złóż kopalin).

LICENCJA – akt administracyjny ustalający uprawnienia do wykonywania określonej działalności (niekoniecznie o charakterze gospodarczym) lub pracy zawodowej, gdy wykonywanie takiej działalności związane jest z posiadaniem odpowiednich kwalifikacji.

Temat 8: Postępowanie administracyjne w Rzeczypospolitej Polskiej

Na egzamin!

PRAWO i POSTĘPOWANIE ADMINISTRACYJNE w pigułce

6. wydanie

szybko

zwięźle

i na temat

CENEO.pl

 C.H. BECK

JEDNOSTKA OŚWIATOWA
SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA
ZACHODNIOPOMORSKIEGO

Temat: Postępowanie administracyjne w RP

Zasady postępowania administracyjnego

☐ Zasada legalności

Polega na tym, że organy administracji muszą nie tylko same działać zgodnie z przepisami, lecz także czuwać nad przestrzeganiem praworządności przez wszystkich uczestników postępowania

☐ Zasada prawdy obiektywnej

Polega na zobowiązaniu organów wydających decyzje do wykrycia prawdziwego stanu faktycznego.

Temat: Postępowanie administracyjne w RP

Zasady postępowania administracyjnego

☐ Zasada udziału stron w postępowaniu

Stanowi, że organy administracji obowiązane są zapewnić stronom czynny udział w postępowaniu, a – przed wydaniem decyzji - umożliwić im wypowiedzenie się w sprawach zebranych dowodów i materiałów oraz zgłoszonych żądań.

☐ Zasada dwuinstancyjności

Oznacza, że od decyzji wydanych przez organ administracji przysługuje możliwość odwołania do organu administracji wyższego szczebla.

Temat: Postępowanie administracyjne w RP

Zasady postępowania administracyjnego

☐ Zasada sądowej kontroli legalności decyzji administracyjnych

Polega na możliwości zaskarżania decyzji administracyjnych do sądu administracyjnego z powodu ich niezgodności z prawem.

☐ Zasada stabilności decyzji administracyjnych

Decyzje niepodlegające odwołaniu w administracyjnym toku instancji, są ostateczne.

Uchylenie lub zmiana tych decyzji, a także stwierdzenie ich nieważności oraz wznowienie postępowania, mogą nastąpić tylko w wypadkach przewidzianych w k.p.a.

Temat: Postępowanie administracyjne w RP

Przebieg postępowania administracyjnego

Postępowanie administracyjne zostaje **wszczęte** na żądanie strony lub z urzędu.

Przystępując do rozpatrzenia sprawy, organ administracji musi ustalić, czy jest **organem właściwym** do jej rozpoznania i wydania decyzji.

Organ administracji jest **rzeczowo właściwy** do rozpoznania danej sprawy, jeżeli ze względu na jej rodzaj należy ona do zakresu jego działania.

Organ administracji jest **miejscowo właściwy**, jeżeli spośród organów na danym szczeblu jest on pod względem terenu (zasięgu) swego działania kompetentny do załatwienia danej sprawy.

Temat: Postępowanie administracyjne w RP

Przebieg postępowania administracyjnego

Strony postępowania

W postępowaniu administracyjnym występuje wiele **podmiotów**. **Stroną** jest każdy, czyjego interesu prawnego lub obowiązku dotyczy postępowanie albo kto żąda czynności określonego organu ze względu na swój interes prawny czy obowiązek. Stronami mogą być osoby fizyczne (ludzie), osoby prawne, a w przypadku państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych oraz organizacji społecznych – również jednostki nieposiadające osobowości prawnej.

Strony mogą działać przez pełnomocników, chyba że ich osobiste działanie jest niezbędne ze względu na charakter czynności.

Na prawach strony mogą brać udział w postępowaniu administracyjnym organizacje społeczne. Prawo udziału w postępowaniu przysługuje także prokuratorowi.

Temat: Postępowanie administracyjne w RP

Przebieg postępowania administracyjnego

Organy administracji publicznej obowiązane są do załatwienia sprawy bez zbędnej zwłoki.

Sprawy proste powinny być załatwiane bezzwłocznie, sprawy wymagające postępowania wyjaśniającego – w ciągu jednego miesiąca.

Dla załatwienia spraw szczególnie skomplikowanych kodeks przewiduje termin dwumiesięczny.

Organ administracji publicznej może wzywać osoby do udziału w podejmowanych czynnościach i do składania wyjaśnień lub zeznań.

Temat: Postępowanie administracyjne w RP

Przebieg postępowania administracyjnego

Tok postępowania administracyjnego cechuje szybkość i prostota.

Za datę wszczęcia postępowania uważa się dzień doręczenia podania do organu administracji publicznej.

Podania (żądania, wyjaśnienia, odwołania, zażalenia) mogą być wnoszone pisemnie, telegraficznie za pomocą dalekopisu lub drogą elektroniczną.

Podanie (które można także wnieść ustnie do protokołu) powinno określać co najmniej to, od kogo pochodzi oraz zawierać żądanie, o które chodzi.

Organ administracji ma obowiązek umożliwienia stronie w każdym stadium sprawy przeglądania akt, sporządzania notatek i odpisów, chyba że naruszałoby to tajemnicę państwową lub narażało na szwank ważny interes państwowy.

Temat: Postępowanie administracyjne w RP

Przebieg postępowania administracyjnego

Postępowanie wyjaśniające

W sprawach złożonych, których niezwłoczne załatwienie nie jest możliwe, przeprowadza się **postępowanie wyjaśniające**.

W postępowaniu tym wyjaśnia się okoliczności istotne dla sprawy i ustala fakty.

Środkiem dowodowym jest każdy środek, który może przyczynić się do wyjaśnienia sprawy, a w szczególności dokumenty, zeznania świadków, biegłych, oględziny itp.

Strona powinna być powiadomiona o miejscu i terminie przeprowadzania dowodu. Może ona zadawać pytania świadkom, biegłym i stronom oraz składać wyjaśnienia.

Na podstawie całokształtu dowodów organ administracji publicznej ocenia, czy uznaje dane fakty za udowodnione, czy nie.

Temat: Postępowanie administracyjne w RP

Przebieg postępowania administracyjnego

Rozprawa

Organ administracji może w toku postępowania przeprowadzić **rozprawę**, jeżeli uzna, że przyspieszy to lub uprości postępowanie.

Na rozprawie obecne są strony i tu następuje skoncentrowanie wszystkich środków dowodowych.

Strony mogą składać wyjaśnienia, zgłaszać propozycje, zarzuty, przedstawiać dowody itp.

Temat: Postępowanie administracyjne w RP

Przebieg postępowania administracyjnego

Decyzja administracyjna

Po przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego organ administracji wydaje decyzję.

Decyzja jest aktem administracyjnym, za pomocą którego organ administracji rozstrzyga sprawę.

„Załatwienie”, tj. zakończenie sprawy w danej instancji następuje więc w drodze wydania decyzji.

Powinna ona zawierać: oznaczenie organu administracji, datę wydania, oznaczenie stron, powołanie podstawy prawnej, rozstrzygnięcie, uzasadnienie faktyczne i prawne, pouczenie, czy i w jakim trybie przysługuje odwołanie oraz podpis z podaniem imienia i nazwiska oraz stanowiska wydającego decyzję.

Temat: Postępowanie administracyjne w RP

Przebieg postępowania administracyjnego

Postanowienia

W toku postępowania administracyjnego organy administracji, oprócz decyzji, mogą wydawać **postanowienia**.

Postanowienia dotyczą poszczególnych kwestii wynikających w toku postępowania, lecz **nie rozstrzygają o istocie sprawy** (i tym różnią się od decyzji).

Postanowienie może dotyczyć na przykład: powołania świadka, zawieszenia postępowania (tj. wstrzymania czynności składających się na postępowanie), wyznaczenia rozprawy itp.

Temat 9: Środki kontroli rozstrzygnięć w postępowaniu administracyjnym

Na egzamin!

PRAWO i POSTĘPOWANIE ADMINISTRACYJNE w pigułce

6. wydanie

szybko

zwięźle

i na temat

CENEO.pl

C.H. BECK

JEDNOSTKA OŚWIATOWA
SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA
ZACHODNIOPOMORSKIEGO

Temat: Środki kontroli rozstrzygnięć w postępowaniu administracyjnym

K.p.a. przewiduje możliwość wnoszenia **środków odwoławczych**. Postępowanie administracyjne, podobnie bowiem jak sądowe, opiera się na zasadzie instancyjności. Oznacza to, że strona, która uznaje orzeczenie za krzywdzące, może je zaskarżyć do instancji wyższej. Środkiem odwoławczym od decyzji jest **odwołanie**; na wydane w toku postępowania **postanowienia** strona może natomiast w określonych wypadkach złożyć **zażalenie**.

Temat: Środki kontroli rozstrzygnięć w postępowaniu administracyjnym

Od decyzji wydanej w pierwszej instancji przysługuje stronom **odwołanie** tylko do jednej instancji.

Nie wymaga ono szczegółowego uzasadnienia. Wystarczy, jeżeli wynika z niego, że strona nie jest zadowolona z wydanej decyzji.

Właściwy do rozpatrzenia odwołania jest organ administracji bezpośrednio wyższego stopnia.

Odwołanie wnosi się za pośrednictwem organu, który decyzję wydał, w terminie 14 dni od doręczenia decyzji, jeżeli zaś decyzję ogłoszono ustnie – od dnia jej ogłoszenia.

Temat: Środki kontroli rozstrzygnięć w postępowaniu administracyjnym

Wniesienie odwołania w terminie wstrzymuje (z nielicznymi wyjątkami) **wykonanie decyzji.**

Przed wydaniem decyzji organ odwoławczy może na żądanie stron lub z urzędu przeprowadzić dodatkowe postępowanie dowodowe.

Wydając nową decyzję, organ odwoławczy może **utrzymać** w mocy decyzję wydaną w pierwszej instancji lub ją **uchylić** w całości bądź w części, i w tym zakresie orzec co do istoty sprawy, bądź – uchylając tę decyzję – **umorzyć** postępowanie pierwszej instancji. Może też umorzyć postępowanie odwoławcze.

Organ odwoławczy w zasadzie nie może wydać decyzji na niekorzyść strony odwołującej się.

Temat: Środki kontroli rozstrzygnięć w postępowaniu administracyjnym

Decyzja wydana przez organ drugiej instancji jest decyzją ostateczną, od której nie przysługuje odwołanie w toku instancji administracyjnych.

Wymienione wyżej środki odwoławcze zwane są środkami odwoławczymi zwyczajnymi.

Oprócz nich istnieją środki nadzwyczajne, do których należą przede wszystkim: wznowienie postępowania i wnioszek o uchylenie decyzji jako nieważnej.

Temat: Środki kontroli rozstrzygnięć w postępowaniu administracyjnym

Wznowienie postępowania następuje w sprawie zakończonej decyzją ostateczną, gdy zachodzą szczególne okoliczności, wymienione w k.p.a.

Wznowienie postępowania może więc na przykład nastąpić, gdy dowody, na podstawie których ustalono stan faktyczny, okazały się fałszywe, gdy strona bez własnej winy nie brała udziału w postępowaniu lub gdy wyjdą na jaw istotne dla sprawy nowe okoliczności lub nowe dowody.

Temat: Środki kontroli rozstrzygnięć w postępowaniu administracyjnym

Uchylenie decyzji jako nieważnej może nastąpić wtedy, gdy wydana została ona w sposób niewłaściwy lub dotknięta jest wadą.

W takim wypadku organ administracji stwierdza jej nieważność bądź na żądanie strony, bądź z urzędu.

Możliwość wznowienia postępowania, jak i uchylenia decyzji jako nieważnej ograniczone są w czasie (np. gdy decyzja wydana została z naruszeniem przepisów o właściwości, nie można już stwierdzić jej nieważności po upływie 10 lat).

Temat: Środki kontroli rozstrzygnięć w postępowaniu administracyjnym

Zasadą w postępowaniu administracyjnym jest to, że w sprawach, w których uczestniczą strony o spornych interesach, organ, przed którym toczy się postępowanie, powinien podejmować czynności skłaniające strony do zawarcia **ugody**.

Ugoda w postępowaniu administracyjnym stanowi formę porozumienia między stronami w konkretnej sprawie, będącej przedmiotem postępowania.

Zwykle ugoda stron jest równoznaczna z definitywny załatwieniem sprawy.

Oznacza to, że **ugoda zastępuje wydanie decyzji**.

Ugoda musi być zatwierdzona przez organ prowadzący sprawę w drodze wydania odpowiedniego **postanowienia**. Postanowienie takie (jeśli nie złożono nań zażalenia) staje się ostateczne. Ugoda wywiera wtedy takie same skutki jak decyzja administracyjna.

Temat 10: Postępowanie karne w Rzeczypospolitej Polskiej

Na egzamin!

PRAWO KARNE

w pigułce

5. wydanie

szybko

zwięźle

i na temat

 C.H.BECK

JEDNOSTKA OŚWIATOWA
SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA
ZACHODNIOPOMORSKIEGO

Temat: Postępowanie karne w RP

Zasady procesu karnego

Prawo karne procesowe (prawo publiczne) reguluje tryb postępowania organów państwa w procesie karnym oraz uprawnienia i obowiązki osób uczestniczących w procesie karnym.

Postępowanie zmierza do realizacji prawa karnego materialnego. Celem postępowania jest ustalenie, czy **przestępstwo** zostało popełnione – jeśli tak, to wykrycie i ukaranie sprawcy.

Temat: Postępowanie karne w RP

Zasady procesu karnego

Zgodnie z prawem za **przestępstwo** uznaje się czyn człowieka (zarówno działanie jak i zaniechanie), który jest:

- ✓ **zabroniony** pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia;
- ✓ **bezprawny**, czyli wyczerpujący przesłanki określone w przepisach karnych;
- ✓ **zawiniony**, co oznacza, że sprawca działał umyślnie, a więc z zamiarem jego popełnienia - chciał go popełnić (zamiar bezpośredni) lub dopuszczał możliwość jego popełnienia (zamiar ewentualny) bądź też działał nieumyślnie, czyli popełnił czyn na skutek niezachowania ostrożności wymaganej w danych okolicznościach, mimo że popełnienie czynu przewidywał lub mógł przewidzieć;
- ✓ **społecznie szkodliwy** w stopniu większym niż znikomy.

Temat: Postępowanie karne w RP

Zasady procesu karnego

❑ Zasada prawdy materialnej

Postępowanie karne winno być tak ukształtowane, by podstawę wszelkich rozstrzygnięć stanowiły prawdziwe ustalenia faktyczne.

❑ Zasada obiektywizmu

Organy procesowe mają bezstronny stosunek do stron i uczestników procesu.

❑ Zasada domniemania niewinności

Osoba oskarżona traktowana jest jako niewinna dopóki nie zostanie udowodniona jej wina w sposób przewidziany przez prawo karne procesowe.

Konstytucja stanowi: „Każdego uważa się za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie stwierdzona prawomocnym wyrokiem sądu”.

Temat: Postępowanie karne w RP

Zasady procesu karnego

☐ Zasada ciężaru dowodu

Obowiązek udowodnienia winy oskarżonego spoczywa w sądzie na oskarżycielu.

Oskarżony zaś nie musi udowadniać swojej niewinności. Może nawet poniechać obrony i odmówić wyjaśnień.

☐ *In dubio pro reo*

Organ procesowy rozstrzyga wszelkie niewyjaśnione i niemożliwe do wyjaśnienia wątpliwości na korzyść oskarżonego.

Temat: Postępowanie karne w RP

Zasady procesu karnego

☐ Zasada prawa do obrony

Oznacza ona prawo każdego, przeciwko komu prowadzone jest postępowanie karne, do obrony na wszystkich etapach tego postępowania.

Obejmuje ono prawo posiadania obrońcy z wyboru lub z urzędu i jest gwarantowane na wszystkich kolejnych etapach postępowania karnego (przygotowawczego, sądowego i wykonawczego).

Zasada ta polega także na zapewnieniu osobistej obrony przez podejrzanego, oskarżonego czy skazanego, który może podejmować różne czynności procesowe w ramach przewidzianych dla stron uprawnień.

Istotne wzmocnienie prawa do obrony stanowi zasada domniemania niewinności oskarżonego.

Temat: Postępowanie karne w RP

Zasady procesu karnego

☐ Zasada publiczności (jawności)

Proces przed sądem toczy się jawnie: dla stron postępowania i dla publiczności.

Konstytucja RP stanowi: „Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.

Wyłączenie jawności rozprawy może nastąpić ze względu na moralność, bezpieczeństwo państwa i porządek publiczny oraz ze względu na ochronę życia prywatnego stron lub ważny interes prywatny. Wyrok ogłaszany jest publicznie”.

Temat: Postępowanie karne w RP

Zasady procesu karnego

☐ Zasada równouprawnienia stron

Proces toczy się w formie sporu równoprawnych stron przed obiektywnym sądem.

Wyróżnia się trzy strony:

czynną (oskarżyciela), bierną (oskarżony) oraz arbitra (sąd).

Temat: Postępowanie karne w RP

Przebieg postępowania karnego

Postępowanie karne jest ciągiem działań zmierzających do wykrycia sprawcy przestępstwa i ukarania go.

Służy także temu by osoba, która nie popełniła przestępstwa, nie poniosła z tego powodu odpowiedzialności karnej.

Organy wymiaru sprawiedliwości – to organy władzy państwowej, które wymierzają sprawiedliwość.

Zgodnie z konstytucją jedynymi organami państwa mogącymi wymierzać w Rzeczypospolitej sprawiedliwość są sądy.

W sprawach karnych sprawiedliwość wymierzają **sądy powszechne**, czyli: sądy rejonowe, sądy okręgowe i sądy apelacyjne oraz sądy wojskowe, a także Sąd Najwyższy.

Temat: Postępowanie karne w RP

Przebieg postępowania karnego

Postępowanie karne składa się z zasadniczych dwóch etapów. Pierwszy etap to postępowanie przygotowawcze, drugi to proces sądowy.

Postępowanie przygotowawcze prowadzone jest przez organ ścigania karnego w formie dochodzenia lub śledztwa. Wszczyna się je z urzędu lub na wniosek pokrzywdzonego. Jeżeli istnieje prawdopodobieństwo popełnienia przestępstwa przez określoną osobę, przedstawia się jej zarzut popełnienia przestępstwa. Staje się ona wtedy **podejrzany**. Jeżeli postępowanie przygotowawcze dostarczy wystarczających dowodów do oskarżenia podejrzanego, organ ścigania, najczęściej prokurator, formułuje akt oskarżenia i kieruje go do sądu. Podejrzany staje się **oskarżonym**.

Temat: Postępowanie karne w RP

Przebieg postępowania karnego

Proces karny – to ciąg czynności podejmowanych przez strony: oskarżyciela i oskarżonego zmierzających do rozstrzygnięcia sprawy karnej.

Proces karny składa się przede wszystkim z rozprawy, podczas której ma miejsce przewód sądowy, ostatnie głosy stron oraz wyrokowanie.

Temat: Postępowanie karne w RP

Przebieg postępowania karnego

Rozprawa rozpoczyna się od wywołania sprawy, sprawdzenia obecności wszystkich wezwanych i ustalenia, czy nie ma przeszkód w rozpoznaniu sprawy.

Przewód sądowy rozpoczyna się od odczytania przez oskarżyciela aktu oskarżenia.

Po odczytaniu aktu oskarżenia przewodniczący składu sędziowskiego informuje oskarżonego o prawie składania wyjaśnień, odmowy wyjaśnień lub odpowiedzi na zadawane pytania. Następnie pyta oskarżonego, czy przyznaje się do zarzucanego mu czynu i czy chce składać wyjaśnienia.

W trakcie przewodu sądowego przeprowadza się postępowanie dowodowe.

Temat: Postępowanie karne w RP

Przebieg postępowania karnego

Dowód – to informacja, która może przyczynić się do rozstrzygnięcia sprawy.

Dowodem mogą być:

- ✓ wyjaśnienia oskarżonego,
- ✓ zeznania świadków,
- ✓ opinie biegłych,
- ✓ oględziny rzeczy, miejsc i osób.

Głosy stron – po zamknięciu przewodu sądowego sąd udziela ostatniego głosu stronom. Pierwszy głos zabiera oskarżyciel, później obrońca oskarżonego, a na samym końcu oskarżony.

Temat: Postępowanie karne w RP

Przebieg postępowania karnego

Wyrokowanie polega na rozstrzygnięciu sprawy przez sąd. Przed wydaniem wyroku sąd naradza się i głosuje nad wyrokiem.

Wyrok może być uniewinniający lub skazujący.

Wyrok uniewinniający uwalnia oskarżonego od odpowiedzialności karnej za zarzucone mu przestępstwo, uznając, że go nie popełnił.

Wyrok skazujący uznaje oskarżonego winnym zarzucanego mu przestępstwa oraz określa rodzaj i wymiar kary, którą musi ponieść ta osoba.

Temat: Postępowanie karne w RP

Przebieg postępowania karnego

Postępowanie odwoławcze

Wyrok sądu pierwszej instancji nigdy nie jest od razu **prawomocny**.

Oznacza to, że strony procesu mogą się od niego odwołać do sądu wyższej instancji w drodze złożenia **apelacji** od wyroku.

Jeżeli sądem pierwszej instancji jest sąd rejonowy, apelację rozpoznaje sąd okręgowy.

Jeżeli sąd okręgowy był sądem pierwszej instancji, apelację od jego wyroku rozpoznaje sąd apelacyjny.

Temat: Postępowanie karne w RP

Przebieg postępowania karnego

Po rozpoznaniu środka odwoławczego sąd orzeka o:

- utrzymaniu w mocy,
- zmianie lub uchyleniu zaskarżonego orzeczenia w całości albo w części.

Wyrok sądu odwoławczego jest prawomocny z chwilą jego wydania.

Wyrok sądu pierwszej instancji staje się prawomocny, jeżeli strony nie wniosą w odpowiednich terminach apelacji.

Kasacja jest nadzwyczajnym środkiem odwoławczym. Może bowiem się zdarzyć, iż prawomocny wyrok jest wadliwy lub po prostu niesprawiedliwy.

Kasację rozpoznaje Sąd Najwyższy na wniosek zainteresowanych stron procesu.

Temat: Postępowanie karne w RP

Strony postępowania karnego i ich prawa

Sędzia:

- ✓ nosi togę z fioletowym żabotem i łańcuch sędziowski,
- ✓ siedzi za stołem sędziowskim (przewodniczący składu, siedzi zawsze pośrodku),
- ✓ wydaje wyroki, postanowienia lub zarządzenia,
- ✓ zadaje pytania świadkom, biegłym i innym uczestnikom postępowania,
- ✓ dba o porządek w sali sądowej, może wydawać kary porządkowe,
- ✓ może przeprowadzać różne dowody.

Temat: Postępowanie karne w RP

Strony postępowania karnego i ich prawa

Ławnik:

- ✓ nosi togę z fioletowym żabotem,
- ✓ siedzi za stołem sędziowskim (ławników może być dwóch lub trzech),
- ✓ wydaje wyroki,
- ✓ może zadawać pytania świadkom, biegłym i innym uczestnikom postępowania,
- ✓ uczestniczy tylko w określonych rodzajach spraw karnych,
- ✓ może przeprowadzać różne dowody,
- ✓ nie musi mieć wykształcenia prawniczego.

Temat: Postępowanie karne w RP

Strony postępowania karnego i ich prawa

Oskarżyciel publiczny:

- ✓ nosi togę z czerwonym żabotem,
- ✓ jest nim przede wszystkim prokurator,
- ✓ siedzi po prawej stronie sędziego,
- ✓ może zadawać pytania świadkom, biegłym i innym uczestnikom postępowania,
- ✓ odczytuje i popiera akt oskarżenia,
- ✓ może prosić sąd o przeprowadzenie różnych dowodów,
- ✓ może się odwołać od orzeczeń sądowych.

Temat: Postępowanie karne w RP

Strony postępowania karnego i ich prawa

Obrońca:

- ✓ nosi togę z zielonym żabotem,
- ✓ siedzi po lewej stronie sędziego,
- ✓ musi być adwokatem,
- ✓ stara się o uniewinnienie lub łagodne ukaranie oskarżonego,
- ✓ może działać z wyboru lub z urzędu, czyli na koszt państwa (jeśli sąd tak zdecyduje),
- ✓ może zadawać pytania świadkom, biegłym i innym uczestnikom postępowania,
- ✓ może prosić o przeprowadzenie różnych dowodów,
- ✓ może się odwołać od orzeczeń sądowych.

Temat: Postępowanie karne w RP

Strony postępowania karnego i ich prawa

Pokrzywdzony:

- ✓ jest ofiarą przestępstwa,
- ✓ siedzi na widowni,
- ✓ może zgłosić, że chce być oskarżycielem posiłkowym,
- ✓ musi zeznawać zgodnie z prawdą i nie może odmówić zeznań (może odmówić, jeśli zeznaniami obciążyłby siebie lub osobę bliską).

Temat: Postępowanie karne w RP

Strony postępowania karnego i ich prawa

Oskarżony:

- ✓ został oskarżony w akcie oskarżenia,
- ✓ siedzi na ławie oskarżonych po lewej stronie sędziego,
- ✓ może zatrudnić obrońcę albo bronić się sam lub też może dostać obrońcę z urzędu (jeśli go nie stać lub gdy przepisy to nakazują),
- ✓ może zadawać pytania świadkom, biegłym i innym uczestnikom postępowania,
- ✓ może prosić sąd o przeprowadzenie różnych dowodów,
- ✓ stara się o uniewinnienie lub łagodne ukaranie,
- ✓ składa wyjaśnienia; może odmówić składania wyjaśnień bez podania przyczyny,
- ✓ może się odwołać od orzeczeń sądowych.

Temat: Postępowanie karne w RP

Strony postępowania karnego i ich prawa

Oskarżyciel posiłkowy:

- ✓ jest ofiarą przestępstwa,
- ✓ złożył wniosek, że chce być oskarżycielem posiłkowym i sąd wyraził zgodę,
- ✓ siedzi po prawej stronie sędziego obok oskarżyciela publicznego,
- ✓ może zadawać pytania świadkom, biegłym i innym uczestnikom postępowania,
- ✓ zazwyczaj stara się o możliwie surowe ukaranie oskarżonego,
- ✓ może zatrudnić pełnomocnika – adwokata lub radcę prawnego albo poprosić sąd o przyznanie pełnomocnika z urzędu,
- ✓ może prosić sąd o przeprowadzenie różnych dowodów,
- ✓ może się odwołać od orzeczeń sądowych,
- ✓ musi zeznawać zgodnie z prawdą i nie może odmówić (może odmówić, jeśli zeznaniami obciążyłby siebie lub osobę bliską).

Temat: Postępowanie karne w RP

Strony postępowania karnego i ich prawa

Pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego:

- ✓ nosi togę z zielonym (adwokat) albo niebieskim (radca prawny) żabotem,
- ✓ siedzi po prawej stronie sędziego,
- ✓ może działać z wyboru lub z urzędu, czyli na koszt państwa,
- ✓ może zadawać pytania świadkom, biegłym i innym uczestnikom postępowania,
- ✓ stara się o możliwie surowe ukaranie oskarżonego,
- ✓ może prosić o przeprowadzenie różnych dowodów,
- ✓ może się odwołać od orzeczeń sądowych.

Temat: Postępowanie karne w RP

Strony postępowania karnego i ich prawa

Świadek:

- ✓ siedzi na widowni,
- ✓ musi zeznawać zgodnie z prawdą i nie może odmówić (może odmówić, jeśli zeznaniami obciążyłby siebie lub osobę bliską),
- ✓ przychodzi tylko na tę rozprawę, na której ma zeznawać,
- ✓ swoją nieobecność musi usprawiedliwić,
- ✓ może zostać ukarany karą porządkową.

Temat: Postępowanie karne w RP

Strony postępowania karnego i ich prawa

Biegły:

- ✓ siedzi na widowni,
- ✓ przychodzi tylko na tę rozprawę, na której ma zeznawać lub na tę, na którą wezwał go sąd,
- ✓ udziela informacji wymagających specjalnej wiedzy i doświadczenia,
- ✓ opracowuje pisemną lub ustną opinię,
- ✓ może zostać ukarany karą porządkową.

Temat: Postępowanie karne w RP

Strony postępowania karnego i ich prawa

Protokolant:

- ✓ siedzi przy stole sędziowskim po lewej stronie sędziego,
- ✓ zapisuje w protokole to, co mu dyktuje sędzia,
- ✓ wywołuje rozprawę,
- ✓ zazwyczaj jest pracownikiem sądowym,
- ✓ przygotowuje salę do rozprawy.

Temat: Postępowanie karne w RP

Kary i środki karne

Karę w procesie karnym określić możemy jako środek przymusu państwowego stosowany przez sąd wobec przestępcy, wyrządzający mu określoną dolegliwość i wyrażający potępienie zarówno popełnionego czynu, jak i sprawcy.

Prawo wymierzania kar za czyny przestępne przysługuje tylko państwu reprezentowanemu przez organy wymiaru sprawiedliwości, tj. sądy.

Jakie okoliczności musi uwzględnić sąd, orzekając karę?

Sąd jest organem niezawisłym i niezależnym. Wymierza karę według własnego uznania, ale w granicach przewidzianych przez ustawę. Oznacza to, że sąd nie może orzec surowszej kary od tej, którą przewidują za dany czyn przepisy kodeksu karnego.

Temat: Postępowanie karne w RP

Kary i środki karne

Przy wymierzaniu kary sąd uwzględnia także:

- ✓ stopień społecznej szkodliwości czynu;
- ✓ motywację i sposób zachowania się sprawcy;
- ✓ popełnienie przestępstwa wspólnie z nieletnim;
- ✓ rodzaj i rozmiar ujemnych następstw przestępstwa;
- ✓ rodzaj i stopień naruszenia ciężących na sprawcy obowiązków;
- ✓ właściwości i warunki osobiste sprawcy;
- ✓ sposób życia przed popełnieniem przestępstwa;
- ✓ zachowanie sprawcy po popełnieniu przestępstwa;
- ✓ starania sprawcy czynu o naprawienie szkody;
- ✓ zachowanie się pokrzywdzonego.

Temat: Postępowanie karne w RP

Kary i środki karne

Jakie kary i środki karne może orzec sąd?

Jeśli sąd, po przeprowadzeniu postępowania uzna, że sprawca popełnił zarzucany mu czyn, wówczas w wyroku może orzec następujące kary:

- ✓ karę grzywny;
- ✓ karę ograniczenia wolności;
- ✓ karę pozbawienia wolności;
- ✓ karę 25 lat pozbawienia wolności;
- ✓ karę dożywotniego pozbawienia wolności.

Temat: Postępowanie karne w RP

Kary i środki karne

Cele kary

Prewencja indywidualna (wychowanie – resocjalizacja).

Ma wpłynąć na sprawcę, by powstrzymał się w przyszłości od łamania prawa. Zakłada się, zwłaszcza w odniesieniu do ludzi młodych, że celem kary jest przede wszystkim reedukacja sprawcy.

Prewencja generalna (pozytywna).

Przyjmuje się, że celem kary jest także kształtowanie świadomości społeczeństwa przez stosowanie kar i informowanie społeczeństwa zarówno o zachowaniach zakazanych przez prawo, jak i o karach wymierzanych w razie naruszenia zakazu.

Temat: Postępowanie karne w RP

Kary i środki karne

Cele kary cd.

Sprawiedliwa odpłata

Sprawiedliwa odpłata za popełniony czyn ma zaspokajać poczucie sprawiedliwości pokrzywdzonego, jego rodziny i całego społeczeństwa.

Sąd nie ma prawa się okrutnie mścić, kara jednak pozostaje dolegliwością.

Temat: Postępowanie karne w RP

Kary i środki karne

☐ Kara grzywny

Grzywna jest karą polegającą na obowiązku zapłacenia określonej sumy pieniężnej na rzecz Skarbu Państwa.

Jest ona wymierzana w tzw. stawkach dziennych.

Najniższa liczba stawek wynosi 10, najwyższa 540.

Stawkę dzienną ustala sąd. Bierze on pod uwagę dochody sprawcy, jego warunki osobiste, rodzinne, stosunki majątkowe i możliwości zarobkowe.

Stawka dzienna nie może być niższa niż 10 złotych, ani też przekraczać 2000 złotych.

Temat: Postępowanie karne w RP

Kary i środki karne

☐ Kara ograniczenia wolności

Różni się od kary pozbawienia wolności tym, że karę tę odbywa sprawca nie w zakładzie karnym, lecz przebywając na wolności. Jego swoboda podlega pewnym ograniczeniom. Kara ta może być orzekana od 1 do 24 miesięcy.

Temat: Postępowanie karne w RP

Kary i środki karne

Kara ograniczenia wolności cd.

Kara ograniczenia wolności polega na:

- ✓ obowiązku wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne,
- ✓ obowiązku pozostawania w miejscu stałego pobytu,
- ✓ obowiązku:
 - wykonywania pracy zarobkowej, nauki, przygotowania do zawodu,
 - powstrzymywania się od nadużywania alkoholu lub używania innych środków odurzających,
 - poddania się terapii uzależnień,
 - poddania się terapii, w szczególności psychoterapii lub psychoedukacji,
 - uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych,

Temat: Postępowanie karne w RP

Kary i środki karne

Kara ograniczenia wolności polega na obowiązku cd.:

- powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach,
- powstrzymania się od kontaktowania się z pokrzywdzonym lub innymi osobami w określony sposób lub zbliżania się do pokrzywdzonego lub innych osób,
- ✓ potrąceniu od 10 do 25% wynagrodzenia za pracę w stosunku miesięcznym na cel społeczny wskazany przez sąd.

W czasie odbywania kary ograniczenia wolności skazany:

- ✓ nie może bez zgody sądu zmieniać miejsca stałego pobytu,
- ✓ ma obowiązek udzielania wyjaśnień dotyczących przebiegu odbywania kary.

Temat: Postępowanie karne w RP

Kary i środki karne

☐ Kara pozbawienia wolności

Kara pozbawienia wolności jest obok ograniczenia wolności, tą formą kary, która ma najsilniej oddziaływać wychowawczo na sprawcę.

W czasie pobytu w zakładzie karnym skazany poddany jest procesowi reedukacji, wdrażany do pracy, co w konsekwencji ma zapewnić wyrobienie właściwej postawy skazanego i przeciwdziałać jego powrotowi do działalności przestępczej.

Kara pozbawienia wolności trwa najkrócej miesiąc, a najdłużej 15 lat. Wymierza się ją w miesiącach i latach.

☐ Kara 25 lat pozbawienia wolności

☐ Kara dożywotniego pozbawienia wolności

Temat: Postępowanie karne w RP

Kary i środki karne

Sąd może orzec obok kary również następujące **środki karne**:

- ✓ pozbawienie praw publicznych;
- ✓ zakaz zajmowania stanowiska, wykonywania zawodu lub prowadzenia określonej działalności;
- ✓ zakaz prowadzenia działalności związanej z wychowaniem, leczeniem, edukacją małoletnich lub opieką nad nimi;
- ✓ zakaz przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, zakaz kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób, zakaz opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu;
- ✓ zakaz wstępu na imprezę masową;
- ✓ zakaz prowadzenia pojazdów;
- ✓ przepadek rzeczy;
- ✓ obowiązek naprawienia szkody;
- ✓ nawiązkę; świadczenie pieniężne;
- ✓ podanie wyroku do publicznej wiadomości.

Temat: Postępowanie karne w RP

Zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa

Każdy, kto posiada informacje o przestępstwie lub jest jego świadkiem, może złożyć zawiadomienie, bez względu na wiek, płeć, rasę, narodowość itp.

Zgłosić przestępstwo może każdy, a więc pokrzywdzony, świadek, osoba postronna, a nawet sprawca.

Każde zawiadomienie o przestępstwie spowoduje, że Policja podejmie odpowiednie działania.

Każdy, kto dowiedział się o popełnieniu przestępstwa, ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym fakcie prokuratora lub Policję.

Oznacza to, że nie tylko pokrzywdzony lub bezpośredni świadek przestępstwa, ale każda osoba mająca informacje o przestępstwie powinna zawiadomić o tym organy ścigania.

Temat: Postępowanie karne w RP

Zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa

Za niedopełnienie tego obowiązku nie zostaniesz ukarany, ale pamiętaj, że spełnienie tego obowiązku nie tylko przez ciebie, ale przez każdego członka społeczeństwa, spowoduje, iż żadne przestępstwo nie pozostanie anonimowe, a jego sprawca nie będzie bezkarny.

Wyjątkiem od tej zasady jest tzw. **prawny obowiązek zawiadomienia organów ścigania o przestępstwie**. Dotyczy on tylko wybranych kategorii przestępstw, takich jak: ludobójstwo, zamach stanu, szpiegostwo, zamach na życie prezydenta, zabójstwo, spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, spowodowanie pożaru lub innej katastrofy, porwanie statku powietrznego lub wodnego, wzięcie zakładnika, zgwałcenie zbiorowe lub ze szczególnym okrucieństwem, czynności seksualne z małoletnim poniżej 15. roku życia oraz przestępstwa o charakterze terrorystycznym.

Temat: Postępowanie karne w RP

Zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa

Zgłoszenie anonimowe

Jeżeli posiadasz konkretną informację o przestępstwie lub dysponujesz wiedzą mogącą przyczynić się do jego wykrycia, a jednocześnie pragniesz pozostać anonimowy, możesz skorzystać z wielu funkcjonujących **anonimowych infolinii**.

Przykładowe infolinie:

801 199 990 – Antynarkotykowy telefon zaufania

800 120 289 – Infolinia Stowarzyszenia KARAN

800 120 226 – Policyjny Telefon Zaufania

800 120 148 – Zatrzymać Przemoc

22 988 – Młodzieżowy Telefon Zaufania

800 121 212 – Dziecięcy Telefon Zaufania Rzecznika Praw Dziecka

22 654 40 41 – Antydepresyjny Telefon Zaufania Fundacji Itaka

Temat: Postępowanie karne w RP

Zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa

Zgłoszenie telefoniczne lub osobiste

Jeżeli padłeś ofiarą przestępstwa, np. ukradziono ci samochód, pobito cię, ktoś cię oszukał, wybierz zgłoszenie telefoniczne lub osobiste. W zależności od opisanej przez ciebie sytuacji zostanie podjęta interwencja lub informacja będzie weryfikowana.

Policja będzie ustalać, czy zdarzenie, o którym przekazałeś informację, jest przestępstwem, czy wykroczeniem i w zależności od wyniku tych ustaleń będą podejmowane dalsze działania.

Zostaniesz także poinformowany, co powinieneś dalej robić. Jeżeli przyjdiesz do jednostki Policji lub prokuratury, by złożyć zawiadomienie o przestępstwie, od razu zostaniesz przesłuchany w charakterze świadka. Jeśli jesteś pokrzywdzonym, dowiesz się nie tylko o tym, jakie masz uprawnienia, ale i jakie obowiązki. Będiesz też mógł zapytać policjanta o wiele nurtujących cię kwestii dotyczących twojej sprawy.

Temat: Postępowanie karne w RP

Zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa

Zawiadomienie pisemne

Jeżeli uważasz, że jesteś w stanie sam wyczerpująco opisać, co się wydarzyło, a zdarzenie nie wymaga natychmiastowych działań organów ścigania, możesz wysłać zawiadomienie o przestępstwie pocztą, mailem, faksem albo przynieść je osobiście do jednostki Policji lub prokuratury. Takie zawiadomienie możesz napisać samodzielnie.

Mimo że złożyłeś zawiadomienie na piśmie i wyczerpująco przedstawiłeś okoliczności popełnienia przestępstwa, możesz zostać wezwany do złożenia zeznań w charakterze świadka. Może się też zdarzyć, że w napisanym przez ciebie zawiadomieniu będzie, według Policji, brakować istotnych szczegółów. Otrzymasz wtedy pisemne wezwanie do jednostki Policji, aby uzupełnić zawiadomienie.

Temat: Postępowanie karne w RP

Zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa

Jeśli zdecydowałeś się napisać zawiadomienie o przestępstwie samodzielnie, musisz pamiętać, że powinno ono spełniać pewne wymogi wynikające z przepisów kodeksu postępowania karnego. To znaczy, że powinno zawierać:

- nazwę organu, do którego jest skierowane;
- dane personalne oraz adres autora zawiadomienia;
- opis sprawy, której dotyczy zawiadomienie;
- datę i podpis składającego zawiadomienie.

Zadbaj o potwierdzenie wysłania swojego zawiadomienia lub pokwitowanie, jeśli doręczyłeś je osobiście. Pokwitowanie z reguły będzie wiązało się z potwierdzeniem na kopii lub kserokopii twojego zawiadomienia (data i podpis osoby przyjmującej). Jeżeli masz wątpliwości, jak najlepiej zawiadomić o przestępstwie – przyjdź do najbliższej jednostki Policji lub prokuratury.

Temat 11: Pomoc prawna w Rzeczypospolitej Polskiej

Temat: Pomoc prawna w RP

Zadania notariuszy

Notariat jest instytucją, której celem jest zapewnienie bezpieczeństwa obrotu prawnego i jego zgodności z prawem.

Notariusz jest powołany do dokonywania czynności, którym podmioty są obowiązane albo pragną nadać formę notarialną.

Notariusze tworzą samorząd notarialny (izby notarialne).
Kierują się nie tylko prawem, ale i kodeksem etyki zawodowej.

Nadzór nad notariuszami sprawowany jest przez Ministra Sprawiedliwości oraz przez rady izb notarialnych.

Temat: Pomoc prawna w RP

Zadania notariuszy

Notariusz dokonuje następujących **czynności notarialnych**:

- ✓ sporządza akty notarialne,
- ✓ sporządza poświadczenia,
- ✓ doręcza oświadczenia,
- ✓ spisuje protokoły,
- ✓ sporządza protesty weksli i czeków,
- ✓ przyjmuje na przechowanie dokumenty, pieniądze i papiery wartościowe,
- ✓ sporządza wpisy, odpisy i wyciągi dokumentów,
- ✓ sporządza, na żądanie stron, projekty aktów, oświadczeń i innych dokumentów.

Notariusz jest obowiązany udzielać stronom niezbędnych wyjaśnień, dotyczących dokonywanej czynności.

Temat: Pomoc prawna w RP

Zadania radców prawnych

Radcowie prawni, zatrudniani przez jednostki prowadzące działalność gospodarczą, udzielają im pomocy prawnej, opracowują umowy, opiniują sprawy pracownicze itp.

Podstawową działalnością radców prawnych jest rozwiązywanie problemów (spraw) w zakresie prawa cywilnego, gospodarczego i prawa pracy.

Temat: Pomoc prawna w RP

Zadania radców prawnych

Radca prawny świadczy pomoc prawną przedsiębiorcom, jednostkom organizacyjnym oraz osobom fizycznym.

Radcowie i aplikanci radcowscy są zorganizowani w samorząd zawodowy (okręgowe izby radców prawnych).

Radca prawny wykonuje zawód zgodnie z prawem, ze starannością wynikającą z wiedzy prawniczej oraz etyki radcy prawnego (kodeks etyki radcy prawnego).

Temat: Pomoc prawna w RP

Zadania radców prawnych

Zadania radców prawnych

Radca prawny świadczy pomoc prawną polegającą w szczególności na:

- ✓ udzielaniu porad prawnych,
- ✓ sporządzaniu opinii prawnych,
- ✓ opracowywaniu projektów aktów prawnych,
- ✓ występowaniu przed sądami i urzędami w charakterze zastępstwa prawnego i procesowego.

Celem pomocy prawnej jest ochrona prawna interesów podmiotów, na rzecz których jest wykonywana.

Temat: Pomoc prawna w RP

Zadania adwokatów

Adwokaturę stanowi ogół adwokatów i aplikantów adwokackich, zorganizowanych na zasadach samorządu zawodowego.

Zadaniem adwokatów jest udzielanie pomocy prawnej, współdziałanie w zakresie ochrony praw i wolności obywatelskich oraz w kształtowaniu i stosowaniu prawa.

Adwokaci wykonują zawód w kancelariach adwokackich oraz w zespołach adwokackich i spółkach (jawnej, cywilnej, komandytowej i partnerskiej).

Adwokaci podlegają nie tylko prawu, ale i kodeksowi etyki zawodowej.

Temat: Pomoc prawna w RP

Zadania adwokatów

Zadania adwokatury

Adwokaci udzielają pomocy prawnej poprzez:

- ✓ bronienie w sprawach karnych,
- ✓ zastępowanie stron przed sądami w sprawach cywilnych,
- ✓ udzielanie porad prawnych,
- ✓ sporządzanie opinii prawnych,
- ✓ opracowywanie projektów aktów prawnych,
- ✓ występowanie przed sądami i urzędami.

Temat 12: Informacja publiczna w Rzeczypospolitej Polskiej

**biuletyn
informacji
publicznej**

Temat: Informacja publiczna w RP

Zasady dostępu do informacji publicznej

Ustawa z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej precyzuje konstytucyjny zapis art. 61 o prawie obywateli do informacji o działaniach władz publicznych.

Ustawa nakazuje organom władzy państwowej (i innym podmiotom) udostępniać każdą informację o sprawach publicznych tj. **informację publiczną**.

Wyjątek stanowią informacje niejawne.

Temat: Informacja publiczna w RP

Zasady dostępu do informacji publicznej

Zgodnie z ustawą prawo do informacji publicznej obejmuje uprawnienie do niezwłocznego uzyskania takiej informacji, zawierającej aktualną wiedzę o sprawach publicznych.

Na prawo do informacji publicznej składają się uprawnienia do:

- ✓ uzyskania informacji publicznej, w tym informacji przetworzonej,
- ✓ wglądu do dokumentów urzędowych,
- ✓ dostępu do posiedzeń kolegialnych organów władzy publicznej pochodzących z powszechnych wyborów.

Prawo to przysługuje każdej osobie.

Od osoby występującej o informację publiczną nie wolno żądać uzasadnienia wniosku.

Temat: Informacja publiczna w RP

Informacje podlegające udostępnianiu

Są to informacje dotyczące m.in.:

- ✓ organów władzy publicznej – w tym o ich statusu prawnego, organizacji, kompetencji, majątku, osób sprawujących w nich funkcje i ich kompetencji;
- ✓ zasad funkcjonowania organów władzy publicznej – w tym sposobów załatwiania spraw, stanu przyjmowanych spraw i kolejności ich załatwiania, prowadzonych rejestrów, ewidencji i archiwów;
- ✓ polityki władz – w tym zamierzeń, projektów aktów normatywnych, programów dotyczących realizacji zadań publicznych;
- ✓ danych publicznych – w tym dokumentów urzędowych, stanowisk w sprawach publicznych zajętych przez funkcjonariuszy publicznych, treści wystąpień i ocen dokonywanych przez organy władzy publicznej, informacji o stanie państwa;
- ✓ majątku publicznego.

Temat: Informacja publiczna w RP

Formy udostępniania informacji

Na mocy ustawy jawne i dostępne mają być posiedzenia kolegialnych organów władzy pochodzących z wyborów. Ustawa nakazuje sporządzać i udostępniać stenogramy lub protokoły z obrad.

Udostępnianie informacji publicznych następuje poprzez:

- ✓ ogłaszanie w internetowym Biuletynie Informacji Publicznej,
- ✓ udostępnianie na wniosek zainteresowanego,
- ✓ wyłożenie w powszechnie dostępnym miejscu lub poprzez terminale informacyjne (infomaty).

Temat: Informacja publiczna w RP

Formy udostępniania informacji

Udostępnianie informacji na wniosek

Udostępnianie informacji na wniosek następuje „bez zbędnej zwłoki”, nie później niż w terminie 14 dni od dnia złożenia wniosku.

Jeżeli jest to niemożliwe, należy w tym terminie powiadomić wnioskodawcę o powodach opóźnienia w przekazaniu informacji oraz o nowym terminie, nie dłuższym jednak niż 2 miesiące.

Jeśli informacja może być przekazana niezwłocznie, w formie ustnej lub pisemnej, osoba występująca o informację nie składa pisemnego wniosku.

Instytucja udostępniająca informację ma obowiązek umożliwić jej skopiowanie, wydrukowanie, przesłanie lub przeniesienie na powszechnie używany nośnik informacji.

Temat: Informacja publiczna w RP

Ograniczenia w dostępie do informacji publicznej

Odmowa udzielenia informacji może nastąpić jedynie ze względu na jej niejawność (ochrona danych osobowych, prawo do prywatności, tajemnica państwowa, służbowa, skarbową, statystyczna).

Odmowa następuje w formie decyzji administracyjnej.

Odwołanie od decyzji rozpoznaje się w terminie 14 dni.

Bibliografia

Bojarski Ł., Płatek M., *Z prawem na ty*, Zakamycze 1999.

Lewandowski J., *Elementy prawa*, Warszawa 2011.

Chauvin T., Stawecki T., Winczorek P., *Wstęp do prawoznawstwa*, Warszawa 2011.

Jabłońska-Bonca J., *Podstawy prawa dla ekonomistów*, Warszawa 2000.

Mikusińska A. (red.), *Wiedza o społeczeństwie. Encyklopedia szkolna PWN*, Warszawa 2009.

<https://www.rpo.gov.pl>

VI. Wybrane problemy polityki publicznej w Rzeczypospolitej Polskiej

Gatunek ludzki ulepszył wszystko, z wyjątkiem samych ludzi.

Adlai Stevenson

Tematy lekcji; numery slajdów

1. Ubezpieczenia społeczne w Rzeczypospolitej Polskiej; 3–24
 2. Opieka zdrowotna w Rzeczypospolitej Polskiej; 25–42
 3. Aktywizacja lokalnego rynku pracy; 43–55
 4. Rozwój edukacyjny – przygotowanie do pracy; 56–64
- Bibliografia; 65**

Temat 1: Ubezpieczenia społeczne w Rzeczypospolitej Polskiej

Temat: Ubezpieczenia społeczne w RP

System obowiązkowych ubezpieczeń społecznych w RP

Polski powszechny **system ubezpieczeń społecznych** obejmuje:

- ubezpieczenie emerytalne,
- ubezpieczenia rentowe,
- ubezpieczenie chorobowe,
- ubezpieczenie wypadkowe.

Ubezpieczonym jest osoba fizyczna, która podlega chociaż jednemu z ubezpieczeń społecznych.

W Polsce występują ubezpieczenia **obowiązkowe**, **dobrowolne**, a także możliwość **kontynuowania ubezpieczeń**.

Temat: Ubezpieczenia społeczne w RP

System obowiązkowych ubezpieczeń społecznych w RP

Ubezpieczeniom **emerytalnemu i rentowym** obowiązkowo podlegają m.in.: pracownicy, z wyłączeniem prokuratorów, a także członkowie rolniczych spółdzielni produkcyjnych, zleceniobiorcy, osoby prowadzące pozarolniczą działalność (działalność gospodarczą, twórcy, artyści, osoby wykonujące wolne zawody), duchowni, osoby pobierające zasiłek dla bezrobotnych, osoby przebywające na urloпах wychowawczych lub pobierające zasiłek macierzyński.

Osoby nieobjęte obowiązkowymi ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi mogą do nich przystąpić dobrowolnie.

Temat: Ubezpieczenia społeczne w RP

System obowiązkowych ubezpieczeń społecznych w RP

Ubezpieczeniu chorobowemu obowiązkowo podlegają osoby objęte obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi, które są: pracownikami, z wyłączeniem prokuratorów, członkami rolniczych spółdzielni produkcyjnych i spółdzielni kołek rolniczych, osobami odbywającymi służbę zastępczą.

Dobrowolnie (na swój wniosek) do ubezpieczenia chorobowego mogą przystąpić osoby objęte obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi, m.in.: prowadzące pozarolniczą działalność, wykonujące pracę na podstawie umowy zlecenia, umowy agencyjnej.

Temat: Ubezpieczenia społeczne w RP

System obowiązkowych ubezpieczeń społecznych w RP

Ubezpieczeniu wypadkowemu obowiązkowo podlegają osoby objęte ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi, np. pracownicy, zleceniobiorcy, członkowie rolniczych spółdzielni produkcyjnych, osoby prowadzące pozarolniczą działalność oraz osoby z nimi współpracujące.

Temat: Ubezpieczenia społeczne w RP

Ubezpieczenia chorobowe

☐ Zasiłek chorobowy

Otrzymasz go zamiast pensji, gdy będziesz ubezpieczony i będziesz korzystać ze zwolnienia lekarskiego.

Zasiłek chorobowy wynosi:

- ✓ 80% pobieranej pensji (średniej z 12 miesięcy),
- ✓ 70% pensji, gdy będziesz przebywać w szpitalu,
- ✓ 100% pensji (także za pobyt w szpitalu) m.in., gdy twoja niezdolność do pracy będzie spowodowana wypadkiem w drodze do pracy lub z pracy, czy też będzie w czasie ciąży.

Zasiłek chorobowy wypłaca pracodawca, jeśli zatrudnia powyżej 20 pracowników, a w pozostałych przypadkach ZUS.

Okres wypłaty zasiłku chorobowego – przez czas niezdolności do pracy z powodu choroby, ale nie dłużej niż przez 182 dni, a jeśli niezdolność do pracy wynika z gruźlicy lub występuje w okresie ciąży – maksymalnie przez 270 dni.

Temat: Ubezpieczenia społeczne w RP

Ubezpieczenia chorobowe

☐ Świadczenie rehabilitacyjne

Przysługuje, gdy:

- ✓ po maksymalnym okresie, przez który będziesz pobierać zasiłek chorobowy (182 albo 270 dni), nadal będziesz niezdolny do pracy,
- ✓ można oczekiwać, że odzyskasz zdolność do pracy po dalszym leczeniu lub rehabilitacji.

Maksymalny czas pobierania świadczenia to 12 miesięcy.

Wysokość świadczenia:

- ✓ 90% pensji przez pierwsze 90 dni i 75% pensji w pozostałym okresie,
- ✓ 100% pensji, gdy niezdolność do pracy przypada na okres ciąży.

Na podstawie orzeczenia lekarza orzecznika albo komisji lekarskiej ZUS wydaje decyzję w sprawie przyznania świadczenia rehabilitacyjnego.

Temat: Ubezpieczenia społeczne w RP

Ubezpieczenia chorobowe

☐ Zasiłek macierzyński

Zasiłek macierzyński za okres **urlopu macierzyńskiego** otrzymasz, jeśli będziesz ubezpieczona i urodzisz dziecko albo przyjmiesz je na wychowanie.

Okres wypłaty zasiłku będzie zależał od liczby dzieci, które urodzisz przy jednym porodzie lub jednocześnie przyjmiesz na wychowanie. Jeśli np. urodzisz jedno dziecko, otrzymasz zasiłek przez 20 tygodni.

Jako ubezpieczony ojciec, również będziesz mógł skorzystać z zasiłku macierzyńskiego, m.in. za okres, który będzie odpowiadał urlopowi ojcowskiemu (maksymalnie 2 tygodnie) oraz gdy matka dziecka zrezygnuje z zasiłku po 14 tygodniach.

Wysokość zasiłku macierzyńskiego: 100% pensji (średniej z 12 miesięcy).

Temat: Ubezpieczenia społeczne w RP

Ubezpieczenia chorobowe

Zasiłek macierzyński cd.

Jeśli wykorzystasz zasiłek macierzyński za okres urlopu macierzyńskiego w całości, możesz pobierać zasiłek macierzyński za okres **urlopu rodzicielskiego**.

Gdy np. urodzisz 1 dziecko, będziesz mogła go otrzymywać maksymalnie przez 32 tygodnie.

Wysokość zasiłku:

- ✓ 100% pensji (średniej z 12 miesięcy) za pierwsze 6 tygodni,
- ✓ 60% pensji za kolejne tygodnie.

Jako rodzic będziesz mógł zdecydować, czy chcesz pobierać zasiłek takiej samej wysokości za cały okres urlopu macierzyńskiego i rodzicielskiego. Wynosi on wtedy 80% pensji.

Temat: Ubezpieczenia społeczne w RP

Ubezpieczenia chorobowe

☐ Zasiłek opiekuńczy

Zasiłek opiekuńczy otrzymasz, gdy jesteś ubezpieczony i będziesz musiał zaopiekować się:

- ✓ chorym dzieckiem w wieku do 14 lat (60 dni w roku),
- ✓ zdrowym dzieckiem w wieku do 8 lat m.in. z powodu:
nieprzewidzianego zamknięcia żłobka, przedszkola lub szkoły;
porodu lub choroby małżonka, który na co dzień opiekuje się dzieckiem, w tym pobytu twojego małżonka w szpitalu (60 dni w roku).

Zasiłek dostaniesz także, jeśli zaopiekujesz się chorym członkiem rodziny (który mieszka z tobą w czasie choroby), m.in.: dzieckiem powyżej 14 lat, małżonkiem, rodzicami, dziadkami, rodzeństwem, wnukami, teściami. (14 dni w roku).

Maksymalny łączny okres pobierania zasiłku: 60 dni w roku.

Wysokość zasiłku: 80% pensji (średniej z 12 miesięcy).

Temat: Ubezpieczenia społeczne w RP

Ubezpieczenia rentowe

☐ Renta z tytułu niezdolności do pracy

Rentę z tytułu niezdolności do pracy możesz otrzymać, jeśli lekarz orzecznik lub komisja lekarska wyda orzeczenie o niezdolności do pracy. Chodzi o niezdolność do pracy, a nie niepełnosprawność.

Przyznanie renty zależy także od:

- ✓ daty, od której powstała niezdolność do pracy oraz
- ✓ okresów składkowych i nieskładkowych – o tym, ile trzeba ich udowodnić, decyduje wiek, w którym powstała niezdolność do pracy.

Zazwyczaj lekarz orzecznik ZUS lub komisja lekarska ZUS orzekają niezdolność do pracy maksymalnie na 5 lat. Jednak w przypadkach, gdy według wiedzy medycznej nie ma rokowań, że osoba odzyska zdolność do pracy przed upływem tego okresu, mogą wydać orzeczenie na dłużej niż 5 lat.

Temat: Ubezpieczenia społeczne w RP

Ubezpieczenia rentowe

☐ Renta szkoleniowa

Renta szkoleniowa przysługuje, jeśli wnioskodawca:

- ✓ spełnia warunki, aby otrzymać rentę z tytułu niezdolności do pracy,
- ✓ ma orzeczenie o celowości przekwalifikowania zawodowego z powodu niezdolności do pracy w dotychczasowym zawodzie.

Renta szkoleniowa przysługuje przez 6 miesięcy.

Okres ten może być wydłużony na czas niezbędny do przekwalifikowania zawodowego maksymalnie o 30 miesięcy.

Temat: Ubezpieczenia społeczne w RP

Ubezpieczenia rentowe

❑ Renta rodzinna

Możesz otrzymać ją, gdy jesteś członkiem rodziny osoby zmarłej, która w chwili śmierci:

- ✓ miała prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy,
- ✓ mogłaby otrzymać emeryturę lub rentę, bo spełnia warunki.

Z renty rodzinnej możesz skorzystać m.in., gdy jesteś dzieckiem osoby zmarłej (także przysposobionym), dzieckiem drugiego małżonka.

Wysokość renty rodzinnej:

- ✓ dla jednej osoby – 85% świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu,
- ✓ dla dwóch osób – 90%,
- ✓ dla trzech i więcej osób – 95%.

Jeśli do renty rodzinnej ma prawo kilka osób, to przysługuje im jedna łączna renta rodzinna. Jest ona w takiej sytuacji dzielona po równo między wszystkich uprawnionych.

Temat: Ubezpieczenia społeczne w RP

Ubezpieczenia rentowe

❑ Zasiłek pogrzebowy

Zasiłek pogrzebowy otrzymasz, jeśli pokryjesz koszty pogrzebu:

- ✓ osoby ubezpieczonej,
- ✓ osoby, która pobierała wypłacane przez ZUS świadczenie, np. emeryturę.

Wysokość zasiłku pogrzebowego:

- ✓ Jeśli jesteś członkiem rodziny osoby zmarłej i organizujesz pogrzeb, dostaniesz 4 tys. zł zasiłku (nie ma znaczenia, jakie poniosłeś koszty).
- ✓ Jeśli nie jesteś członkiem rodziny zmarłej, ZUS wypłaci zasiłek w wysokości poniesionych kosztów – maksymalnie 4 tys. zł.

Członkami rodziny są: małżonek (wdowa i wdowiec), rodzice, ojczym, macocha oraz osoby przysposabiające, dzieci własne, dzieci drugiego małżonka, dzieci przysposobione i dzieci umieszczone w rodzinie zastępczej, inne dzieci przyjęte na wychowanie i utrzymanie przed osiągnięciem pełnoletności, rodzeństwo, dziadkowie, wnuki, osoby, nad którymi sąd ustanowił opiekę prawną.

Temat: Ubezpieczenia społeczne w RP

Ubezpieczenie wypadkowe

☐ Zasiłek chorobowy

Zasiłek chorobowy z ubezpieczenia wypadkowego można otrzymać w razie niezdolności do pracy z powodu **wypadku przy pracy** lub **choroby zawodowej**.

Ubezpieczony nie dostanie jednak takiego zasiłku, gdy:

- ✓ naruszył (umyślnie lub z powodu rażącego niedbalstwa) przepisy, które dotyczą ochrony życia i zdrowia, co było wyłączną przyczyną wypadku,
- ✓ był nietrzeźwy, pod wpływem środków odurzających lub substancji psychotropowych i przyczynił się w znacznym stopniu do spowodowania wypadku,
- ✓ bez uzasadnionej przyczyny odmówił wykonania badania na zawartość alkoholu w organizmie, środków odurzających lub substancji psychotropowych albo przez swoje zachowanie uniemożliwił jego przeprowadzenie.

Temat: Ubezpieczenia społeczne w RP

Ubezpieczenie wypadkowe

Zasiłek chorobowy z ubezpieczenia wypadkowego (także za okres pobytu w szpitalu) wynosi 100% podstawy wymiaru (przeciętnego wynagrodzenia lub przychodu za ostatnich 12 miesięcy kalendarzowych).

Dodatkowo możesz otrzymać m.in.:

- ✓ **jednorazowe odszkodowanie** – za stały lub długotrwały uszczerbek na zdrowiu, który oceni lekarz orzecznik lub komisja lekarska, gdy zakończysz leczenie (wynosi 20% przeciętnego krajowego wynagrodzenia – za każdy procent uszczerbku),

Stały uszczerbek na zdrowiu to takie naruszenie sprawności organizmu, które powoduje upośledzenie jego czynności i nie można oczekiwać poprawy.

Długotrwały uszczerbek na zdrowiu to takie naruszenie sprawności organizmu, które powoduje upośledzenie jego czynności na okres, który przekracza 6 miesięcy, ale są szanse na poprawę.

- ✓ **renta wypadkowa** – gdy stałeś się całkowicie lub częściowo niezdolny do pracy w związku z wypadkiem przy pracy lub chorobą zawodową.

Temat: Ubezpieczenia społeczne w RP

Ubezpieczenie wypadkowe

❑ Świadczenie rehabilitacyjne

Świadczenie rehabilitacyjne może otrzymać ubezpieczony, gdy:

- ✓ będzie pobierał zasiłek chorobowy przez maksymalny okres,
- ✓ po okresie, przez który będzie pobierał zasiłek chorobowy, nadal będzie niezdolny do pracy,
- ✓ można oczekiwać, że dalsze leczenie lub rehabilitacja lecznicza mogą pomóc mu odzyskać zdolność do pracy.

Świadczenie rehabilitacyjne przysługuje maksymalnie przez 12 miesięcy.

Wynosi ono 100% podstawy wymiaru (ustalanej jak przy zasiłku chorobowym), także za okres pobytu w szpitalu.

To, czy przysługuje świadczenie rehabilitacyjne, ocenia lekarz orzecznik ZUS. Od jego orzeczenia można wnieść sprzeciw do komisji lekarskiej ZUS.

Temat: Ubezpieczenia społeczne w RP

Ubezpieczenia emerytalne

Wiek emerytalny

Od 1 października 2017 r. kobiety mogą przejść na emeryturę, gdy ukończą co najmniej 60 lat, a mężczyźni – 65 lat.

Można wystąpić o emeryturę zaraz po ukończeniu tego wieku – to prawo, a nie obowiązek.

Temat: Ubezpieczenia społeczne w RP

Ubezpieczenia emerytalne

Uwarunkowania wysokości emerytury

Wysokość emerytury zależy od:

- ✓ zwaloryzowanych składek na ubezpieczenie emerytalne zapisanych na twoim koncie w ZUS,
- ✓ zwaloryzowanego kapitału początkowego zapisanego na twoim koncie w ZUS,
- ✓ środków zapisanych na subkoncie,
- ✓ średniego dalszego trwania życia ustalonego dla wieku, w którym przechodzisz na emeryturę.

Im dłużej będziesz pracować, tym wyższą otrzymasz emeryturę – odłożysz więcej składek, otrzymasz więcej waloryzacji i niższy będzie wskaźnik średniego dalszego trwania życia.

Temat: Ubezpieczenia społeczne w RP

Zadania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych

Zadania ZUS:

- ✓ przyznaje i wypłaca m.in. emerytury, renty, zasiłki chorobowe, macierzyńskie;
- ✓ pobiera i gromadzi składki na ubezpieczenia społeczne, Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, Fundusz Emerytur Pomostowych;
- ✓ pobiera składki na ubezpieczenie zdrowotne i przekazuje je do Narodowego Funduszu Zdrowia;
- ✓ prowadzi indywidualne konta ubezpieczonych i konta płatników składek (przedsiębiorców);
- ✓ realizuje zadania z zakresu prewencji rentowej i wypadkowej.

Temat: Ubezpieczenia społeczne w RP

Zadania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych

ZUS nie tworzy prawa, nie ustala zasad systemu ubezpieczeń społecznych.

ZUS nie ma wpływu na wysokość przyznawanych świadczeń, ale musi te świadczenia prawidłowo wyliczyć i wypłacić.

ZUS nie ma wpływu na wysokość składek na ubezpieczenia społeczne, ale musi zbierać i zapisywać składki.

Temat: Ubezpieczenia społeczne w RP

Uczestnicy powszechnego systemu ubezpieczeń społecznych

Uczestnicy powszechnego systemu ubezpieczeń społecznych to:

- ✓ **ubezpieczeni**; m.in. pracownicy, zleceniobiorcy (ponad 16 mln osób)
- ✓ **świadczeniobiorcy**; m.in. emeryci, renciści, osoby, które pobierają zasiłki (ponad 7,5 mln osób)
- ✓ **płatnicy składek**; m.in. pracodawcy, zleceniodawcy, osoby, które prowadzą działalność gospodarczą (ponad 2,5 mln osób).

Temat 2: Opieka zdrowotna w Rzeczypospolitej Polskiej

Temat: Opieka zdrowotna w RP

Powszechne ubezpieczenie zdrowotne w RP

Powszechne ubezpieczenie zdrowotne – obowiązek opłacania składki na ubezpieczenie zdrowotne. Stanowi główny warunek objęcia powszechnym ubezpieczeniem zdrowotnym w **Narodowym Funduszu Zdrowia**.

Składka na ubezpieczenie zdrowotne jest miesięczna i niepodzielna.

Oznacza to, że podstawa wymiaru składki nie ulega proporcjonalnemu zmniejszeniu w zależności od okresu podlegania ubezpieczeniom – bez znaczenia jest więc, czy dana osoba podlega ubezpieczeniom przez cały miesiąc, czy przez jeden dzień w miesiącu. Składkę należy obliczyć i opłacić od pełnej podstawy wymiaru.

Temat: Opieka zdrowotna w RP

Powszechne ubezpieczenie zdrowotne w RP

Uprawnienia pacjentów

Regularne opłacanie składki na ubezpieczenie zdrowotne daje prawo do korzystania przez ubezpieczonego z **bezpłatnych świadczeń zdrowotnych**. Są to m.in.:

- ✓ świadczenia służące zachowaniu, przywracaniu, poprawie i promocji zdrowia, a także ratowaniu życia (badania, porady, wizyty lekarskie, zabiegi, leczenie, rehabilitacja, opieka pielęgnacyjna),
- ✓ wybrane świadczenia z zakresu stomatologii,
- ✓ usługi z zakresu lecznictwa uzdrowiskowego i opiekuńczo-leczniczego,
- ✓ zaopatrzenie w leki, materiały pomocnicze i przedmioty ortopedyczne,
- ✓ świadczenia pielęgniarские oraz z zakresu opieki nad kobietą w okresie ciąży, porodu oraz opieki nad płodem i noworodkiem.

Temat: Opieka zdrowotna w RP

Powszechne ubezpieczenie zdrowotne w RP

Płatnicy składek na ubezpieczenie zdrowotne

Pracodawca nalicza, pobiera z dochodu ubezpieczonego i odprowadza do ZUS składkę na ubezpieczenie zdrowotne w przypadku osób:

- ✓ pozostających w stosunku pracy,
- ✓ wykonujących pracę na podstawie umowy agencyjnej, umowy zlecenia lub innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia albo umowy o dzieło.

Temat: Opieka zdrowotna w RP

Powszechne ubezpieczenie zdrowotne w RP

Płatnikiem składki zdrowotnej za osoby przebywające na urlopie wychowawczym są:

- ✓ pracodawca – za pracowników, którym wypłaca zasiłek wychowawczy oraz za tych, którym udzielił urlopu wychowawczego, a którzy nie otrzymują zasiłku wychowawczego,
- ✓ rolnicze spółdzielnie produkcyjne – za osoby, którym wypłacają zasiłek wychowawczy oraz za osoby, którym udzielono urlopu wychowawczego,
- ✓ ZUS – za ubezpieczonych, którym ZUS wypłaca zasiłek wychowawczy.

Temat: Opieka zdrowotna w RP

Powszechne ubezpieczenie zdrowotne w RP

Składka na ubezpieczenie zdrowotne za te osoby finansowana jest przez budżet państwa.

Płatnicy jedynie wykazują te składki, ale ich nie opłacają.

Instytucje kościelne i zakonne opłacają natomiast składki na ubezpieczenie zdrowotne zgłoszonych przez nie duchownych, alumnów wyższych seminariów duchownych i teologicznych, postulików, nowicjuszy oraz juniorystów zakonów męskich i żeńskich.

Temat: Opieka zdrowotna w RP

Prywatne ubezpieczenia medyczne

Prywatne ubezpieczenie zdrowotne może mieć szeroki zakres.

Z pewnością przy ubezpieczeniu zdrowotnym można liczyć na:

- ✓ dostępność od kilkuset lub kilku tysięcy placówek współpracujących z ubezpieczycielem;
- ✓ odszkodowanie w wypadku choroby znajdującej się na liście zachorowań objętych możliwością odszkodowania;
- ✓ wizyty u specjalisty bez skierowania;
- ✓ dostępność do drogich badań specjalistycznych (np. rezonansu magnetycznego);
- ✓ brak limitów na wizyty u specjalistów;
- ✓ brak ankiety medycznej;
- ✓ wizyty domowe.

Temat: Opieka zdrowotna w RP

Prywatne ubezpieczenia medyczne

Polisa zdrowotna obejmuje kilkanaście zdarzeń. Im wyższy wariant wybierzemy, tym szerszy zakres ochrony będzie zawierało ubezpieczenie.

Do każdej polisy zdrowotnej (w zależności od wariantu) możemy dokupić umowy dodatkowe, aby otrzymać świadczenie za:

- ✓ operacje,
- ✓ poważne zachorowanie,
- ✓ NNW (następstwa nieszczęśliwych wypadków),
- ✓ leczenie szpitalne,
- ✓ koszty leczenia za granicą.

Temat: Opieka zdrowotna w RP

Cele i zadania Ministerstwa Zdrowia

Podstawowe zadania Ministerstwa Zdrowia:

- ✓ nadzorowanie Narodowego Funduszu Zdrowia (NFZ),
- ✓ koordynowanie programów zdrowotnych i związanych z lecznictwem uzdrowskowym,
- ✓ nadzorowanie działania Państwowego Ratownictwa Medycznego,
- ✓ sprawowanie nadzoru nad wykonywaniem zawodów medycznych,
- ✓ opracowywanie i koordynowanie realizacji programów zdrowotnych.

Ministerstwo Zdrowia odpowiada również za refundację leków i wyrobów medycznych, a także środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego.

Temat: Opieka zdrowotna w RP

Cele i zadania Ministerstwa Zdrowia

Ministrowi podlegają:

- ✓ Główny Inspektor Farmaceutyczny,
- ✓ Główny Inspektor Sanitarny,
- ✓ Inspektor do spraw Substancji Chemicznych,
- ✓ Prezes Urzędu Rejestracji Produktów Leczniczych, Wyrobów Medycznych i Produktów Biobójczych.

Podporządkowane są mu również takie instytucje:

- ✓ Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- ✓ Agencja Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji,
- ✓ Narodowe Centrum Krwi, Narodowy,
- ✓ Krajowe Biuro do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii,
- ✓ Krajowe Centrum ds. AIDS.

Temat: Opieka zdrowotna w RP

Cele i zadania Ministerstwa Zdrowia

Ponadto Minister nadzoruje:

- ✓ uczelnie medyczne, jak: WUM, Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie, Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie,
- ✓ instytuty badawcze, m.in. Instytut Hematologii i Transfuzjologii, Instytut Matki i Dziecka w Warszawie,
- ✓ centrum onkologii instytut im. M. Curie Skłodowskiej-Curie,
- ✓ Narodowy Instytut Leków,
- ✓ Regionalne Centra Krwiodawstwa i Krwiolecznictwa,
- ✓ Agencję Oceny Technologii Medycznych,
- ✓ Bank Tkanek Oka,
- ✓ Centrum Kształcenia Podyplomowego Pielęgniarek i Położnych,
- ✓ Centrum Organizacyjno-Koordynacyjne ds. Transplantacji „Poltransplant”,
- ✓ Dom Lekarza Seniora im. dr Kazimierza Fritza w Warszawie,
- ✓ Dom pracownika służby zdrowia w Warszawie,
- ✓ Krajowy Ośrodek Psychiatrii Sądowej dla Nieletnich w Garwolinie,
- ✓ Śląskie Centrum Chorób Serca w Zabrzu.

Temat: Opieka zdrowotna w RP

Cele i zadania Ministerstwa Zdrowia

Minister powołuje również konsultantów krajowych w zakresie ochrony zdrowia.

Konsultanci krajowi:

- ✓ inicjują krajowe badania epidemiologiczne oraz oceniają metody i wyniki tych badań;
- ✓ prognozują potrzeby zdrowotne w swojej dziedzinie;
- ✓ doradzają, jak realizować zadania, które wynikają z Narodowego Programu Zdrowia i innych programów zdrowotnych;
- ✓ opiniują wnioski o skierowanie pacjenta do leczenia lub badań diagnostycznych poza granicami Polski;
- ✓ opiniują i doradzają przy zadaniach realizowanych przez Centrum Egzaminów Medycznych, Centrum Kształcenia Podyplomowego Pielęgniarek i Położnych oraz Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego.

Temat: Opieka zdrowotna w RP

Świadczenia opieki zdrowotnej

Świadczenia opieki zdrowotnej to świadczenia zdrowotne, świadczenia zdrowotne rzeczowe i świadczenia towarzyszące.

Świadczenia zdrowotne to działania służące zachowaniu, ratowaniu, przywracaniu i poprawie zdrowia oraz inne działania medyczne wynikające z procesu leczenia lub przepisów odrębnych regulujących zasady ich wykonywania.

Temat: Opieka zdrowotna w RP

Świadczenia opieki zdrowotnej

Świadczenia zdrowotne w szczególności związane są z: badaniem i poradą lekarską, leczeniem, badaniem i terapią psychologiczną, rehabilitacją leczniczą, opieką nad kobietą ciężarną i jej płodem, porodem, położeniem oraz opieką nad noworodkiem; opieką nad zdrowym dzieckiem, badaniem diagnostycznym, w tym z analityką medyczną; pielęgnacją chorych, pielęgnacją niepełnosprawnych i opieką nad nimi, opieką paliatywno-hospicyjną, orzekaniem i opiniowaniem o stanie zdrowia, zapobieganiem powstawaniu urazów i chorób poprzez działania profilaktyczne oraz szczepienia ochronne, czynnościami technicznymi z zakresu protetyki i ortodoncji oraz czynnościami z zakresu zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze.

Temat: Opieka zdrowotna w RP

Świadczenia opieki zdrowotnej

Świadczenia zdrowotne mogą być udzielane przez zakłady opieki zdrowotnej oraz osoby fizyczne wykonujące zawód medyczny lub przez grupową praktykę lekarską, grupową praktykę pielęgniarek, położnych na zasadach określonych w odrębnych przepisach.

Świadczenia udzielane są ogółowi ludności określonego obszaru lub określonej grupie.

Zakład opieki zdrowotnej udziela świadczeń bezpłatnie, za częściową odpłatnością lub odpłatnie na zasadach określonych w ustawie o zakładach opieki zdrowotnej, w przepisach odrębnych lub w umowie cywilnoprawnej.

Świadczenia wykonywane w ramach szkolenia w podstawowej jednostce organizacyjnej uczelni medycznej albo w uczelni prowadzącej działalność dydaktyczną i badawczą w ramach szkolenia studentów pod bezpośrednim nadzorem lekarzy są finansowe z budżetu państwa.

Temat: Opieka zdrowotna w RP

Świadczenia opieki zdrowotnej

Za świadczenie udzielone osobie nietrzeźwej publiczny zakład opieki zdrowotnej pobiera opłatę niezależnie od uprawnień do bezpłatnych świadczeń zdrowotnych, jeżeli jedyną i bezpośrednią przyczyną udzielonego świadczenia było zdarzenie spowodowane stanem nietrzeźwości tej osoby.

Świadczenia opieki zdrowotnej w szpitalach i świadczenia specjalistyczne w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej są udzielane według kolejności zgłoszenia w dniach i godzinach ich udzielania przez świadczeniodawcę, który zawarł umowę o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej.

Temat: Opieka zdrowotna w RP

Świadczenia opieki zdrowotnej

Dokumentem potwierdzającym prawo ubezpieczonego do świadczeń opieki zdrowotnej jest **karta ubezpieczenia zdrowotnego**.

Dokumentem potwierdzającym prawo do świadczeń innych osób niż ubezpieczone jest potwierdzająca to prawo decyzja wójta, burmistrza lub prezydenta gminy właściwej ze względu na miejsce zamieszkania świadczeniobiorcy.

Przy ustalaniu wysokości opłaty za świadczenia opieki zdrowotnej stosuje się ceny urzędowe.

Wysokość opłat za świadczenia udzielane osobom nieuprawnionym (nieubezpieczonym czy nie posiadającym prawa do świadczeń na podstawie odrębnych przepisów) ustala kierownik publicznego zakładu opieki zdrowotnej, w którym świadczenie jest udzielane.

Temat: Opieka zdrowotna w RP

Świadczenia opieki zdrowotnej

Świadczenia zdrowotne rzeczowe związane są z procesem leczenia. To leki, wyroby medyczne, w tym wyroby medyczne będące przedmiotami ortopedycznymi oraz środki pomocnicze.

Świadczenia towarzyszące to zakwaterowanie i wyżywienie w zakładzie opieki zdrowotnej całodobowej lub całodziennej oraz usługi transportu sanitarnego.

Temat 3: Aktywizacja lokalnego rynku pracy

Temat: Aktywizacja lokalnego rynku pracy

Zadania Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Do głównych **zadań ministerstwa** w zakresie rynku pracy należy kształtowanie kierunków polityki rynku pracy (m.in. przygotowywanie i monitorowanie strategii i planów), tworzenie programów przeciwdziałania bezrobociu, w tym wsparcia dla osób pracujących poprzez działania **Krajowego Funduszu Szkoleniowego** oraz koordynowanie publicznych służb zatrudnienia.

Temat: Aktywizacja lokalnego rynku pracy

Zadania Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Zadania państwa w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej są realizowane przez podległe starostom i marszałkom województw powiatowe i wojewódzkie urzędy pracy, których działania koordynuje minister.

W zakresie rynku pracy resort przygotowuje także rozwiązania dotyczące warunków pracy oraz bezpieczeństwa i higieny pracy.

Ministerstwo nadzoruje prace związane z konstruowaniem i realizacją budżetu **Funduszu Pracy i Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych**, współpracując przy tym z właściwymi resortami i instytucjami w zakresie wykorzystywania środków z obu funduszy.

Temat: Aktywizacja lokalnego rynku pracy

Zadania powiatowego urzędu pracy

Publiczne służby zatrudnienia (PSZ) w Polsce tworzy system **wojewódzkich i powiatowych urzędów pracy** powoływanych przez władze samorządowe odpowiednio szczebla: wojewódzkiego i powiatowego.

Minister właściwy ds. pracy pełni funkcję koordynatora publicznych służb zatrudnienia.

System organów zatrudnienia ma charakter rządowo-samorządowy, a jego istotną cechą jest niezależność każdej jednostki organizacyjnej.

Formalna i organizacyjna odrębność między organami samorządowymi a organami rządowymi powoduje, że mamy do czynienia z modelem zdecentralizowanym.

Temat: Aktywizacja lokalnego rynku pracy

Zadania powiatowego urzędu pracy

Ogólna polityka rynku pracy ustalana jest na szczeblu krajowym (rządowym): **Ministerstwo Rodziny, Pracy Polityki Społecznej** przygotowuje i koordynuje politykę państwa w dziedzinie rynku pracy, ale urzędy pracy – zarówno powiatowe, jak i wojewódzkie – określają i koordynują politykę lokalnego i regionalnego rynku pracy zgodnie z potrzebami danego rynku.

Zadania określone w **Ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy** realizują – oprócz Publicznych Służb Zatrudnienia (tj. 340 Powiatowych Urzędów Pracy, 16 Wojewódzkich Urzędów Pracy oraz 16 urzędów wojewódzkich) – instytucje rynku pracy.

Temat: Aktywizacja lokalnego rynku pracy

Zadania powiatowego urzędu pracy

Zadania Powiatowego Urzędu Pracy funkcjonującego w ramach samorządu powiatu:

- ✓ opracowanie i realizacja programu promocji zatrudnienia oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy stanowiącego część powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych;
- ✓ pozyskiwanie i gospodarowanie środkami finansowymi na realizację zadań z zakresu aktywizacji lokalnego rynku pracy, w tym udzielanie informacji o możliwościach i zakresie pomocy określonej w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- ✓ udzielanie pomocy bezrobotnym i poszukującym pracy w znalezieniu pracy przez pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe;
- ✓ udzielanie pomocy pracodawcom w pozyskiwaniu pracowników przez pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe;

Temat: Aktywizacja lokalnego rynku pracy

Zadania powiatowego urzędu pracy

Zadania Powiatowego Urzędu Pracy cd.

- ✓ kierowanie bezrobotnych do realizatora działań aktywizacyjnych, któremu marszałek województwa zlecił wykonanie działań aktywizacyjnych;
- ✓ realizacja zadań związanych z KFS, w szczególności udzielanie pomocy pracodawcom poprzez finansowanie kształcenia ustawicznego pracowników i pracodawcy;
- ✓ rejestrowanie bezrobotnych i poszukujących pracy oraz ustalanie profili pomocy dla bezrobotnych;
- ✓ inicjowanie, organizowanie i finansowanie usług i instrumentów rynku pracy;
- ✓ inicjowanie, organizowanie i finansowanie szkoleń i przygotowania zawodowego dorosłych;

Temat: Aktywizacja lokalnego rynku pracy

Zadania powiatowego urzędu pracy

Zadania Powiatowego Urzędu Pracy cd.

- ✓ opracowywanie badań, analiz i sprawozdań, w tym prowadzenie monitoringu zawodów deficytowych i nadwyżkowych oraz dokonywanie ocen dotyczących rynku pracy na potrzeby powiatowej rady rynku pracy oraz organów zatrudnienia;
- ✓ inicjowanie i realizowanie przedsięwzięć mających na celu rozwiązanie lub złagodzenie problemów związanych z planowanymi zwolnieniami grup pracowników z przyczyn dotyczących zakładu pracy;
- ✓ współdziałanie z powiatowymi radami rynku pracy w zakresie promocji zatrudnienia oraz wykorzystania środków Funduszu Pracy;

Temat: Aktywizacja lokalnego rynku pracy

Zadania powiatowego urzędu pracy

Zadania Powiatowego Urzędu Pracy cd.

- ✓ współpraca z gminami w zakresie upowszechniania ofert pracy i informacji o usługach poradnictwa zawodowego, szkoleniach, przygotowaniu zawodowym dorosłych, stażach, organizacji robót publicznych oraz prac społecznie użytecznych, realizacji Programu Aktywizacja i Integracja oraz zatrudnienia socjalnego na podstawie przepisów o zatrudnieniu socjalnym;
- ✓ przyznawanie i wypłacanie zasiłków oraz innych świadczeń z tytułu bezrobocia;

Temat: Aktywizacja lokalnego rynku pracy

Zadania powiatowego urzędu pracy

Zadania Powiatowego Urzędu Pracy cd.

✓ wydawanie decyzji o:

- uznaniu lub odmowie uznania danej osoby za bezrobotną oraz utracie statusu bezrobotnego,
- przyznaniu, odmowie przyznania, wstrzymaniu lub wznowieniu wypłaty oraz utracie lub pozbawieniu prawa do zasiłku, stypendium i innych finansowanych z Funduszu Pracy świadczeń niewynikających z zawartych umów,
- obowiązku zwrotu nienależnie pobranego zasiłku, stypendium, innych nienależnie pobranych świadczeń lub kosztów szkolenia i przygotowania zawodowego dorosłych finansowanych z Funduszu Pracy,
- odroczeniu terminu spłaty, rozłożeniu na raty lub umorzeniu części albo całości nienależnie pobranego świadczenia udzielonego z Funduszu Pracy, należności z tytułu zwrotu refundacji lub przyznanych jednorazowo środków oraz innych świadczeń finansowanych z Funduszu Pracy;

Temat: Aktywizacja lokalnego rynku pracy

Zadania powiatowego urzędu pracy

Zadania Powiatowego Urzędu Pracy cd.

- ✓ realizowanie zadań wynikających z koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego państw oraz państw, z którymi Rzeczpospolita Polska zawarła dwustronne umowy międzynarodowe o zabezpieczeniu społecznym, w zakresie świadczeń dla bezrobotnych, w tym realizowanie decyzji;
- ✓ realizowanie zadań wynikających z prawa swobodnego przepływu pracowników między państwami, w szczególności przez realizowanie działań sieci EURES we współpracy z ministrem właściwym do spraw pracy, samorządami województw oraz innymi podmiotami uprawnionymi do realizacji działań sieci EURES;

Temat: Aktywizacja lokalnego rynku pracy

Zadania powiatowego urzędu pracy

Zadania Powiatowego Urzędu Pracy cd.

- ✓ badanie i analizowanie sytuacji na lokalnym rynku pracy w związku z postępowaniem o wydanie zezwolenia na pracę cudzoziemca lub postępowaniem o udzielenie zezwolenia na pobyt czasowy, w tym realizowanie zadań związanych z podejmowaniem przez cudzoziemców pracy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- ✓ organizowanie i finansowanie szkoleń pracowników powiatowego urzędu pracy;
- ✓ opracowywanie i realizowanie indywidualnych planów działania;
- ✓ realizowanie projektów w zakresie promocji zatrudnienia, w tym przeciwdziałania bezrobociu, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej bezrobotnych, wynikających z programów operacyjnych współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Pracy;

Temat: Aktywizacja lokalnego rynku pracy

Zadania powiatowego urzędu pracy

Zadania Powiatowego Urzędu Pracy cd.

- ✓ organizacja i realizowanie programów specjalnych, w tym realizowanie programów regionalnych na podstawie porozumienia zawartego z wojewódzkim urzędem pracy;
- ✓ przetwarzanie informacji o bezrobotnych, poszukujących pracy i cudzoziemcach zamierzających wykonywać lub wykonujących pracę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- ✓ współpraca z ministrem właściwym do spraw pracy w zakresie tworzenia rejestrów centralnych;
- ✓ inicjowanie i realizowanie projektów pilotażowych.

Temat 4: Rozwój edukacyjny – przygotowanie do pracy

Temat: Rozwój edukacyjny – przygotowanie do pracy

Formy kontynuacji nauki po ukończeniu szkoły ponadpodstawowej

Wybór kierunku studiów to dla każdego maturzysty z pewnością trudna decyzja, którą należy dobrze przemyśleć.

W końcu wiąże się z tym decyzja o przyszłym zawodzie i możliwej karierze.

Jednak oprócz kierunku i specjalizacji, każdy kandydat na studia musi zdecydować o tym, jaką formę studiowania wybierze.

Większość z nich z pewnością zdecyduje się na **studia stacjonarne**, zwane też dziennymi – ponieważ są one w Polsce bezpłatne. Osoby mogące sobie pozwolić na brak stałego zatrudnienia powinny wybrać tę formę nauki.

Temat: Rozwój edukacyjny – przygotowanie do pracy

Formy kontynuacji nauki po ukończeniu szkoły ponadpodstawowej cd.

Ci, którzy w tygodniu muszą pracować, bo np. nie są już na utrzymaniu rodziców, mają możliwość nauki w **trybie niestacjonarnym – wieczorowo lub zaocznie**.

W takiej sytuacji ilość zajęć jest zredukowana i odbywają się one wieczorami albo w weekendy.

Niestety, ta forma studiowania jest w zdecydowanej większości przypadków płaćta.

Studia na polskich uczelniach można również podzielić na poziomy.

Studia pierwszego stopnia, licencjackie lub inżynierskie, na które można kandydować posiadając poświadczenie o ukończonej szkole średniej i zdanej maturze – świadectwo maturalne.

Ukończywszy studia pierwszego stopnia możemy kontynuować naukę na **studiach uzupełniających magisterskich** (II-go stopnia), aby uzyskać tytuł magistra albo magistra inżyniera.

Temat: Rozwój edukacyjny – przygotowanie do pracy

Formy kontynuacji nauki po ukończeniu szkoły ponadpodstawowej cd.

Deklaracja Bolońska to dokument z 1999 roku, który wprowadził ujednolicenie szkolnictwa wyższego w krajach Europy.

Harmonijny rozwój oświaty w Polsce, składający się między innymi z aktualnie funkcjonującego podziału studiów, zawdzięczamy właśnie systemowi bolońskiemu.

Celem deklaracji było dostosowanie kształtu studiów na uczelniach europejskich do uniwersytetów amerykańskich, a także upodobnienie działających w Europie dyplomów do tych w Stanach Zjednoczonych.

W związku z tymi założeniami obecnie także w Polsce funkcjonuje podział na **studia pierwszego i drugiego stopnia**, po których można uzyskać (odpowiednio) dyplom licencjata lub inżyniera i magistra lub magistra inżyniera.

Temat: Rozwój edukacyjny – przygotowanie do pracy

Formy kontynuacji nauki po ukończeniu szkoły ponadpodstawowej cd.

Na nielicznych kierunkach studiów wciąż funkcjonują jedynie studia **jednolite magisterskie**. Dotyczy to przede wszystkim dziedzin takich jak medycyna, sztuka i prawo.

Od 1999 roku maturzyści mogą więc wybrać między studiami licencjackimi a jednolitymi magisterskimi, aby po trzech lub pięciu latach uzyskać dyplom ukończenia studiów.

Osoby posiadające tytuł licencjata mogą kontynuować edukację na studiach uzupełniających magisterskich, prowadzące do uzyskania tytułu naukowego i określonych, wynikających z niego uprawnień.

Temat: Rozwój edukacyjny – przygotowanie do pracy

Formy kontynuacji nauki po ukończeniu szkoły ponadpodstawowej cd.

Większość osób kończy naukę na tym etapie – pozostali mają możliwość pójścia na **studia podyplomowe** lub kontynuować edukację na studiach trzeciego stopnia, czyli **doktoranckich**, których celem jest napisanie rozprawy doktorskiej i uzyskanie stopnia naukowego doktora.

Temat: Rozwój edukacyjny – przygotowanie do pracy

Formy kontynuacji nauki po ukończeniu szkoły ponadpodstawowej cd.

W obecnie obowiązującym systemie bolońskim, każdy maturzysta ma prawo do kandydowania na studia pierwszego stopnia.

Większość kierunków jest realizowanych właśnie w formie dwóch cykli – pierwszego i drugiego stopnia, dzięki czemu student może zdecydować się najpierw na uzyskanie dyplomu licencjata albo inżyniera (w przypadku kierunków technicznych), a później na kontynuację nauki na dwuletnich studiach uzupełniających magisterskich.

Temat: Rozwój edukacyjny – przygotowanie do pracy

Formy kontynuacji nauki po ukończeniu szkoły ponadpodstawowej cd.

Do kierunków, które można studiować wyłącznie w tym trybie, należą: matematyka, fizyka, informatyka, wszystkie filologie, socjologia, filozofia itp.

Przeciwnie jest w wypadku dziedzin takich jak prawo, medycyna, sztuka i teologia. Dyplomy ukończenia tych kierunków uzyskuje się dopiero po pięcioletnich studiach drugiego stopnia.

Studia pierwszego stopnia trwają minimum sześć semestrów, czyli 3 lata, a drugiego – cztery semestry, czyli 2 lata.

Łącznie odpowiada to wcześniejszemu systemowi pięcioletnich studiów magisterskich.

Temat: Rozwój edukacyjny – przygotowanie do pracy

Formy kontynuacji nauki po ukończeniu szkoły ponadpodstawowej cd.

Na większości uczelni, aby uzyskać stopień licencjata, trzeba napisać **pracę licencjacką**, zazwyczaj krótszą niż jest to w przypadku pracy magisterskiej.

Na innych uniwersytetach można też podejść do **egzaminu licencjackiego** zamiast przygotowywać pracę. Taki egzamin weryfikuje wiedzę, którą student posiadał w ciągu całych trzech lat studiów.

Bibliografia

Lekcje z ZUS. Materiały dla nauczyciela, Warszawa 2017.

<https://www.gazetaprawna.pl/encyklopedia/medycyna,hasla,339545,swiadczenia-opieki-zdrowotnej.html>

<https://www.gazetaprawna.pl/encyklopedia/medycyna,hasla,338553,powszechne-ubezpieczenie-zdrowotne.html>

<https://rankomat.pl/zdrowotne/co-obejmuje-prywatne-ubezpieczenie-zdrowotne>

<https://studia.gov.pl/kandydaci-na-studia/jak-wybrac-studia/>

<http://studia.poradnikiedukacyjny.waw.pl/rodzaje-studiow-wyzszych-w-polsce/>

<https://www.gov.pl/web/rodzina/rynek-pracy>

<https://www.gov.pl/web/rodzina/zadania-powiatowego-urzedu-pracy-funkcjonujacego-w-ramach-samorzadu-powiatu>

VII. Współczesne stosunki międzynarodowe

Ważniejsze niż to, co daje świat, jest to, co ty dajesz światu.

Tematy lekcji; numery slajdów

1. Zasady prawa międzynarodowego; 3–13
 2. Współczesne stosunki międzynarodowe; 14–38
 3. Oblicza globalizacji; 39–54
 4. Konflikty etniczne w Europie; 55–61
 5. Oblicza współczesnego terroryzmu; 62–67
 6. Placówki dyplomatyczne Rzeczypospolitej Polskiej; 68–83
 7. Organizacja Narodów Zjednoczonych; 84–94
 8. Unia Europejska; 95–106
 9. Instytucje Unii Europejskiej; 107–137
 10. Polska w Unii Europejskiej; 138–166
 11. Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego /NATO/; 167–178
- Bibliografia; 179-180**

Temat 1: Zasady prawa międzynarodowego

Temat: Zasady prawa międzynarodowego

Podmioty prawa międzynarodowego publicznego

Za podmioty prawa międzynarodowego uznaje się:

- ✓ państwa;
- ✓ Stolicę Apostolską;
- ✓ niektóre organizacje międzynarodowe;
- ✓ narody.

Temat: Zasady prawa międzynarodowego

Zasady prawa międzynarodowego

☐ Zasada powstrzymania się od użycia siły lub jej groźby

Państwa są zobowiązane do powstrzymania się w swych stosunkach międzynarodowych od groźby lub użycia siły przeciwko całości terytorialnej lub niepodległości jakiegokolwiek państwa.

Według tej zasady zakazana jest wojna agresywna, ale nie jest wykluczona wojna obronna.

Wojna agresywna jest bezprawna.

Naruszenie zakazu agresji to zbrodnia przeciwko pokojowi.

Temat: Zasady prawa międzynarodowego

Zasady prawa międzynarodowego

☐ Zasada integralności terytorialnej

Polega na powstrzymaniu się od wszelkich działań niezgodnych z celami i zasadami Karty NZ przeciwko integralności terytorialnej, niepodległości politycznej lub jedności państw; powstrzymaniu się od groźby użycia siły lub jej użycia oraz powstrzymaniu się od czynienia terytorium któregośkolwiek z państw przedmiotem okupacji wojskowej lub innych bezpośrednich lub pośrednich środków przymusu podejmowanych wbrew prawu międzynarodowemu.

Temat: Zasady prawa międzynarodowego

Zasady prawa międzynarodowego

☐ Zasada nienaruszalności granic

Polega na uznaniu wzajemnym za nienaruszalne wszystkich granic państwowych i powstrzymaniu się na zawsze od zamachów na te granice oraz na powstrzymaniu się od wszelkich żądań lub działań zmierzających do zawładnięcia i uzurpacji części lub całości terytorium któregośkolwiek z państw.

Temat: Zasady prawa międzynarodowego

Zasady prawa międzynarodowego

❑ Zasada pokojowego rozwiązywania sporów międzynarodowych

Pokojowe rozwiązywanie sporów wynikłych między państwami polega na rozwiązywaniu sporów środkami pokojowymi w taki sposób, by międzynarodowy pokój i bezpieczeństwo oraz sprawiedliwość nie zostały zagrożone.

Państwa mają dążyć do osiągnięcia szybkiego i słusznego rozwiązania na podstawie prawa międzynarodowego, z użyciem takich środków, jak: rokowania, badania, pośrednictwo, postępowanie pojednawcze, arbitraż, postępowanie sądowe, inne środki pokojowe według własnego wyboru, w tym procedurę ustaloną przed powstaniem sporu.

W razie niepowodzeń państwa dalej będą szukać pokojowych środków rozwiązania sporu. Inne państwa zaś mają powstrzymać się od uniemożliwienia realizacji tego zamiaru.

Temat: Zasady prawa międzynarodowego

Zasady prawa międzynarodowego

❑ Zasada nieingerencji w sprawy wewnętrzne państwa

Wynikająca z zasady suwerenności i uznana za jedną z podstawowych zasad pokojowego współistnienia, zasada **nieingerencji w sprawy wewnętrzne państwa** tj. zakazu mieszania się państw (i organizacji międzynarodowych) w sprawy należące do kompetencji własnej innych państw obejmuje następujące reguły:

- ✓ powstrzymywać się od jakiejkolwiek ingerencji, bezpośredniej lub pośredniej, indywidualnej lub zbiorowej w wewnętrzne lub zewnętrzne sprawy należące do zakresu wewnętrznej jurysdykcji innego państwa, niezależnie od ich stosunków wzajemnych;
- ✓ powstrzymywać się od jakiejkolwiek formy ingerencji zbrojnej lub groźby takiej ingerencji przeciwko innemu państwu;

Temat: Zasady prawa międzynarodowego

Zasady prawa międzynarodowego

Zasada nieingerencji w sprawy wewnętrzne państwa cd.

- ✓ powstrzymywać się, w każdych okolicznościach, od wywierania jakiegokolwiek militarnego lub politycznego, gospodarczego lub innego nacisku zmierzającego do podporządkowania swym własnym interesom wykonywania przez inne państwo praw wynikających z jego suwerenności i w ten sposób zapewnienia sobie korzyści jakiegokolwiek rodzaju;
- ✓ powstrzymywać się od udzielania bezpośredniej lub pośredniej pomocy działalności terrorystycznej lub wywrotowej albo innej działalności zmierzającej do obalenia siłą ustroju innego państwa.

Historia stosunków międzynarodowych zna liczne przykłady złamania tej zasady, tj. bezprawnych interwencji (ingerencji) w sprawy innych państw dokonywanych pod różnymi pretekstami i rozmaicie uzasadnianych. Interwencja może przybierać różne formy, np. zbrojną, gospodarczą lub dyplomatyczną.

Temat: Zasady prawa międzynarodowego

Zasady prawa międzynarodowego

❑ Zasada suwerennej równości państw

Państwa mają równe prawa i obowiązki oraz są równymi członkami wspólnoty międzynarodowej, niezależnie od różnic gospodarczych, społecznych, politycznych lub innego rodzaju.

Suwerenna równość obejmuje w szczególności następujące elementy:

- ✓ państwa są równe pod względem prawnym,
- ✓ każde państwo korzysta z praw związanych z pełną suwerennością,
- ✓ każde państwo ma obowiązek szanowania osobowości innych państw,
- ✓ integralność terytorialna i niepodległość polityczna państwa są nienaruszalne,
- ✓ każde państwo ma prawo swobodnie wybrać i rozwijać swój system polityczny, społeczny, gospodarczy i kulturalny.

Temat: Zasady prawa międzynarodowego

Zasady prawa międzynarodowego

☐ Zasada samostanowienia narodów

Polega na:

- ✓ szanowaniu równych praw wszystkich narodów i ich prawa do samostanowienia,
- ✓ poszanowaniu prawa wszystkich narodów, w warunkach pełnej wolności do określenia swojego wewnętrznego i zewnętrznego statusu politycznego, bez ingerencji z zewnątrz, i dążenia, według swego uznania, do rozwoju politycznego, gospodarczego, społecznego i kulturalnego,
- ✓ wyeliminowaniu wszelkich form naruszania tej zasady.

Zasada ta nie sprzeciwia się dobrowolnym związkom narodów.

Temat: Zasady prawa międzynarodowego

Zasady prawa międzynarodowego

❑ Zasada poszanowania praw człowieka

Jest uznawana za podstawę sprawiedliwości i pokoju na świecie. Według tej zasady każde państwo ma obowiązek ochrony tych praw, niezależnie od swojego ustroju i krajowej regulacji prawnej. Obejmuje następujące reguły:

- ✓ szanować prawa człowieka i podstawowe wolności każdego bez względu na różnicę rasy, płci, języka lub religii;
- ✓ popierać i zachęcać do efektywnego korzystania z obywatelskich, politycznych, ekonomicznych, społecznych, kulturalnych i innych praw i wolności, które wynikają z przyrodzonej godności i mają podstawowe znaczenie dla swobodnego i pełnego rozwoju każdego człowieka.

Temat 2: Współczesne stosunki międzynarodowe

Temat: Współczesne stosunki międzynarodowe

Pojęcie i istota polityki zagranicznej

Polityka zagraniczna to proces formułowania i realizacji interesów narodowo-państwowych w stosunku do innych państw i uczestników systemu międzynarodowego.

Zasadnicze **zadanie polityki zagranicznej** polega na formułowaniu strategii i taktyki oraz doborze środków i metod działania państwa w środowisku międzynarodowym.

Można przyjąć, iż **strategia** to formułowanie celów długofalowych wynikających z wartości nadrzędnych (niepodległość, suwerenność, bezpieczeństwo, zachowanie tożsamości narodowej, tworzenie optymalnych warunków rozwoju itp.), czyli w praktyce z realizacji **racji stanu** danego państwa.

Temat: Współczesne stosunki międzynarodowe

Pojęcie i istota polityki zagranicznej

Taktyka zaś to wytyczanie celów doraźnych i krótkofalowych, które podporządkowane są strategii, ale równocześnie uwzględniają różne przesłanki i ograniczenia systemu międzynarodowego.

Taktyka wymaga także doboru określonych **środków** działania zewnętrznego państwa, które można podzielić na: dyplomatyczno-prawne, militarne, gospodarcze i inne, które pozwalają na osiągnięcie celu w konkretnej sytuacji wewnętrznej i zewnętrznej.

Metody działania to przede wszystkim sposoby posługiwania się środkami, polegające na perswazji, przymusie lub nacisku, bądź też nakłanianiu oraz różnych formach zachęty pod adresem drugiego państwa lub uczestnika stosunków międzynarodowych.

Temat: Współczesne stosunki międzynarodowe

Uwarunkowania stosunków międzynarodowych

Na kształtowanie się **stosunków międzynarodowych**, składają się wzajemnie oddziaływania państw, ich rządów, organów służby zagranicznej państw, organizacji międzyrządowych i pozarządowych, partii politycznych, ruchów społecznych, instytucji międzynarodowych, korporacji, kościołów itp.

Temat: Współczesne stosunki międzynarodowe

Uwarunkowania stosunków międzynarodowych

Pozycja międzynarodowa państwa jest ściśle uzależniona od wielu czynników obiektywnych i subiektywnych, o charakterze wewnętrznym i międzynarodowym, zwłaszcza od:

- ✓ wskaźników efektywności rozwoju społeczno-gospodarczego;
- ✓ sprawnego funkcjonowania demokratycznego systemu politycznego oraz jego instytucji;
- ✓ potencjału militarnego i jakości sił zbrojnych;
- ✓ poziomu wykształcenia i kultury politycznej społeczeństwa;
- ✓ udziału w międzynarodowym podziale pracy i wymianie towarowej;
- ✓ zdolności do efektywnego wykorzystania współpracy z organizacjami i instytucjami międzynarodowymi;
- ✓ utrzymywania poprawnych stosunków z sąsiadami;
- ✓ unikania napięć i konfliktów z innymi państwami;
- ✓ autorytetu i prestiżu przywódców itp.

Temat: Współczesne stosunki międzynarodowe

Uwarunkowania stosunków międzynarodowych

Uwarunkowania geograficzne

Położenie geograficzne państwa to nie tylko terytorium państwa z charakteryzującymi je cechami (szerokość geograficzna, od której zależy klimat; szata roślinna; możliwość uprawy ziemi i hodowli zwierząt; ukształtowanie powierzchni; dostęp do morza lub jego brak; zasoby słodkiej wody i dostęp do nich; zasoby surowcowe i możliwości ich wydobycia itp.), ale to także otoczenie międzynarodowe, sąsiedzi oraz państwa w regionie, ich pozycja i rola w stosunkach międzynarodowych, ich potrzeba dominacji lub współpracy i partnerstwa.

Temat: Współczesne stosunki międzynarodowe

Uwarunkowania stosunków międzynarodowych

Uwarunkowania geograficzne cd.

Aktywne oddziaływanie na środowisko geograficzne sprzyja wzrostowi znaczenia i roli tego środowiska w polityce wewnętrznej i zagranicznej państwa.

Szczególne znaczenie ma położenie państwa wobec dużych i znaczących sąsiadów, a zwłaszcza wobec państw odgrywających rolę mocarstwową w regionie lub w skali globalnej oraz umiejętność wykorzystania takiego położenia dla budowy własnej znaczenia w regionie.

Położenie geopolityczne państwa może sprzyjać rozwojowi lub go utrudniać, ale jest to tylko potencjał do wykorzystania, który zyskuje na znaczeniu dzięki sprzyjającym okolicznościom, a nade wszystko dzięki postawie i umiejętnościom zamieszkujących go ludzi.

Temat: Współczesne stosunki międzynarodowe

Uwarunkowania stosunków międzynarodowych

❑ Uwarunkowania demograficzne

Potencjał demograficzny ma istotne znaczenie dla polityki wewnętrznej i zagranicznej państwa.

Chodzi głównie o takie wskaźniki jak: liczba ludności, tempo przyrostu naturalnego, gęstość zaludnienia, struktura wiekowa, skład narodowościowy, poziom migracji (emigranci, imigranci, azylanci itp.).

Współcześnie wysoki przyrost naturalny jest przyczyną problemów państw słabo rozwiniętych, co powoduje narastającą **falę migracyjną** kierującą się w stronę *lepszego życia*, a więc głównie do Stanów Zjednoczonych, Kanady, Australii i Europy Zachodniej.

Jednocześnie w społeczeństwach europejskich państw wysoko rozwiniętych, a także państw Europy Środkowej i Wschodniej nasila się zjawisko tzw. **Starzenia się społeczeństw**. Znacznie zmniejszył się tam przyrost naturalny.

Temat: Współczesne stosunki międzynarodowe

Uwarunkowania stosunków międzynarodowych

❑ Uwarunkowania ekonomiczne

Czynnik ekonomiczny jest niezwykle istotny dla funkcjonowania państwa i stanowi we współczesnym świecie niekwestionowany, ważny element pozycji międzynarodowej państwa.

Polityka gospodarcza jest domeną polityki wewnętrznej i ma służyć rozwojowi cywilizacyjnemu, zaś polityka zagraniczna państwa ma wspomagać działania wewnętrzne.

We współczesnym świecie potęgę państwa lub po prostu możliwość działania państwa na arenie międzynarodowej, determinują w znacznej mierze jego możliwości oddziaływania w sferze **gospodarczej i handlowej**.

Temat: Współczesne stosunki międzynarodowe

Uwarunkowania stosunków międzynarodowych

Uwarunkowania ekonomiczne cd.

Sieć powiązań gospodarczo-handlowych jest szczególnie gęsta między państwami sąsiedzkimi lub leżącymi w tym samym regionie geograficznym.

Klasycznym tego przykładem jest utworzenie najpierw **europejskich wspólnot gospodarczych**, a następnie powołanie **Unii Europejskiej**.

Współcześnie stosunki gospodarcze i handlowe wyznaczają intensywność stosunków między państwami.

Kwestiom gospodarczego rozwoju podporządkowana jest większość działań państw na arenie międzynarodowej, ich zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych organów (np. misji dyplomatycznych).

Temat: Współczesne stosunki międzynarodowe

Uwarunkowania stosunków międzynarodowych

❑ Uwarunkowania militarne

Czynnik militarny był w przeszłości czynnikiem decydującym o znaczeniu państwa na arenie międzynarodowej i możliwościach jego oddziaływania na inne podmioty na niej występujące. Odpowiadał bowiem za bezpieczeństwo państwa i jego obywateli, co nie zmieniło się i dzisiaj.

Ze względu jednak na to, że państwa słabo rozwinięte, charakteryzujące się wysokim przyrostem naturalnym i dotknięte ubóstwem mieszkańców, nie zmieniły swojego podejścia do kwestii militarnych, a ze względu na ciągłe napięcia wewnętrzne zbroją się, co jest na rękę państwom i koncernom z bogatego świata sprzedającym broń, także bogaty świat musi pozostawać w gotowości.

Temat: Współczesne stosunki międzynarodowe

Uwarunkowania stosunków międzynarodowych

Uwarunkowania militarne cd.

Państwa walczące z **terroryzmem** w skali międzynarodowej muszą zapewniać bezpieczeństwo, w tradycyjnym tego słowa znaczeniu, swoim terytoriom i swoim mieszkańcom.

Mamy także do czynienia z coraz większą grupą państw, które posiadają **broń jądrową** i dokonały prób jądrowych lub są bliskie wyprodukowaniu tej broni.

Istnieją jeszcze inne, przynajmniej taka samo niebezpieczne bronie: **biologiczna i chemiczna**, a o zakresie ich posiadania nie jesteśmy jeszcze wystarczająco poinformowani.

Temat: Współczesne stosunki międzynarodowe

Uwarunkowania stosunków międzynarodowych

Uwarunkowania militarne cd.

Czynnik militarny jest ważnym instrumentem polityki państw, określa też ich pozycję na arenie międzynarodowej i możliwości oddziaływania na inne podmioty stosunków międzynarodowych, jest także ważnym elementem bezpieczeństwa międzynarodowego, przesądzać może o **wojnie** lub **pokoju**, a więc o sprawach fundamentalnych dla stosunków międzynarodowych.

Temat: Współczesne stosunki międzynarodowe

Uwarunkowania stosunków międzynarodowych

❑ Uwarunkowania narodowe

Ogromne różnicowanie społeczności międzynarodowej pod względem etnicznym, potrzeba określania i podkreślania tożsamości, pochodzenia, korzeni, ale także odrębności powoduje, że czynnik ten ma też ogromne znaczenie dla budowy spoistości państw oraz wzajemnych oddziaływań międzynarodowych państw, a więc dla stosunków międzynarodowych.

Jest to czynnik, który od okresu dekolonizacji poprzez rozpad świata bipolarnego w największej mierze przyczynił się do destabilizacji w świecie.

Temat: Współczesne stosunki międzynarodowe

Uwarunkowania stosunków międzynarodowych

Uwarunkowania narodowe cd.

Potrzeba podkreślenia odrębności etnicznej, nienawiść wobec innych wspólnot etnicznych czy narodowych doprowadziła do konfliktów i wojen, zarówno międzynarodowych, jak i wewnętrznych.

Nie należy jednak zapominać, że zróżnicowanie, ale przy silnym poczuciu wartości tożsamości, może być także podstawą tolerancji i akceptacji inności, a dalej do tworzenia *większej całości*, jak to miało/ma miejsce w Stanach Zjednoczonych (dodatkowym jest jednak czynnik ekonomiczny i ideologiczny – liberalizm) oraz w Zachodniej Europie (integracja, dostatek).

Temat: Współczesne stosunki międzynarodowe

Uwarunkowania stosunków międzynarodowych

❑ Uwarunkowania technologiczne

Postęp technologiczny, zwłaszcza transportu, przyczynił się do wzrostu intensywności obrotu międzynarodowego i jego różnicowania.

Przemieszczanie się nawet na duże odległości, przestało sprawiać jakiegokolwiek kłopot. Dzięki temu życie międzynarodowe uległo dużej intensyfikacji.

Zwiększyła się liczba podróży odbywanych przez polityków, dzięki którym pojawiają się znaczące skutki polityczne lub gospodarcze takich spotkań.

Temat: Współczesne stosunki międzynarodowe

Uwarunkowania stosunków międzynarodowych

Uwarunkowania technologiczne cd.

Możliwość przemieszczania się zwielokrotniły **migracje**
– najpierw z terenów wiejskich do miast, a potem dalej
w poszukiwaniu bardziej dostatniego świata.

Spowodowało to i ciągle powoduje zdynamizowanie procesów
urbanizacyjnych oraz duże zmiany w dotychczasowym
sposobie życia i hierarchiach wartości.

Temat: Współczesne stosunki międzynarodowe

Uwarunkowania stosunków międzynarodowych

Uwarunkowania technologiczne cd.

Postęp technologiczny ma wpływ na wiele dziedzin stosunków międzynarodowych, rewolucjonizuje również niemal wszystkie uwarunkowania stosunków międzynarodowych.

Robotyzacja procesu produkcyjnego powoduje szybsze, dokładniejsze, standaryzowane wytwarzanie danego dobra, ale często jej bezpośrednim skutkiem jest także zwiększenie bezrobocia, a w konsekwencji pauperyzacja społeczeństwa. Kolejnymi następstwami jest zalew rynku podobnymi towarami i potrzeba poszukiwania nowych rynków zbytu.

Temat: Współczesne stosunki międzynarodowe

Uwarunkowania stosunków międzynarodowych

Uwarunkowania technologiczne cd.

Postęp technologiczny ma ogromne znaczenie dla rozwoju nowych **technik wojennych**.

Wynalezienie bomby atomowej i doświadczenia z nią związane diametralnie zmieniły już nie tylko samą sztukę prowadzenia wojen, ale także stosunek do wojny i respekt przed państwami posiadającymi tę broń.

W prowadzeniu akcji zbrojnych głównymi czynnikami stały się: wiedza, coraz lepszy wywiad i łączność.

W epoce informacji podstawą doktryny wojennej staje się mobilność, zdolność armii do szybkiego przemieszczania się z jednego miejsca konfliktu zbrojnego w inny.

Temat: Współczesne stosunki międzynarodowe

Uwarunkowania stosunków międzynarodowych

Uwarunkowania technologiczne cd.

To samo dotyczy **rozwoju technologicznego w sferze cywilnej**.

Nauka, badania, technologie będą w coraz większej mierze udziałem tylko najbogatszych państw, a często nawet wyłącznie współpracy kilku państw, które będą posiadały niezbędne środki na pokrycie kosztów badań i eksperymentów.

Posiadanie wysoko rozwiniętej gospodarki, opartej na systematycznym wdrażaniu nowoczesnych i poszukiwanych technologii jest bowiem podstawą atrakcyjnej oferty eksportowej zarówno w handlu, jak i inwestycjach zagranicznych.

Stanowi ona podstawę korzystnego rozwoju wewnętrznego, a ponadto daje ogromne możliwości doboru określonych środków ekonomicznych, finansowych, militarnych, technologicznych i pochodnych w polityce zagranicznej.

Temat: Współczesne stosunki międzynarodowe

Uwarunkowania stosunków międzynarodowych

□ Uwarunkowania społeczne i kulturowe

W zależności od kręgu kulturowego i cywilizacyjnego, doświadczeń i tradycji kultywowanych w danym państwie czy regionie oraz od typu stosunków społecznych wkład danego państwa w stosunki międzynarodowe będzie inny, oryginalny.

Stosunki społeczne i kulturowe mają wpływ na zachowania jednostek i całych grup, mają wpływ na to, jaki wkład do kultury, kształtującej scenę międzynarodową, wniesie dane państwo.

Na **uwarunkowania społeczne** stosunków międzynarodowych wpływ ma przede wszystkim struktura społeczna określana za pomocą praw i obowiązków, pozycji i ról odgrywanych przez poszczególne jednostki w danym, specyficznym dla każdej społeczności ukształtowanym systemie powiązań, wynikającym zarówno z tradycji i kultury, jak i z przyzwolenia na zmiany.

Temat: Współczesne stosunki międzynarodowe

Uwarunkowania stosunków międzynarodowych

Uwarunkowania społeczne i kulturowe cd.

Na stosunki międzynarodowe może mieć wpływ **społeczeństwo obywatelskie**, które zapewnia sobie wgląd do prowadzonej przez państwo polityki zagranicznej.

Oceniając i kontrolując, a także próbując kreatywnie wpływać na stosunki z innymi społecznościami i państwami, przenosząc wzorce takiego społeczeństwa na inne podmioty stosunków międzynarodowych, społeczeństwo obywatelskie może zapewnić sobie realny wpływ także na arenę międzynarodową, na której działa jego państwo.

Społeczeństwa o sztywnej strukturze społecznej – autorytarnie, bądź totalitarnie rządzone – nie będą miały wpływu na kształtowanie stosunków między państwami, podobnie, jak nie mają wpływu na decyzje, czy zmiany we własnym państwie.

Temat: Współczesne stosunki międzynarodowe

Uwarunkowania stosunków międzynarodowych

Uwarunkowania społeczne i kulturowe cd.

W postępie cywilizacyjnym szczególnie ważna jest rola **tolerancji oraz otwartości na odmienności, inności i różnorodności.**

Przyswajanie innych sposobów myślenia, odmiennych wzorców kulturowych, innej kultury, w tym politycznej, to proces niezwykle skomplikowany i długotrwały.

Temat: Współczesne stosunki międzynarodowe

Uwarunkowania stosunków międzynarodowych

□ Uwarunkowania prawne

Na arenie międzynarodowej działają suwerenne podmioty, którym bez ich wiedzy i woli nie można narzucać norm, według których miałyby postępować.

Państwa same, suwerenną decyzją mogą wyrazić zgodę na podporządkowanie się normom i zasadom prawnym.

Współzależność państw wymusza budowanie coraz precyzyjniejszego **systemu norm i zasad**, które w ramach wzajemności, byłyby przestrzegane przez państwa z ich własnej, nienarzucanej przez inne podmioty woli.

Ważnym źródłem prawa międzynarodowego są **umowy międzynarodowe**, które w drodze kompromisu i pełnej dobrowolności uczestniczenia w negocjacjach, wypracowują suwerenne państwa, aby następnie je podpisać, ratyfikować i realizować.

Temat: Współczesne stosunki międzynarodowe

Uwarunkowania stosunków międzynarodowych

Uwarunkowania prawne cd.

Prawo międzynarodowe reguluje stosunki międzynarodowe poprzez:

- ✓ określenie sytuacji państwa w stosunku do innych państw (każdemu państwu w całym okresie jego istnienia przysługują następujące prawa: do istnienia, do niezależności, do równości i do utrzymywania stosunków międzynarodowych);
- ✓ ustalenie ogólnych zasad postępowania państw we wzajemnych stosunkach (zasada nieagresji, pokojowe załatwianie sporów);
- ✓ regulowanie konkretnych stosunków między państwami (zawarcie sojuszu, udzielenie pomocy gospodarczej);
- ✓ ustalenie form wzajemnych stosunków (prawo dyplomatyczne);
- ✓ regulowanie zasięgu władzy terytorialnej i osobowej państw (delimitacja i demarkacja granic państwowych, regulowanie ruchu granicznego, status uchodźców, dopuszczanie cudzoziemców na swoje terytorium);
- ✓ ustalanie zasad postępowania na obszarach nie podlegających niczyjej suwerenności (pełne morze, Antarktyka, przestrzeń kosmiczna).

Temat 3: Oblicza globalizacji

Temat: Oblicza globalizacji

Globalizacja

Globalizacja – tendencje w światowej ekonomii, polityce, demografii, życiu społecznym i kulturze, polegające na rozprzestrzenianiu się analogicznych zjawisk, niezależnie od kontekstu geograficznego i stopnia gospodarczego zaawansowania danego regionu.

Globalizacja prowadzi do ujednolicania się obrazu świata jako homogenicznej całości wzajemnie powiązanych elementów gospodarki i wspólnej kultury typu konsumpcyjnego.

Temat: Oblicza globalizacji

Cechy współczesnej fazy globalizacji

- ✓ **Skala** – największy w dziejach wzrost współzależności, bo ogarniający cały glob i całą ludzkość.
- ✓ **Spontanizacja** – globalizacja nie dokonuje się w sposób zaplanowany i zorganizowany przez jakiś centralny ośrodek, nie jest rezultatem odgórnych decyzji i działań władz państw czy ponadpaństwowych organizacji, lecz jest wynikiem nieskoordynowanej aktywności mnóstwa różnej rangi i skali podmiotów ekonomicznych, politycznych, turystycznych, ideologicznych.
- ✓ **Wielopoziomowość** – globalizacja powoduje żywiołowe przenikanie i upowszechnianie w skali globu produktów, kapitałów, informacji, przemieszczanie się ludzi, idei, sposobów życia.

Temat: Oblicza globalizacji

Cechy współczesnej fazy globalizacji

- ✓ **Dynamizm** – sposoby i warunki ludzkiej egzystencji zmieniają się wielokrotnie w trakcie życia współczesnych pokoleń, co jest zjawiskiem niespotykanym w dziejach ludzkości, zwykłej żyć w sposób powtarzalny przez wiele pokoleń.
- ✓ **Wielostronność** – globalizacja nie ogranicza się do jednej czy kilku sfer, lecz obejmuje praktycznie całokształt ludzkiej i przyrodniczej egzystencji.
- ✓ **Powszechność** – nie ma już zamieszkałego i niezamieszkałego przez ludzi zakątka Ziemi wolnego od pozytywnych lub negatywnych przejawów globalizacji.

Temat: Oblicza globalizacji

Wymiary globalizacji w sferze gospodarki

Globalizacja w dziedzinie gospodarczej opiera się na elastyczności produkcyjnej przedsiębiorstw. Mogą one wybierać miejsce produkcji oraz dyktować ceny.

Ponieważ korporacje kontrolują i lokują kapitał zgodnie z własnymi potrzebami, wpływają w ten sposób na sytuację społeczeństw, które są wytwórcami bądź konsumentami towarów. W tej sytuacji zasobność ekonomiczna poszczególnych państw zależy od polityki korporacji.

Jednocześnie te same korporacje prowadzą do upowszechnienia się nowych technologii oraz transferu wiedzy i umiejętności, które są potrzebne w procesie produkcyjnym lub w zwiększeniu rynku zbytu.

Temat: Oblicza globalizacji

Wymiary globalizacji w sferze gospodarki

Prowadzi to do rozwoju cywilizacyjnego społeczeństw zacofanych, które dzięki procesom globalizacji mają dostęp do nowych osiągnięć technologicznych.

Ma również miejsce pewnego rodzaju wyścig w dziedzinie informacji i nabywania umiejętności.

Wzrasta konkurencyjność gospodarek narodowych.

Rośnie też zasób kapitału na rynku światowym.

Dodatkowo, organizacje międzynarodowe takie jak Bank Światowy oraz Międzynarodowy Fundusz Walutowy pilnują tego, aby prawo o wolnym handlu i konkurencji było respektowane.

Temat: Oblicza globalizacji

Wymiary globalizacji w sferze gospodarki

ASPEKTY POZYTYWNE

- ✓ Wolny przepływ: towarów, usług, kapitału, technologii, informacji;
- ✓ Zacieśnienie relacji gospodarczych, opartych na partnerstwie stron;
- ✓ Wzrost konkurencyjności towarów i usług ze względu na dużą dostępność do różnych źródeł i rynków zbytu;
- ✓ Podwyższenie jakości towarów i usług;
- ✓ Rozwój badań nad nowymi technologiami;
- ✓ Przyciąganie inwestorów.

Temat: Oblicza globalizacji

Wymiary globalizacji w sferze gospodarki

ASPEKTY NEGATYWNE

- ✓ Uzależnienie państw od kapitału korporacji oraz monopolizacji rynku przez znane marki;
- ✓ Pogłębianie biedy i zacofania państw, których nie stać na nowe technologie, ponieważ kapitał jest kumulowany w państwach rozwiniętych;
- ✓ Zwiększenie dysproporcji pomiędzy bogatą Północą i biednym Południem (ekonomiczny podział świata na dwa bieguny);
- ✓ Trudności gospodarcze jednego państwa lub podmiotu gospodarczego mają skutki dla innych podmiotów z nimi związanych (np. kryzys gospodarczy).

Temat: Oblicza globalizacji

Wymiary globalizacji w sferze polityki

W wymiarze politycznym globalizacja przejawia się poprzez silny rozwój relacji między państwami w obrębie organizacji międzynarodowych i forów dialogu.

Wewnętrzna sytuacja polityczna, gospodarcza i społeczna krajów przestała być ich prywatną sprawą.

Ponieważ relacje w jednym kraju rzutują na sytuację w innych, wiele spraw jest wspólnie omawianych, a przez reprezentantów państw podejmowane są wiążące decyzje, dotyczące ich rozwiązania.

Wszystkie wydane w ten sposób postanowienia pozostają wiążące dla stron zgodnie z zasadą ***pacta sunt servanda*** (umów należy dotrzymywać).

Temat: Oblicza globalizacji

Wymiary globalizacji w sferze polityki

Dzieje się tak w sprawach ekonomicznych, politycznych, ale również dotyczących rozwiązywania konfliktów wojennych.

Aby zapobiec działaniom militarnym (lub je przerwać), społeczność międzynarodowa podejmuje próby negocjacji, arbitrażu i stworzenia kompromisowego rozwiązania konfliktu.

Coraz powszechniejszy staje się system prawa międzynarodowego. Poszczególne kraje dostosowują swoje wewnętrzne prawodawstwa do zasad ustanowionych w ramach prac takich organizacji, jak ONZ czy UE.

Temat: Oblicza globalizacji

Wymiary globalizacji w sferze polityki

ASPEKTY POZYTYWNE

- ✓ Upowszechnianie się demokracji oraz ochrony praw człowieka;
- ✓ Rozwój międzynarodowej pomocy humanitarnej, dyplomacji i pokojowego rozwiązywania konfliktów.

ASPEKTY NEGATYWNE

- ✓ Utrata części suwerenności przez państwa na rzecz organizacji międzynarodowych.

Temat: Oblicza globalizacji

Wymiary globalizacji w sferze kultury

Jaskrawym przejawem globalizacji w kulturze jest **kultura masowa**. Choć jest ona narzędziem w ręku koniunktury i przemysłu, to stanowi jednocześnie ważny element nowej globalnej tożsamości społecznej.

Jednostki na świecie identyfikują się z tą samą muzyką popularną, modą, bohaterami mediów i filmów.

Dzięki temu powstaje więź i pole do dyskusji pomiędzy osobami z różnych stron świata, posiadającymi te same wzorce kulturowe. Dotyczy to zwłaszcza ludzi młodych, którzy są często zafascynowani produktami popkultury i odrzucają własne, rodzime wzorce w imię poczucia więzi z ludźmi podobnymi do siebie.

Zasadniczo cała społeczność globalna jest kształtowana kulturowo pod kątem konsumpcji dzięki bardzo rozbudowanej reklamie i promocji popkultury.

Temat: Oblicza globalizacji

Wymiary globalizacji w sferze kultury

ASPEKTY POZYTYWNE

- ✓ Poznanie nowych kultur;
- ✓ Wzrost tolerancji i zrozumienia dla innych światopoglądów oraz tradycji;
- ✓ Poczucie więzi z mieszkańcami innych krajów.

ASPEKTY NEGATYWNE

- ✓ Uniformizacja (ujednolicenie) społeczeństwa w wyniku mody;
- ✓ Homogenizacja kultury (przemieszczenie kultur);
- ✓ Zanikanie różnorodności kulturowej;
- ✓ Poczucie niestabilności społecznej (kultura w wymiarze globalnym ulega nieustannej transformacji pod wpływem kultur lokalnych i rynków zbytu).

Temat: Oblicza globalizacji

Wymiary globalizacji w sferze społeczeństwa

Dzisiejsze społeczeństwo nazywane jest często **społeczeństwem informacyjnym**, ponieważ to właśnie informacja stała się głównym motorem działania i przemian.

Gromadzenie i przetwarzanie danych oraz usprawnienie transportu skróciło czas przekazu pomiędzy nadawcą i odbiorcą.

Ponadto można dość swobodnie i bezpiecznie przemieszczać się, podróżując po świecie. Ruchliwość społeczeństwa wzrasta z każdym rokiem. Ludzie zmieniają nie tylko miejsca pracy, ale również zamieszkania. Migrują do innych krajów, stykając się bezpośrednio z odmiennymi od swoich poglądami, obyczajami oraz stylem życia.

Temat: Oblicza globalizacji

Wymiary globalizacji w sferze społeczeństwa

Podobna zasada dotyczy korzystania z massmediów i internetu. Kulturowe wzorce ulegają w ten sposób przemieszaniu.

Umożliwia to sytuację, w której osoby mieszkające na dwóch końcach Ziemi mogą korzystać z tych samych urządzeń, ich serwisu i języka komunikacji, ponieważ w wyniku globalizacji mają do nich dostęp praktycznie wszędzie. Tworzy to sytuację poczucia bezpieczeństwa oraz motywuje jednostkę do działania.

Dzięki dostępowi do informacji ludzie łączą swoje siły w dążeniu do określonych celów (np. poprzez akcje informacyjne można wpłynąć na opinię publiczną, a dalej na politykę rządów).

Temat: Oblicza globalizacji

Wymiary globalizacji w sferze społeczeństwa

ASPEKTY POZYTYWNE

- ✓ Wolny dostęp do informacji;
- ✓ Przyrost wiedzy i umiejętności jednostek i całych społeczeństw;
- ✓ Swoboda przemieszczania się i dostęp do towarów i usług proponowanych przez odległych geograficznie producentów;

ASPEKTY NEGATYWNE

- ✓ Niekontrolowane procesy transnarodowe o charakterze patologicznym (korupcja, zorganizowana przestępczość);
- ✓ Łamanie prawa do prywatności;
- ✓ Relatywizm w relacjach społecznych, zachwianie „kręgośłupa moralnego” opartego na tradycyjnych wartościach.

Temat 4: Konflikty etniczne w Europie

Temat: Konflikty etniczne w Europie

Konflikty etniczne

Konflikt etniczny najczęściej rozumiany jest jako rodzaj konfliktu zbrojnego, którego stronami są narody, plemiona lub grupy etniczne.

Może on przybierać różne natężenie – od małego, gdzie dochodzi do pojedynczych starć i zamieszek, przez konflikt o charakterze partyzancko-cywilnym, po regularną wojnę domową lub międzypaństwową.

Temat: Konflikty etniczne w Europie

Konflikty etniczne

Przyczyny konfliktów etnicznych:

- ✓ ludobójstwo jednej ze stron,
- ✓ przymusowe przesiedlenia (zsyłki),
- ✓ zmiany granic i wywłaszczenia,
- ✓ przymusowa akulturacja i asymilacja,
- ✓ migracje,
- ✓ ograniczanie wolności grup etnicznych,
- ✓ prześladowania religijne i gospodarcze.

Temat: Konflikty etniczne w Europie

Podłoże i przejawy konfliktów etnicznych

Obecnie funkcjonują trzy główne teorie dotyczące przyczyn konfliktów etnicznych, które wywodzą się z trzech szkół socjologiczno-politologicznych.

Pierwszą z nich jest **szkoła konfliktów pierwotnych**. To teoria lansowana przez **primordialistów** – zwolenników tej szkoły. Jej zdaniem konflikty wybuchają wokół pierwotnych, tradycyjnych wartości, takich jak kultura czy terytorium, w które istnieje wiara, że są przypisane danej grupie etnicznej. W świetle tej teorii narody są na stałe przypisane do danego terytorium.

Jeśli uznamy, że **primordializm** jest najbliższy prawdy, uzyskamy konkluzję, że konflikt etniczny między autochtonami a ludnością napływową jest nieuchronny.

Temat: Konflikty etniczne w Europie

Podłoże i przejawy konfliktów etnicznych

Kolejną koncepcję rozwinęli **instrumentaliści**.

W szkole tej został ukuty termin „tygiel narodów”, czyli obszar, na którym mieszkają się różne narody (chodzi głównie o miasta).

W zależności od skuteczności tego mieszania można doprowadzić do różnej skali sporów i ewentualnego konfliktu. W efekcie jednak powstaje nowy naród.

Jeśli rację mają **instrumentaliści**, to obecna sytuacja służy jedynie partykularnym interesom politycznym mocarstw, masonerii, korporacji międzynarodowych i innych grup interesów. Takie założenie pozwala stwierdzić, że losy Europy zależą od odpowiednich grup interesów.

Temat: Konflikty etniczne w Europie

Podłoże i przejawy konfliktów etnicznych

Trzecia szkoła, to tak zwani **konstruktywiści**.

Twierdzą oni, że tożsamość narodu można zbudować na przykład poprzez propagandę. Podobnie możliwe jest wykreowanie sztucznych podziałów w drodze inżynierii społecznej i za pomocą mass mediów.

Gdyby wziąć za najbardziej celną trzecią koncepcję, obecna sytuacja Europy według **konstruktywistów** może zostać naprawiona poprzez procesy inżynierii społecznej.

Wydaje się jednak, że to te procesy są właśnie odpowiedzialne za zaistniałe niepokoje.

Temat: Konflikty etniczne w Europie

Podłoże i przejawy konfliktów etnicznych

Stopień zagrożenia konfliktem etnicznym

Na potrzeby oceny stopnia zagrożenia konfliktem stworzono sześciostopniową skalę. Ocenia ona, czy dany obszar spełnia kryteria, które mogą zostać uznane za konfliktogenne.

Są to następujące kryteria:

- 1) przynależność do innego narodu,
- 2) przynależność do innej grupy językowej,
- 3) istnienie autonomii,
- 4) tradycje historyczne,
- 5) istnienie państwa,
- 6) walki narodowowyzwoleńcze.

Temat 5: Oblicza współczesnego terroryzmu

Temat: Oblicza współczesnego terroryzmu

Terroryzm

Terroryzm – różnie umotywowane, najczęściej ideologicznie, planowane i zorganizowane działania pojedynczych osób lub grup, podejmowane z naruszeniem istniejącego prawa w celu wymuszenia od władz państwowych i społeczeństwa określonych zachowań i świadczeń, często naruszające dobra osób postronnych.

Działania te są realizowane z całą bezwzględnością, za pomocą różnych środków (nacisk psychologiczny, przemoc fizyczna, użycie broni i ładunków wybuchowych), w warunkach specjalnie nadanego im rozgłosu i celowo wytworzonego w społeczeństwie lęku.

Temat: Oblicza współczesnego terroryzmu

Przyczyny działania terrorystów

Akty terrorystyczne są uzasadniane różnymi ideami: politycznymi, społecznymi, narodowościowymi i religijnymi, niekiedy niewyraźnymi lub pomieszanymi, mają również przyczynę w psychicznych anomaliach terrorystów.

Sprawcy takich działań bywają zafascynowani reakcjami społeczeństwa na swoje czyny; zdesperowani i nieodpowiedzialni szukają w przemocy sposobu rozwiązania własnych problemów.

Przywiązują dużą wagę do nadania swym wystąpieniom rozgłosu medialnego.

Temat: Oblicza współczesnego terroryzmu

Współczesne organizacje terrorystyczne

Wyodrębnia się kilka nurtów terroryzmu:

- separatystyczno-narodowościowy, np. Irlandzka Armia Republikańska (IRA) w Ulsterze, Kraj Basków i Wolność (ETA) w Kraju Basków;
- anarchistyczno-lewicowy, np. Czerwone Brygady (BR) we Włoszech, Frakcja Czerwonej Armii (RAF) w Niemczech;
- marksistowski ekstremizm, np. Tupamaros w Urugwaju, Rewolucyjna Armia Ludu w Argentynie, japońska Armia Czerwona;
- neofaszystowski, np. Włoska Partia Społeczna i Nowy Ład we Włoszech;
- narodowyzwoleńczy, np. izraelski Irgun, palestyński Al.-Fatah, Kurdyjska Partia Robotnicza w Turcji, antyrosyjski ruch w Czeczenii;
- nacjonalistyczny, np. grecka Ludowa Walka Rewolucyjna (ELA);
- ekoterrorystyczny, np. Front Wyzwolenia Zwierząt (ALF) w Niemczech i Wielkiej Brytanii;
- religijno-nacjonalistyczny, np. libańskie Stronnictwo Boga (Hezbollah), palestyński Hamas.

Temat: Oblicza współczesnego terroryzmu

Sposoby działania organizacji terrorystycznych

Terroryzm uzewnętrznia się w czynach bezprawnych, takich jak:

- ✓ uprowadzanie samolotów i innych środków komunikacji (statków, pociągów, autobusów) wraz z pasażerami w charakterze zakładników;
- ✓ wykorzystanie uprowadzonych samolotów pasażerskich do wywołania katastrof, nawet z poświęceniem życia osób cywilnych i własnego terrorystów;
- ✓ akty sabotażu gospodarczego, napady, włamania, żądania okupu (w celu pozyskania środków na własną działalność);
- ✓ zamachy na życie (zabójstwa), zdrowie lub wolność przedstawicieli władz oraz znanych osób ze sfer gospodarczych;

Temat: Oblicza współczesnego terroryzmu

Sposoby działania organizacji terrorystycznych

- ✓ uprowadzanie i przetrzymywanie w charakterze zakładników osób pochodzących z innych państw niż teren działania terrorystów (np. dziennikarzy, duchownych);
 - ✓ użycie (detonacje) ładunków wybuchowych, broni automatycznej i rakiet w miejscach publicznych i wywołanie przez to szczególnego zagrożenia ludzi postronnych;
 - ✓ skażenie materiałami radioaktywnymi lub trującymi terenu, obiektów i środków komunikacji miejskiej;
- Terroryzm jest także związany z handlem narkotykami, bronią i materiałami rozszczepialnymi.

Temat 6: Placówki dyplomatyczne Rzeczypospolitej Polskiej

Temat: Placówki dyplomatyczne RP

Misje dyplomatyczne

Państwom przysługuje **prawo legacji**, czyli prawo wysyłania własnych i przyjmowania obcych przedstawicieli dyplomatycznych.

Warunkiem realizacji tego prawa jest zawarcie między państwami specjalnej umowy ustanawiającej stosunki dyplomatyczne. Upoważnia ona, na zasadzie wzajemności, do tworzenia stałych przedstawicielstw, czyli misji dyplomatycznych.

Temat: Placówki dyplomatyczne RP

Misje dyplomatyczne

Misja dyplomatyczna jest zewnętrznym organem państwa wysyłającego, działa w jego imieniu i na jego odpowiedzialność. Jej zadaniem jest reprezentacja i ochrona interesów państwa za granicą, prowadzenie rokowań z państwem pobytu, inicjowanie współpracy w różnych dziedzinach, obserwacja wydarzeń w państwie pobytu za pomocą wszelkich dozwolonych metod, informowanie władz własnego państwa o kraju przyjmującym.

Wykonywanie tych zadań odbywa się zgodnie z prawem wewnętrznym państwa pobytu.

W skład misji wchodzi personel dyplomatyczny, administracyjny i techniczny oraz służby pomocnicze.

Temat: Placówki dyplomatyczne RP

Misje dyplomatyczne

Specjalne reguły postępowania obowiązujące w dyplomacji nazywane są **protokołem dyplomatycznym**.

Protokół ma charakter międzynarodowy. Obejmuje przede wszystkim znajdującą zastosowanie we wszelkich kontaktach międzynarodowych **zasadę pierwszeństwa (precedencji)**.

Oznacza ona sztywne reguły określające pozycję poszczególnych osób.

Protokół odnosi się również do ceremoniału, tzn. zasad stosowanych przy powitaniach, pożegnaniach, składaniu listów uwierzytelniających, korespondencji dyplomatycznej, wizytach, i w etykiecie.

Kodyfikację prawa dyplomatycznego zawiera podpisana w 1961 roku **Konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych**.

Temat: Placówki dyplomatyczne RP

Zadania ambasad

Ambasada jest najważniejszą z placówek dyplomatycznych danego kraju, funkcjonującą za granicą.

To przedstawicielstwo dyplomatyczne przy władzach państwa, które tę misję przyjmuje. Zwyczajowo ambasada mieści się w stolicy państwa przyjmującego. Może funkcjonować także przy siedzibie organizacji międzynarodowej.

Ambasada jest kierowana przez szefa misji pierwszego stopnia, czyli **ambasadora**.

Funkcje realizowane przez ambasady to przede wszystkim:

- ✓ kształtowanie stosunków międzynarodowych,
- ✓ reprezentowanie i promocja danego kraju za granicą,
- ✓ prowadzenie przyjaznych relacji z krajem przyjmującym,
- ✓ ochrona obywateli polskich w innych krajach.

Temat: Placówki dyplomatyczne RP

Zadania konsulatów

Konsulat – placówka konsularna ustanawiana na terytorium obcego państwa w celu ochrony interesów własnego państwa i jego obywateli.

Jakiej pomocy może udzielić konsul

☐ Bezpieczeństwo podróży

Podczas podróży zagranicznej przestrzegaj praw i zwyczajów państwa, które odwiedzasz. Nie zapominaj, że jesteś tam gościem, a gospodarze oczekują od ciebie stosownego zachowania.

Zastanów się przed wyjazdem w jaki sposób zwiększyć swoje bezpieczeństwo w trakcie podróży. Dowiedz się jak najwięcej o miejscu, do którego wyjeżdżasz i o panujących tam zwyczajach.

<https://www.gov.pl/web/dyplomacja/informacje-dla-podrozujacych>

Temat: Placówki dyplomatyczne RP

Zadania konsulatów

Bezpieczeństwo podróży cd.

- ✓ Wyjeżdżając za granicę, zawsze pamiętaj o ubezpieczeniu w podróży – wykup w rzetelnym towarzystwie ubezpieczeniowym polisę dopasowaną do swoich potrzeb i planów wakacyjnych. Rozszerz ją o pokrycie kosztów transportu medycznego.
- ✓ Jeśli podróżujesz do jednego z państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Wolnego Handlu – uzyskaj w najbliższym oddziale Narodowego Funduszu Zdrowia bezpłatną Europejską Kartę Ubezpieczenia Zdrowotnego, uprawniającą do podstawowego leczenia na terytorium tych państw.
- ✓ Jeśli wyjeżdżasz do egzotycznych krajów, pamiętaj także o szczepieniach – w sprawie szczegółowej i aktualnej informacji dotyczącej szczepień skontaktuj się z wojewódzką stacją sanitarno-epidemiologiczną lub specjalistą ds. medycyny tropikalnej.

Temat: Placówki dyplomatyczne RP

Zadania konsulatów

Bezpieczeństwo podróży cd.

- ✓ Poinformuj rodzinę o celu podróży, zostaw jej plan z przewidywanymi terminami pobytu, adresami i numerami telefonów do osób kontaktowych itp. Zarejestruj swoją podróż w systemie MSZ „Odyseusz”, który umożliwi kontakt z tobą w razie wystąpienia sytuacji kryzysowej.
- ✓ Utrzymuj kontakt z rodziną (telefon, e-mail, SMS). Przed wyjazdem ustal, w jakich okresach i na jak długo mogą wystąpić przerwy w kontaktach, tak aby nie wzbudzać niepokoju.

Temat: Placówki dyplomatyczne RP

Zadania konsulatów

Bezpieczeństwo podróży cd.

- ✓ W wyjątkowych przypadkach, jeżeli podróżujesz samodzielnie i obawiasz się, że możesz znaleźć się w trudnej sytuacji, ustal z rodziną specjalne hasło lub kod, którego użyjesz w rozmowie telefonicznej lub korespondencji, aby poinformować, że jesteś w niebezpieczeństwie.
- ✓ Zabierz dane kontaktowe (telefony, adresy) urzędów konsularnych RP w państwach, do których wyjeżdżasz.
- ✓ Jeżeli poczujesz się zagrożony w miejscu pobytu za granicą (ktoś cię śledzi, grozi), natychmiast skontaktuj się z najbliższym komisariatem policji. Nie wahaj się prosić o pomoc.

Temat: Placówki dyplomatyczne RP

Zadania konsulatów

❑ Utrata dokumentu podróży

- ✓ W przypadku utraty paszportu lub dowodu osobistego skontaktuj się z urzędem konsularnym. Na twój wniosek konsul, po potwierdzeniu danych i tożsamości, może wydać paszport tymczasowy na powrót do miejsca stałego pobytu. Potrzebny będzie do tego twój wniosek (dostępny w urzędzie konsularnym) oraz jedna kolorowa fotografia (wyjeżdżając za granicę, warto zabrać ze sobą aktualne zdjęcie paszportowe i kopię posiadanego dokumentu podróży).
- ✓ Pamiętaj, że każdy dokument paszportowy lub dowód osobisty zgłoszony jako utracony, zostanie unieważniony.

Odzyskany dokument podróży, wcześniej zgłoszony jako utracony, należy zwrócić organowi paszportowemu, który go wydał lub konsulowi.

Temat: Placówki dyplomatyczne RP

Zadania konsulatów

☐ Pomoc finansowa

- ✓ Jeżeli utraciłeś środki finansowe, możesz skorzystać z pomocy najbliższego polskiego urzędu konsularnego. Konsul ułatwi kontakt z krewnymi lub znajomymi, którzy prześlą ci pieniądze za pośrednictwem banku lub firmy świadczącej tego rodzaju usługi.
- ✓ W uzasadnionych przypadkach, jeżeli nie ma innych możliwości przekazania pieniędzy, konsul może wypłacić kwotę, jaka zostanie wpłacona przez krewnych lub znajomych na konto Ministerstwa Spraw Zagranicznych.
- ✓ W szczególnie uzasadnionych przypadkach konsul może udzielić pomocy finansowej niezbędnej na powrót do Polski najtańszym środkiem transportu, o ile zobowiążesz się pisemnie do zwrotu pomocy po powrocie.

Temat: Placówki dyplomatyczne RP

Zadania konsulatów

☐Zatrzymanie/aresztowanie

- ✓ Jeżeli zostałeś zatrzymany, aresztowany lub pozbawiony wolności, masz prawo żądać kontaktu z konsulem. Konsul zadba o to, abyś nie był traktowany przez władze miejscowe gorzej niż obywatele innych państw.
- ✓ Na twój wniosek konsul powiadomi rodzinę o twojej sytuacji, będzie utrzymywać z tobą kontakt, uzyska od władz miejscowych i przekaże ci informację o powodach zatrzymania, procedurze sądowej oraz przewidywanej wysokości grożącej ci kary. Udostępni ci również listę miejscowych adwokatów, z której będziesz mógł wybrać i samodzielnie zaangażować pełnomocnika prawnego.

Temat: Placówki dyplomatyczne RP

Zadania konsulatów

☐ Zaginięcie

- ✓ W przypadku zaginięcia bliskiej osoby natychmiast skontaktuj się z najbliższą jednostką policji w kraju pobytu i dokonaj stosownego zgłoszenia. Poproś rodzinę o zgłoszenie zaginięcia również w Polsce, w jednostce policji w miejscu stałego zamieszkania osoby poszukiwanej.
- ✓ Skontaktuj się z konsulem RP, który poprzez kontakt z miejscowymi władzami pomoże sprawdzić, czy poszukiwana osoba nie przebywa w szpitalu lub areszcie.
- ✓ Jeżeli w danym kraju działa organizacja pozarządowa, która zajmuje się poszukiwaniem zaginionych osób, nawiąż z nią kontakt i dokonaj stosownego zgłoszenia.
- ✓ Skontaktuj się z fundacją ITAKA (linia wsparcia +48 22 654 70 70).

Temat: Placówki dyplomatyczne RP

Zadania konsulatów

☐ Zgon

- ✓ W przypadku zgonu, konsul za pośrednictwem Urzędu Wojewódzkiego powiadamia rodzinę osoby zmarłej w kraju oraz służy pomocą w załatwianiu formalności na miejscu.
- ✓ W przypadku decyzji o sprowadzaniu ciała do Polski, koszty z tym związane ponosi ubezpieczyciel, a w sytuacji braku odpowiedniego ubezpieczenia – rodzina.
Konsulat nie może sfinansować transportu ciała do Polski.

Temat: Placówki dyplomatyczne RP

Zadania konsulatów

☐ Brak polskiego przedstawicielstwa

- ✓ Jeśli przebywasz w państwie nienależącym do Unii Europejskiej, w którym nie ma polskiej ambasady, konsulatu zawodowego – masz prawo do pomocy konsularnej ze strony przedstawicielstw innych państw członkowskich Unii Europejskiej na równi z obywatelami tych państw.
- ✓ W przypadku utraty lub kradzieży dokumentów, konsul unijny może wydać tymczasowy dokument podróży (Emergency Travel Document), który umożliwi ci powrót do miejsca stałego pobytu.

Temat: Placówki dyplomatyczne RP

Zadania konsulatów

Konsul działa w granicach prawa i nie zawsze będzie mógł ci pomóc.

Pamiętaj, że konsul:

- ✓ nie reguluje zobowiązań finansowych, takich jak: długi, grzywny, mandaty, koszty postępowania sądowego, w tym usług adwokata;
- ✓ nie pełni funkcji adwokata i nie zaangażuje w twoim imieniu miejscowego prawnika;
- ✓ nie świadczy usług, które wykonują biura turystyczne, banki, firmy ubezpieczeniowe oraz firmy transportowe;
- ✓ nie pośredniczy w uzyskaniu zgody na zatrudnienie oraz w poszukiwaniu miejsca zakwaterowania;
- ✓ nie podejmuje interwencji w przypadku konfliktów wynikających z niewywiązywania się z zawartych przez ciebie umów cywilnoprawnych (dotyczących np. stosunku pracy, zakupu usług turystycznych, biletu lotniczego, itp.).

Temat 7: Organizacja Narodów Zjednoczonych

Temat: Organizacja Narodów Zjednoczonych

Cele i zadania ONZ

Rozdział I Karty Narodów Zjednoczonych określa cele i zasady Organizacji.

Głównym celem ONZ jest utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.

Państwa członkowskie podejmują wspólne działania na rzecz pokojowego rozwiązywania sporów i kryzysów.

ONZ zajmuje się także wieloma innymi dziedzinami: rozwojem ekonomicznym, społecznym i sprawami politycznymi, a także działalnością humanitarną.

Kwestie te mają wpływ na relacje pomiędzy poszczególnymi krajami. Organizacja Narodów Zjednoczonych jest postrzegana jako „ośrodek uzgadniania działalności narodów, zmierzający do osiągnięcia wspólnych celów” (Karta NZ, paragraf 4, artykuł 1).

Temat: Organizacja Narodów Zjednoczonych

Cele i zadania ONZ

Artykuł 2 Karty Narodów Zjednoczonych definiuje **fundamentalne zasady Organizacji**.

Zgodnie z nimi ONZ jest organizacją dobrowolnie zrzeszającą państwa, które osiągnęły porozumienie w sprawie zasad postępowania:

1. Organizacja opiera się na suwerennej równości państw członkowskich. Każdy kraj należący do Organizacji Narodów Zjednoczonych zachowuje swoją suwerenność i każdy z nich jest równy wobec siebie.
2. Wszyscy członkowie Organizacji godzą się wypełniać w dobrej wierze zobowiązania podjęte przez nich na podstawie Karty NZ.
3. Wszystkie państwa członkowskie będą rozwiązywać swoje międzynarodowe spory środkami pokojowymi.
4. Wszystkie państwa członkowskie powstrzymają się od stosowania siły lub groźby jej użycia przeciwko integralności terytorialnej lub niezawisłości politycznej któregośkolwiek z krajów.

Temat: Organizacja Narodów Zjednoczonych

Cele i zadania ONZ

5. Wszystkie państwa członkowskie okażą ONZ wszelką pomoc w każdej akcji podjętej zgodnie z niniejszą Kartą oraz nie powstrzymają się od udzielenia pomocy jakiegokolwiek państwu, przeciwko któremu Organizacja zastosowała środki zapobiegawcze lub środki przymusu.
6. Organizacja zapewni, by państwa, które nie są jej członkami, postępowały zgodnie z niniejszymi zasadami w stopniu koniecznym dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.
7. ONZ nie jest upoważniona do ingerencji w sprawy, „które z istoty swej należą do jurysdykcji któregośkolwiek państwa” oraz nie zobowiązuje członków do przekazania takich spraw do rozwiązania przez Organizację, dopóki nie staną się one zagrożeniem dla międzynarodowego pokoju.

Temat: Organizacja Narodów Zjednoczonych

Najważniejsze organy ONZ

❑ Zgromadzenie Ogólne

Zgromadzenie Ogólne składa się z przedstawicieli wszystkich państw członkowskich ONZ, z których każde ma jeden głos.

Decyzje w najważniejszych kwestiach, jak wybór niestałych członków Rady Bezpieczeństwa, wybór członków Rady Gospodarczej i Społecznej, przyjmowanie nowych członków Organizacji Narodów Zjednoczonych, zawieszanie w korzystaniu z praw i przywilejów członkowskich, sprawy budżetowe oraz dotyczące pokoju i bezpieczeństwa, podejmowane są większością 2/3 głosów.

W pozostałych sprawach – zwykłą większością głosów.

Temat: Organizacja Narodów Zjednoczonych

Najważniejsze organy ONZ

Zgromadzenie Ogólne cd.

W ramach Zgromadzenia Ogólnego funkcjonuje sześć tzw. głównych komitetów, które stanowią forum dyskusji dla państw-członków ONZ na temat zagadnień pogrupowanych tematycznie:

- I. Komitet (sprawy dotyczące rozbrojenia i bezpieczeństwa międzynarodowego),
- II. Komitet (sprawy ekonomiczne i finansowe),
- III. Komitet (sprawy społeczne, humanitarne i kulturalne),
- IV. Komitet (sprawy dotyczące specjalnych kwestii politycznych i dekolonizacji),
- V. Komitet (sprawy administracyjne i budżetowe),
- VI. Komitet (sprawy prawne).

Temat: Organizacja Narodów Zjednoczonych

Najważniejsze organy ONZ

❑ Rada Bezpieczeństwa

W skład Rady Bezpieczeństwa wchodzi 15 państw, z czego pięć posiada status stałych członków (ChRL, Francja, Rosja, USA i Wielka Brytania).

Pozostałe 10 państw wybieranych jest przez Zgromadzenie Ogólne na dwuletnią kadencję, przy czym co roku wybieranych jest 5 niestałych członków. W celu zachowania reprezentatywności geograficznej Zgromadzenie Ogólne podjęło w 1963 r. decyzję, że państwom Afryki i Azji przysługiwać będzie 5 miejsc, państwom Europy Wschodniej – 1 miejsce, 2 miejsca państwom Ameryki Łacińskiej i Karaibów oraz 2 miejsca państwom reprezentującym Europę Zachodnią i pozostałe regiony. Dodatkowo obowiązuje nieformalna zasada, że jedno miejsce (zamiennie z grupy afrykańskiej lub azjatyckiej) zawsze przysługuje państwu arabskiemu (tzw. Arab swing seat).

Karta Narodów Zjednoczonych nakłada na Radę odpowiedzialność za **utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa**.

Temat: Organizacja Narodów Zjednoczonych

Najważniejsze organy ONZ

☐ Sekretariat

Na czele Sekretariatu stoi **Sekretarz Generalny**.

Pracownicy Sekretariatu są urzędnikami międzynarodowymi w służbie Narodów Zjednoczonych. Nie mogą otrzymywać i wykonywać jakichkolwiek instrukcji swoich rządów.

Sekretariat pełni funkcję usługową w stosunku do innych organów ONZ, zajmuje się zabezpieczeniem ich pracy, a także nadzoruje i realizuje uchwalone przez nie programy.

Zajmuje się także administrowaniem operacji pokojowych przeprowadzanych pod auspicjami ONZ oraz pośredniczy w rozwiązywaniu sporów międzynarodowych.

Personel Sekretariatu zajmuje się przygotowywaniem opracowań na temat bieżącej sytuacji społeczno-ekonomicznej, publikacji m.in. na temat praw człowieka oraz kwestii rozwojowych, o jakie występują w rezolucjach państwa członkowskie.

Temat: Organizacja Narodów Zjednoczonych

Najważniejsze organy ONZ

❑ Rada Gospodarcza i Społeczna

Rada Gospodarcza i Społeczna (ECOSOC) stanowi centralne forum międzynarodowych dyskusji dotyczących kwestii gospodarczych i społecznych.

Zajmuje się rozwojem ekonomicznym i problematyką socjalną, kulturą, edukacją, zdrowiem, przestrzeganiem praw człowieka. Do jej zadań należy również koordynacja działalności większości organizacji wyspecjalizowanych i innych programów wchodzących w skład systemu Narodów Zjednoczonych.

W skład ECOSOC wchodzi 54 państwa wybierane przez ZO ONZ na okresy 3-letnie zgodnie z zasadą sprawiedliwej geograficznie dystrybucji miejsc: 14 miejsc przypada grupie państw afrykańskich, 11 azjatyckich, 6 wschodnioeuropejskich, 10 latynoskich, 13 zachodnioeuropejskich i innych.

Temat: Organizacja Narodów Zjednoczonych

Najważniejsze organy ONZ

❑ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości

Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości (MTS) jest głównym organem sądowym ONZ, ustanowionym w 1945 roku na mocy Karty Narodów Zjednoczonych.

Siedzibą MTS jest Haga (Królestwo Niderlandów).

Ustrój Trybunału, jego kompetencje, postępowanie oraz opinie doradcze określone zostały w Statucie MTS, który stanowi również integralną część Karty Narodów Zjednoczonych.

Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości nie rozpatruje skarg osób indywidualnych, lecz jedynie skargi wnoszone przez państwa.

Trybunał składa się z 15 sędziów wybieranych przez ZO NZ i Radę Bezpieczeństwa na 9-letnią kadencję z możliwością ubiegania się o reelekcję.

Temat: Organizacja Narodów Zjednoczonych

Formy działań ONZ

Formy działań ONZ:

- ✓ operacje pokojowe;
- ✓ aktywne uczestnictwo w budowie systemu ochrony praw człowieka na świecie;
- ✓ dostarczanie pomocy humanitarnej ofiarom konfliktów;
- ✓ zwalczanie przestępczości zorganizowanej, handlu narkotykami, bronią i ludźmi, walka z terroryzmem;
- ✓ prowadzenie działań na rzecz rozwiązania globalnych problemów takich jak: ochrona środowiska, likwidacja ubóstwa, walka z analfabetyzmem, walka z chorobami cywilizacyjnymi takimi jak np. HIV/AIDS, malaria.

Temat 8: Unia Europejska

Temat: Unia Europejska

Cele i wartości Unii Europejskiej

Cele Unii Europejskiej obejmują:

- ✓ wspieranie pokoju, wartości UE i dobrobytu obywateli UE;
- ✓ zagwarantowanie wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości w przestrzeni bez granic wewnętrznych;
- ✓ promowanie zrównoważonego rozwoju opartego na trwałym wzroście gospodarczym i stabilności cen, na wysoce konkurencyjnej gospodarce rynkowej umożliwiającej pełne zatrudnienie i postęp społeczny oraz na ochronie środowiska;
- ✓ zwalczanie wykluczenia społecznego i dyskryminacji;
- ✓ wspieranie postępu naukowo-technicznego;
- ✓ zwiększanie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej oraz solidarności między państwami członkowskimi;
- ✓ ochrona bogatej różnorodności kulturowej i językowej;
- ✓ ustanowienie unii gospodarczej i walutowej, której walutą jest euro.

Temat: Unia Europejska

Cele i wartości Unii Europejskiej

Wartości UE są wspólne dla społeczeństw państw członkowskich, w których najważniejsze są włączenie społeczne, tolerancja, sprawiedliwość, solidarność i niedyskryminacja. Wartości te są integralną częścią europejskiego stylu życia.

☐ **Godność człowieka:**

Jest nienaruszalna.

Musi być szanowana i chroniona.

Stanowi podstawę praw podstawowych.

☐ **Wolność**

Wolność poruszania się daje obywatelom prawo do swobodnego przemieszczania się po Europie i przebywania na terytorium Unii. Swobody jednostki, takie jak poszanowanie życia prywatnego, wolność myśli, wyznania, zgromadzeń i wypowiedzi oraz swobodny dostęp do informacji są chronione na mocy **Karty praw podstawowych Unii Europejskiej**.

Temat: Unia Europejska

Cele i wartości Unii Europejskiej

❑ Demokracja

Podstawą funkcjonowania UE jest demokracja przedstawicielska.

Każdy obywatel Unii korzysta również z praw politycznych.

Każdy pełnoletni obywatel UE ma prawo kandydować i głosować w wyborach do Parlamentu Europejskiego.

Obywatele UE mają prawo do kandydowania i głosowania w swoim państwie pobytu lub w państwie pochodzenia.

❑ Równość

Wszyscy obywatele UE są równi wobec prawa.

Zasada równości kobiet i mężczyzn leży u podstaw każdej polityki europejskiej i stanowi podstawę integracji europejskiej.

Ma ona zastosowanie we wszystkich dziedzinach.

Temat: Unia Europejska

Cele i wartości Unii Europejskiej

□ Praworządność

UE opiera się na zasadzie praworządności. Oznacza to, że podstawą wszystkich jej działań są traktaty, przyjęte dobrowolnie i demokratycznie przez jej państwa członkowskie.

Prawa i sprawiedliwości strzeże niezależne sądownictwo. Państwa członkowskie uznały ostateczną właściwość **Trybunału Sprawiedliwości**, którego wyroki muszą być przestrzegane przez wszystkich.

Temat: Unia Europejska

Cele i wartości Unii Europejskiej

Te **cele i wartości** stanowią podstawę UE i są określone w Traktacie Lizbońskim oraz w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej.

W 2012 r. Unia Europejska dostała **Pokojową Nagrodę Nobla** za działania na rzecz pokoju, pojednania, demokracji i praw człowieka w Europie.

Temat: Unia Europejska

Najważniejsze traktaty obowiązujące w UE

- Traktat o Europejskiej Wspólnocie Węgla i Stali (Traktat Paryski);
- Traktat o Europejskiej Wspólnocie Gospodarczej i Traktat o Europejskiej Wspólnocie Energii Atomowej (Traktaty Rzymskie);
- Jednolity Akt Europejski;
- Traktat o Unii Europejskiej – Traktat z Maastricht;
- Układ z Schengen;
- Traktat Amsterdamski;
- Układ z Nicei;
- Traktat Lizboński.

Temat: Unia Europejska

Państwa członkowskie Unii Europejskiej

1. Austria	14. Litwa
2. Belgia	15. Luksemburg
3. Bułgaria	16. Łotwa
4. Chorwacja	17. Malta
5. Cypr	18. Niderlandy
6. Czechy	19. Niemcy
7. Dania	20. Polska
8. Estonia	21. Portugalia
9. Finlandia	22. Rumunia
10. Francja	23. Słowacja
11. Grecja	24. Słowenia
12. Hiszpania	25. Szwecja
13. Irlandia	26. Węgry
	27. Włochy

Temat: Unia Europejska

Obszary działania Unii Europejskiej

- ✓ badania i innowacje,
- ✓ bezpieczeństwo żywności,
- ✓ budżet,
- ✓ cła,
- ✓ działania w dziedzinie klimatu,
- ✓ energia,
- ✓ gospodarka i społeczeństwo cyfrowe,
- ✓ gospodarka morska i rybołówstwo,
- ✓ handel,
- ✓ jednolity rynek,
- ✓ konkurencja,
- ✓ konsumenci,
- ✓ kształcenie,

Temat: Unia Europejska

Obszary działania Unii Europejskiej

- ✓ szkolenie,
- ✓ młodzież,
- ✓ kultura,
- ✓ obywatelstwo UE,
- ✓ podatki,
- ✓ polityka audiowizualna i media,
- ✓ polityka regionalna,
- ✓ polityka zagraniczna i bezpieczeństwa,
- ✓ pomoc humanitarna i ochrona ludności,
- ✓ prawa człowieka,
- ✓ przedsiębiorstwa,
- ✓ przestrzeń kosmiczna,
- ✓ rolnictwo,

Temat: Unia Europejska

Obszary działania Unii Europejskiej

- ✓ rozszerzenie,
- ✓ rozwój i współpraca,
- ✓ sport,
- ✓ sprawy gospodarcze i walutowe,
- ✓ sprawy instytucjonalne,
- ✓ środowisko,
- ✓ transport,
- ✓ wielojęzyczność,
- ✓ wymiar sprawiedliwości i sprawy wewnętrzne,
- ✓ zapobieganie nadużyciom finansowym,
- ✓ zatrudnienie i sprawy społeczne,
- ✓ zdrowie.

Temat: Unia Europejska

Zasady działania Unii Europejskiej

- zasada przyznania kompetencji;
- zasada pomocniczości (subsydiarności);
- zasada proporcjonalności;
- zasada legalnej współpracy;
- zasada równowagi instytucjonalnej;
- zasada autonomii instytucjonalnej;
- zasada lojalnej współpracy między instytucjami;
- zasada poszanowania tożsamości narodowej państw członkowskich;
- zasada poszanowania demokracji, praw człowieka, podstawowych wolności i rządów prawa.

Temat 9: Instytucje Unii Europejskiej

Temat: Instytucje Unii Europejskiej

Komisja Europejska

Skład Komisji Europejskiej

Polityczne stery Komisji trzyma **27 komisarzy**, po jednym z każdego państwa UE.

Przewodniczący Komisji decyduje o przydziale tek (obszarów polityki) poszczególnym komisarzom.

W skład kolegium komisarzy wchodzi: przewodniczący Komisji, ośmiu wiceprzewodniczących – w tym trzech wiceprzewodniczących wykonawczych i wysoki przedstawiciel Unii do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa – oraz 18 komisarzy odpowiedzialnych za poszczególne dziedziny polityki.

Bieżącą działalnością Komisji zajmują się pracownicy Komisji (prawnicy, ekonomiści itp.). Przydzieleni oni są do tzw. **dyrekcji generalnych**, z których każda odpowiada za konkretny obszar polityki.

Temat: Instytucje Unii Europejskiej

Komisja Europejska

Mianowanie przewodniczącego Komisji Europejskiej

Kandydata na przewodniczącego przedstawiają przywódcy krajów UE na posiedzeniu Rady Europejskiej, z uwzględnieniem wyników wyborów do Parlamentu Europejskiego.

Kandydat musi mieć poparcie większości europosłów.

Temat: Instytucje Unii Europejskiej

Komisja Europejska

Wybór komisarzy

Proponowany przewodniczący Komisji wybiera, w oparciu o propozycje państw UE, wiceprzewodniczących i pozostałych członków Komisji.

Kandydatury komisarzy muszą być zatwierdzone przez przywódców krajów UE na posiedzeniu Rady Europejskiej. Każdy kandydat na komisarza występuje w Parlamencie Europejskim, przedstawia swoje poglądy i odpowiada na pytania europosłów.

Następnie Parlament decyduje w głosowaniu, czy poprzez skład nowej Komisji, który ostatecznie musi zostać zatwierdzony większością kwalifikowaną przez Radę Europejską.

Temat: Instytucje Unii Europejskiej

Komisja Europejska

Czym zajmuje się Komisja Europejska?

Przedkładanie nowych wniosków ustawodawczych

Komisja jest jedyną instytucją UE, która przedkłada projekty aktów prawnych Parlamentowi Europejskiemu i Radzie, a także:

- ✓ chroni interesy UE i jej obywateli w kwestiach, którymi nie można zająć się skutecznie na szczeblu krajowym,
- ✓ gromadzi wszelkie szczegóły techniczne za pomocą konsultacji z ekspertami i społeczeństwem.

Zarządzanie polityką UE i przydział środków finansowych

- ✓ Wraz z Radą i Parlamentem Komisja określa priorytety dla wydatków UE.
- ✓ Przygotowuje roczny budżet do zatwierdzenia przez Parlament i Radę.
- ✓ Nadzoruje sposób wydawania środków finansowych pod czujnym okiem Europejskiego Trybunału Obrachunkowego.

Temat: Instytucje Unii Europejskiej

Komisja Europejska

Czym zajmuje się Komisja Europejska? cd.

Egzekwowanie prawa europejskiego

- ✓ Wraz z Trybunałem Sprawiedliwości Komisja jest odpowiedzialna za zapewnienie właściwego stosowania przepisów unijnych we wszystkich państwach członkowskich.

Reprezentowanie UE na arenie międzynarodowej

- ✓ KE występuje w imieniu państw UE na forum organizacji międzynarodowych, w szczególności w kwestiach dotyczących polityki handlowej i pomocy humanitarnej.
- ✓ W imieniu UE negocjuje również umowy międzynarodowe.

Temat: Instytucje Unii Europejskiej

Komisja Europejska

Jak działa Komisja Europejska?

Planowanie strategiczne

Przewodniczący Komisji określa kierunek polityki Komisji, w oparciu o który komisarze podejmują decyzje w sprawie strategicznych celów i opracowują roczny program prac.

Wspólne podejmowanie decyzji

Decyzje podejmowane są wspólnie.

Wszyscy komisarze są równi w procesie podejmowania decyzji, czyli decyzje są omawiane wspólnie i wszyscy członkowie Komisji są za nie zbiorowo odpowiedzialni. Nie mają oni indywidualnych uprawnień decyzyjnych, z wyjątkiem szczególnych sytuacji, gdy otrzymają na to specjalne zezwolenie.

Temat: Instytucje Unii Europejskiej

Komisja Europejska

Jak działa Komisja Europejska? cd.

Wiceprzewodniczący Komisji działają w imieniu przewodniczącego i koordynują prace w obszarze, za który są odpowiedzialni, wraz z kilkoma innymi komisarzami.

Priorytetowe projekty mają zapewnić, że komisarze ściśle ze sobą współpracują w elastyczny sposób.

Komisarze wspierają wiceprzewodniczących w przedkładaniu inicjatyw kolegium.

Z zasady decyzje są podejmowane w drodze konsensusu, lecz czasami mogą zostać poddane pod głosowanie. W takim przypadku stosowana jest zwykła większość głosów, a każdy z komisarzy ma jeden głos.

Temat: Instytucje Unii Europejskiej

Komisja Europejska

Jak działa Komisja Europejska? cd.

Następnie inicjatywa taka, zazwyczaj w formie projektu wniosku ustawodawczego, przekazywana jest odpowiedniej dyrekcji generalnej (na której czele stoi dyrektor generalny podlegający danemu komisarzowi).

Na kolejnym etapie wniosek ten ponownie trafia do komisarzy, którzy przyjmują go podczas swojego cotygodniowego posiedzenia, po czym jest przesyłany do Rady i Parlamentu.

Temat: Instytucje Unii Europejskiej

Komisja Europejska

To warto wiedzieć

Chcemy poznać zdanie obywateli

Każdy, kto chce podzielić się swoją opinią na temat polityki UE, zaproponować zmiany lub nowe kierunki polityki, może to zrobić:

- ✓ biorąc udział w konsultacjach społecznych organizowanych przez Komisję Europejską;
- ✓ występując z europejską inicjatywą obywatelską;
- ✓ składając formalną skargę w razie nieprawidłowego stosowania przepisów prawa UE.

Temat: Instytucje Unii Europejskiej

Rada Unii Europejskiej

Skład Rady Unii Europejskiej

Rada UE nie ma stałych członków.

Posiedzenia Rady UE odbywają się w dziesięciu różnych konfiguracjach w zależności od obszaru polityki, który będzie omawiany.

W zależności od konfiguracji poszczególne kraje wysyłają ministra odpowiedzialnego za dany obszar polityki.

Na przykład w posiedzeniu Rady dotyczącym spraw gospodarczych i finansowych („Rada Ecofin”) uczestniczą ministrowie finansów wszystkich krajów UE.

Temat: Instytucje Unii Europejskiej

Rada Unii Europejskiej

Czym zajmuje się Rada Unii Europejskiej?

- ✓ Wraz z Parlamentem Europejskim negocjuje i uchwała akty prawne UE w oparciu o wnioski ustawodawcze przedstawione przez Komisję Europejską.
- ✓ Koordynuje politykę krajów UE.
- ✓ Określa kierunki polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE w oparciu o wytyczne Rady Europejskiej.
- ✓ Podpisuje umowy między UE a innymi krajami lub organizacjami międzynarodowymi.
- ✓ Przyjmuje, wspólnie z Parlamentem Europejskim, budżet UE.

Temat: Instytucje Unii Europejskiej

Rada Unii Europejskiej

Kto przewodniczy posiedzeniom?

Rada do Spraw Zagranicznych ma stałego przewodniczącego – jest nim Wysoki Przedstawiciel Unii do Spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa.

Wszystkim innym posiedzeniom Rady przewodniczy minister kraju, który wówczas sprawuje rotacyjną prezydencję w Unii Europejskiej.

Na przykład posiedzeniom Rady ds. Środowiska w czasie prezydencji estońskiej będzie przewodniczył estoński minister środowiska.

Rada do Spraw Ogólnych, przy wsparciu Komitetu Stałych Przedstawicieli, zapewnia **ogólną spójność** prac różnych składów. Komitet ten złożony jest ze Stałych Przedstawicieli krajów UE, którzy de facto są ambasadorami swoich krajów przy UE.

Temat: Instytucje Unii Europejskiej

Rada Unii Europejskiej

Kraje strefy euro

Kraje należące do strefy euro koordynują swoją **politykę gospodarczą** w ramach Eurogrupy, w skład której wchodzi ich ministrowie gospodarki i finansów.

Jej posiedzenia odbywają się w przeddzień spotkań Rady do Spraw Gospodarczych i Finansowych.

Porozumienia osiągnięte w ramach Eurogrupy są formalnie przyjmowane przez Radę UE następnego dnia, ale w głosowaniach nad tymi zagadnieniami uczestniczą jedynie ministrowie krajów strefy euro.

Temat: Instytucje Unii Europejskiej

Rada Unii Europejskiej

Jak działa Rada Unii Europejskiej?

Wszystkie dyskusje i głosowania są jawne.

Decyzje wymagają zazwyczaj większości kwalifikowanej;
55 % krajów (przy aktualnej liczbie 27 państw członkowskich jest to 15 krajów), reprezentujących co najmniej 65 % ogółu ludności UE.

Zablokować decyzję mogą co najmniej cztery kraje (reprezentujące co najmniej 35 % ogółu ludności UE).

Wyjątek: w przypadku tematów newralgicznych, np. związanych z polityką zagraniczną lub podatkami, wymagana jest decyzja jednogłośnie (wszystkich krajów).

Zwykła większość wymagana jest w przypadku kwestii proceduralnych i administracyjnych.

Temat: Instytucje Unii Europejskiej

Rada Europejska

Skład Rady Europejskiej

W skład Rady Europejskiej wchodzi szefowie państw i rządów wszystkich krajów UE, przewodniczący Rady Europejskiej i przewodniczący Komisji Europejskiej.

Posiedzenia Rady zwołuje przewodniczący, który również im przewodniczy i który wybierany jest przez Radę Europejską na okres dwóch i pół roku (kadencja może zostać jednokrotnie odnowiona).

Przewodniczący Rady Europejskiej reprezentuje ponadto Unię na zewnątrz.

Temat: Instytucje Unii Europejskiej

Rada Europejska

Czym zajmuje się Rada Europejska?

- ✓ Określa ogólny kierunek i priorytety polityki UE, nie jest jednak uprawniona do przyjmowania aktów prawnych.
- ✓ Zajmuje się rozwiązywaniem złożonych i delikatnych kwestii, których nie można było rozwiązać na niższym szczeblu współpracy międzyrządowej.
- ✓ Kształtuje wspólną politykę zagraniczną i bezpieczeństwa, biorąc pod uwagę strategiczne interesy Unii, w tym sprawy mające wpływ na kwestie polityczno-obronne.
- ✓ Nominuje i mianuje kandydatów na niektóre najwyższe stanowiska w UE, np. w EBC i Komisji.

W każdej chwili Rada Europejska może:

- ✓ wezwać Komisję Europejską do przedstawienia wniosku ustawodawczego dotyczącego konkretnej kwestii,
- ✓ przekazać daną kwestię do Rady Unii Europejskiej.

Temat: Instytucje Unii Europejskiej

Rada Europejska

Jak działa Rada Europejska?

Zazwyczaj posiedzenia Rady odbywają się cztery razy w roku, jednak w razie potrzeby przewodniczący może zwołać posiedzenia dodatkowe.

Większość decyzji Rada Europejska podejmuje w drodze konsensusu.

W niektórych przypadkach decyzje przyjmowane są jednogłośnie lub większością kwalifikowaną. Tylko szefowie państw lub rządów mają prawo głosu.

Temat: Instytucje Unii Europejskiej

Parlament Europejski

Skład Parlamentu Europejskiego

Liczba posłów do Parlamentu Europejskiego z każdego kraju jest w przybliżeniu proporcjonalna do liczby jego ludności.

Zastosowanie ma zasada degresywnej proporcjonalności: żaden kraj nie może mieć mniej niż 6 lub więcej niż 96 posłów do PE, a całkowita liczba posłów nie może przekroczyć 705 (704 plus przewodniczący).

Posłowie zasiadają w PE nie według kraju pochodzenia, lecz według przynależności politycznej.

Przewodniczący reprezentuje Parlament w relacjach z pozostałymi instytucjami UE, jak również w stosunkach ze światem zewnętrznym.

Temat: Instytucje Unii Europejskiej

Parlament Europejski

Funkcje Parlamentu Europejskiego

Funkcja ustawodawcza

- ✓ uchwała, wraz z Radą UE, przepisy prawa europejskiego, w oparciu o wnioski ustawodawcze Komisji Europejskiej,
- ✓ podejmuje decyzje w sprawie umów międzynarodowych,
- ✓ podejmuje decyzje w sprawie rozszerzenia UE,
- ✓ bada roczny plan prac Komisji i występuje do Komisji o przedłożenie wniosków ustawodawczych.

Temat: Instytucje Unii Europejskiej

Parlament Europejski

Funkcje Parlamentu Europejskiego cd.

Funkcja nadzorcza

- ✓ sprawuje nadzór demokratyczny nad pozostałymi instytucjami europejskimi,
- ✓ wybiera przewodniczącego Komisji i zatwierdza skład Komisji; może uchwalić „wotum nieufności”, zmuszając Komisję do dymisji,
- ✓ udziela absolutorium z wykonania budżetu, tzn. zatwierdza prawidłowe wykonanie budżetu,
- ✓ rozpatruje petycje od obywateli oraz powołuje komisje śledcze,
- ✓ omawia kwestie dotyczące polityki pieniężnej z Europejskim Bankiem Centralnym,
- ✓ kieruje zapytania do Komisji i Rady,
- ✓ monitoruje wybory.

Temat: Instytucje Unii Europejskiej

Parlament Europejski

Funkcje Parlamentu Europejskiego cd.

Funkcja budżetowa

- ✓ wraz z Radą ustanawia budżet UE,
- ✓ zatwierdza długoterminowy budżet UE, tzw. wieloletnie ramy finansowe.

Temat: Instytucje Unii Europejskiej

Parlament Europejski

Prace Parlamentu przebiegają w dwóch etapach:

Komisje parlamentarne – przygotowanie aktów prawnych

Istnieje 20 komisji parlamentarnych oraz dwie podkomisje, które specjalizują się w konkretnych obszarach działalności UE.

Komisje analizują wnioski ustawodawcze; posłowie i grupy polityczne mogą wprowadzać do nich poprawki lub zdecydować o odrzuceniu danego projektu ustawodawczego.

Kwestie te są również omawiane w ramach grup politycznych.

Sesje plenarne – uchwalanie prawa

Podczas sesji plenarnych wszyscy posłowie zbierają się w sali obrad i głosują w sprawie proponowanych przepisów i poprawek.

Zwykle odbywają się one w Strasburgu (cztery dni w miesiącu).

Czasami w Brukseli odbywają się dodatkowe sesje.

Temat: Instytucje Unii Europejskiej

Trybunał Sprawiedliwości

Skład Trybunału Sprawiedliwości

Trybunał Sprawiedliwości obejmuje dwa organy sądowe:

Trybunał Sprawiedliwości – zajmuje się przekazywanymi przez sądy krajowe wnioskami o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, niektórymi skargami o stwierdzenie nieważności i odwołaniami.

Sąd – orzeka w sprawach o stwierdzenie nieważności przedłożonych przez osoby fizyczne i przedsiębiorstwa oraz, w niektórych przypadkach, przez rządy krajów UE. W praktyce oznacza to, że Sąd orzeka przede wszystkim w sprawach dotyczących prawa konkurencji, pomocy państwa, handlu, rolnictwa i znaków towarowych.

Sędziowie i rzecznicy generalni są mianowani za wspólnym porozumieniem przez rządy krajów UE na odnawialną sześcioletnią kadencję. W każdym z organów sądowych sędziowie wybierają spośród siebie **prezesa** na odnawialny okres trzech lat.

Temat: Instytucje Unii Europejskiej

Trybunał Sprawiedliwości

Czym zajmuje się Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej?

Trybunał Sprawiedliwości **orzeka** we wnoszonych do niego sprawach. Najbardziej powszechne są następujące **rodzaje spraw**:

- ✓ **wykładnia prawa** (orzeczenia w trybie prejudycjalnym) – sądy krajów UE są zobowiązane do zapewniania właściwego stosowania prawa UE. Istnieje jednak ryzyko odmiennej interpretacji prawa UE przez sądy w różnych krajach. Jeżeli sąd krajowy ma jakiegokolwiek wątpliwości co do wykładni lub ważności danego aktu prawnego UE, może zwrócić się o wyjaśnienie do Trybunału Sprawiedliwości. Ten sam mechanizm można zastosować do ustalenia, czy krajowe przepisy lub praktyka są zgodne z prawem UE.

Temat: Instytucje Unii Europejskiej

Trybunał Sprawiedliwości

Czym zajmuje się Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej? cd.

- ✓ **egzekwowanie prawa** (postępowania w sprawie uchybienia) – sprawy wnoszone przeciwko rządowi krajów UE w związku z nieprzestrzeganiem prawa UE. Sprawy te mogą być wnoszone do Trybunału przez Komisję Europejską lub inny kraj UE. Jeżeli Trybunał uzna dany kraj za winny uchybienia, zobowiązuje go do bezzwłocznego naprawienia sytuacji. W przeciwnym razie wszczynana jest kolejna sprawa, która może zakończyć się nałożeniem grzywny.

Temat: Instytucje Unii Europejskiej

Trybunał Sprawiedliwości

Czym zajmuje się Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej? cd.

- ✓ **unieważnianie aktów prawnych UE** (skargi o unieważnienie)
 - jeżeli jakiś akt prawny UE uznany zostanie za niezgodny z traktatami UE lub prawami podstawowymi, rządy krajów UE, Rada UE, Komisja Europejska lub (w niektórych przypadkach) Parlament Europejski mogą zwrócić się do Trybunału o jego unieważnienie.

Osoby fizyczne mogą również wnieść skargę o unieważnienie aktu prawnego UE, który bezpośrednio ich dotyczy.

Temat: Instytucje Unii Europejskiej

Trybunał Sprawiedliwości

Czym zajmuje się Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej? cd.

- ✓ **zapewnianie podejmowania działań przez UE** (skargi w sprawie beczynności) – Parlament, Rada i Komisja są zobowiązane do podejmowania określonych decyzji w określonych okolicznościach.
Jeżeli nie dopełniają one tych zobowiązań, rządy krajów UE, inne instytucje UE lub (pod pewnymi warunkami) osoby fizyczne lub przedsiębiorstwa mogą wnieść skargę do Trybunału.
- ✓ **skargi na instytucje UE** (roszczenia o odszkodowanie) – każda osoba fizyczna lub przedsiębiorstwo, które doznały szkody w wyniku działania lub beczynności UE bądź jej urzędników, może wnieść przeciwko nim skargę do Trybunału.

Temat: Instytucje Unii Europejskiej

Trybunał Sprawiedliwości

Jak działa Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej?

Do każdej sprawy wnoszonej do Trybunału Sprawiedliwości przydzielany jest sędzia („judge-rapporteur”) i rzecznik generalny.

Postępowanie w sprawie wniesionej do Trybunału składa się z **dwóch etapów**:

I. Procedura pisemna

Strony postępowania przedstawiają Trybunałowi pisemne oświadczenie.

Pisemne uwagi mogą być również przedstawione przez organy krajowe, instytucje UE, a w niektórych przypadkach przez osoby fizyczne.

Sędzia opracowuje sprawozdanie, podsumowując oświadczenia i uwagi, a następnie sprawa poddawana jest pod dyskusję na posiedzeniu ogólnym Trybunału, podczas którego podejmuje się decyzje w następujących sprawach:

- ✓ liczba sędziów, którzy będą zajmować się daną sprawą: 3, 5 lub 15 sędziów (pełen skład), w zależności od wagi i stopnia złożoności sprawy. Większość spraw rozpatrywana jest przez pięciu sędziów i rzadko zdarza się, by Trybunał orzekał w pełnym składzie;
- ✓ konieczność przeprowadzenia procedury ustnej i wydania oficjalnego oświadczenia przez rzecznika generalnego.

Temat: Instytucje Unii Europejskiej

Trybunał Sprawiedliwości

Jak działa Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej? cd.

II. Procedura ustna – posiedzenie jawne

Adwokaci obu stron mogą przedstawiać swoje argumenty przed sędziami i rzecznikiem generalnym, którzy mają możliwość zadawać im pytania.

Jeżeli Trybunał zdecydował, że konieczna jest opinia rzecznika generalnego, wydaje on ją kilka tygodni po przesłuchaniu.

Następnie sędziowie odbywają naradę i wydają wyrok.

Rozprawy w Sądzie toczą się według podobnej procedury, z tym wyjątkiem, że większość spraw rozpatrywana jest przez trzech sędziów i nie uczestniczy w nich rzecznik generalny.

Temat: Instytucje Unii Europejskiej

Trybunał Sprawiedliwości

To warto wiedzieć

Jeżeli osoba fizyczna lub przedsiębiorstwo poniosły szkodę w wyniku **działania lub zaniechania działania przez daną instytucję UE lub jej urzędników**, mogą wnieść skargę do Trybunału w jeden z następujących sposobów:

- ✓ pośrednio, za pośrednictwem sądów krajowych (które mogą zdecydować o przekazaniu sprawy do Trybunału Sprawiedliwości),
- ✓ bezpośrednio do Sądu, jeżeli decyzja podjęta przez instytucję UE dotyczyła ich bezpośrednio i indywidualnie.

Każdy, kto uzna, że organy w kraju UE, w którym mieszka, naruszyły przepisy prawa UE, musi postąpić zgodnie z oficjalną procedurą składania skargi.

Temat 10: Polska w Unii Europejskiej

Temat: Polska w Unii Europejskiej

Katalog praw obywatela UE

Wszyscy obywatele państw członkowskich Unii Europejskiej automatycznie są też obywatelami UE.

Prawa obywatela UE zostały wymienione w Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Artykuł 18) oraz w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej (rozdział V).

Zmiana miejsca pobytu w UE

Obywatele UE posiadający ważny dowód tożsamości lub paszport:

- ✓ mają prawo wjazdu do innego państwa UE bez obowiązku posiadania wizy wjazdowej lub wyjazdowej.
- Członkowie rodziny, którzy nie są obywatelami państwa UE, nie muszą posiadać wizy wjazdowej lub wyjazdowej, jeżeli posiadają ważną kartę pobytową.

Temat: Polska w Unii Europejskiej

Katalog praw obywatela UE

Zmiana miejsca pobytu w UE cd.

- ✓ mają prawo pobytu na terytorium innego państwa UE przez okres nieprzekraczający trzech miesięcy bez wypełniania jakichkolwiek warunków i formalności;
- ✓ mają prawo pobytu na terytorium innego państwa UE przez okres dłuższy niż trzy miesiące po spełnieniu odpowiednich warunków, w zależności od ich statusu w państwie przyjmującym.

Obywatele będący pracownikami najemnymi lub osobami pracującymi na własny rachunek nie muszą spełniać żadnych dodatkowych warunków.

Studenci oraz inne osoby niepracujące zarobkowo, np. przebywające na emeryturze, muszą posiadać wystarczające zasoby dla siebie i członków swoich rodzin, aby nie stanowić obciążenia dla systemu pomocy społecznej państwa przyjmującego, a także muszą być objęci pełnym ubezpieczeniem zdrowotnym;

Temat: Polska w Unii Europejskiej

Katalog praw obywatela UE

Zmiana miejsca pobytu w UE cd.

- ✓ w przypadku okresów pobytu przekraczających trzy miesiące muszą zarejestrować się w odpowiednich organach. Członkowie ich rodzin, którzy nie są obywatelami UE, muszą posiadać kartę pobytową ważną przez pięć lat;
 - ✓ jeżeli legalnie zamieszkują w innym państwie UE przez nieprzerwany okres pięciu lat, mają prawo stałego pobytu w tym państwie. Dotyczy to również członków ich rodzin;
 - ✓ mają prawo do traktowania na równi z obywatelami państwa przyjmującego.
- Władze państwa przyjmującego nie są jednak zobowiązane do przyznania uprawnienia do pomocy społecznej obywatelom UE, którzy nie pracują zarobkowo, w ciągu pierwszych trzech miesięcy ich pobytu.

Temat: Polska w Unii Europejskiej

Katalog praw obywatela UE

Zmiana miejsca pobytu w UE cd.

Ponadto:

- ✓ członkowie rodzin, którzy są osobami bliskimi dla obywatela UE, mogą – pod pewnymi warunkami – mieć prawo do dalszego pobytu w danym państwie, nawet jeśli osoba im bliska umrze lub opuści to państwo;
- ✓ obywatele UE lub członkowie ich rodzin mogą zostać wydaleny, jeżeli ich zachowanie poważnie zagraża jednemu z podstawowych interesów społecznych;
- ✓ chorobami, które uzasadniają wprowadzenie środków ograniczających swobodę przemieszczania się, są jedynie potencjalne choroby epidemiczne wskazane przez Światową Organizację Zdrowia.

Temat: Polska w Unii Europejskiej

Katalog praw obywatela UE

Prawo do głosowania i kandydowania w wyborach lokalnych

Każdy obywatel UE, który nie jest obywatelem kraju UE, w którym mieszka, ma prawo do głosowania i kandydowania w wyborach lokalnych w tym kraju, na tych samych warunkach, jak jego obywatele.

Aby wziąć udział w wyborach, obywatele UE muszą złożyć wniosek o dopisanie ich do listy wyborców w kraju zamieszkania, dostarczając takie same dokumenty, jak wyborcy posiadający obywatelstwo danego kraju.

Temat: Polska w Unii Europejskiej

Katalog praw obywatela UE

Prawa głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego

Obywatele UE mogą wykonać prawo głosowania lub kandydowania zarówno w państwie UE miejsca zamieszkania, jak i w państwie miejsca pochodzenia.

Żaden obywatel nie ma prawa głosowania lub kandydowania w danych wyborach w więcej niż jednym państwie UE.

Temat: Polska w Unii Europejskiej

Katalog praw obywatela UE

Petycje i skargi

Obywatele UE mogą zwrócić się z petycją do Parlamentu Europejskiego o zajęcie się konkretną sprawą w interesie własnym lub w interesie publicznym.

Przedmiot sprawy musi wchodzić w zakres kompetencji UE (nie może to być dziedzina, w której decyzje podejmowane są na szczeblu lokalnym lub krajowym) i dotyczyć bezpośrednio osoby składającej petycję.

Skargi dotyczące niewłaściwego administrowania w instytucjach i organach UE można wnosić do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich.

Obywatele UE mogą również bezpośrednio kontaktować się z europejskimi instytucjami i organami doradczymi i mają prawo do otrzymania odpowiedzi w jednym z 24 języków urzędowych Unii Europejskiej.

Temat: Polska w Unii Europejskiej

Katalog praw obywatela UE

Ochrona konsularna

Kiedy obywatel UE potrzebuje pomocy podczas pobytu w kraju poza UE, w którym jego kraj ojczysty nie ma placówek dyplomatycznych, ma prawo zwrócić się o ochronę konsularną do ambasady lub konsulatu dowolnego innego kraju UE.

Pomoc udzielana jest w takich sytuacjach, jak na przykład zgon, wypadek, choroba, aresztowanie, przestępstwo z użyciem przemocy i repatriacja.

Temat: Polska w Unii Europejskiej

Katalog praw obywatela UE

Inicjatywa obywatelska

Istnieje możliwość grupowego zwrócenia się do Komisji Europejskiej o przygotowanie projektu aktu prawnego – w ramach **europejskiej inicjatywy obywatelskiej**.

Petycję musi podpisać co najmniej milion obywateli z co najmniej jednej czwartej państw członkowskich UE (obecnie minimum 7 krajów).

Temat: Polska w Unii Europejskiej

Korzyści z członkostwa Polski w UE

Ponad 163 miliardy euro – tyle pieniędzy przez 15 lat Polska dostała z Unii Europejskiej. W tym samym czasie do unijnego budżetu wpłaciliśmy 53 miliardy.

Saldo rozliczeń pomiędzy Polską a UE wynosi więc ok. 110 mld euro.

Zestawienie transferów pieniędzy między Polską a Unią Europejską (od maja 2004 r. do końca marca 2019 r.) opublikowało na swojej stronie internetowej Ministerstwo Finansów.

Najwięcej otrzymaliśmy na **politykę spójności** (103 mld euro), która ma na celu zmniejszenie różnic w poziomie rozwoju wszystkich regionów UE.

Na drugim miejscu jest **Wspólna Polityka Rolna** – tutaj do Polski trafiło ponad 55 mld euro.

Temat: Polska w Unii Europejskiej

Korzyści z członkostwa Polski w UE

Na co wydajemy?

Największy, około 36 procentowy, udział w wykorzystaniu dofinansowania Unii Europejskiej miały projekty z zakresu poprawy dostępności terytorialnej, czyli m.in. budowa dróg, kolei i infrastruktury lotniczej.

Istotne miejsce w naszych wydatkach, bo aż 19 procent, zajął także rozwój kapitału ludzkiego poprzez podnoszenie kwalifikacji zawodowych, godzenie życia rodzinnego z zawodowym, rozwój żłobków i przedszkoli.

Na kolejnych miejscach uplasowały się inwestycje w przedsiębiorczość, innowacyjność, badania i rozwój oraz ochronę środowiska.

Temat: Polska w Unii Europejskiej

Korzyści z członkostwa Polski w UE

Co oznacza to w praktyce?

- ✓ Blisko 15,5 tysiąca kilometrów wybudowanych i zmodernizowanych autostrad, dróg ekspresowych, dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych.
- ✓ Prawie 4,5 tysiąca kilometrów wybudowanych lub zmodernizowanych linii kolejowych.
- ✓ Niemal 60 tysięcy projektów w przedsiębiorstwach za 146,5 miliardów złotych.
- ✓ Ponad 7,5 tysiąca kilometrów sieci wodociągowej.
- ✓ Przeszło 450 nowych oczyszczalni ścieków.

Temat: Polska w Unii Europejskiej

Korzyści z członkostwa Polski w UE

Co oznacza to w praktyce? cd.

- ✓ Ponad 3 tysiące ekologicznych autobusów, tramwajów i trolejbusów jeżdżących po ulicach polskich miast.
- ✓ Prawie 2,7 milionów bezrobotnych objętych wsparciem.
- ✓ Blisko 22 tysiące nauczycieli, którzy podnieśli swoje kompetencje poprzez udział w projektach unijnych.
- ✓ Ponad 290 tysięcy osób, które otrzymały wsparcie na otwarcie działalności gospodarczej.

Temat: Polska w Unii Europejskiej

Korzyści z członkostwa Polski w UE

70 lat pokoju

Dotychczas na terenie UE nie było żadnej wojny. W UE konflikty rozwiązywane są przez dialog.

Najważniejsze decyzje w Unii Europejskiej podejmuje się jednomyślnie, a nad przestrzeganiem wszystkich porozumień czuwają specjalnie do tego powołane instytucje.

Brak barier handlowych

Jedną z głównych zasad leżących u podstaw Unii Europejskiej jest wolny i sprawiedliwy handel.

Unia wspiera i chroni przemysł i przedsiębiorstwa, jednocześnie starając się usunąć bariery handlowe, by zapewnić im równe szanse na arenie europejskiej i światowej.

Temat: Polska w Unii Europejskiej

Korzyści z członkostwa Polski w UE

Edukacja

Unijne programy edukacyjne zapewniają możliwość odbycia studiów, szkoleń, stażu czy wolontariatu w krajach członkowskich i partnerskich w całej Europie.

Dzięki nim młodzi zdobywają nową wiedzę, doświadczenie zawodowe i podnoszą swoje kwalifikacje, co znacząco zwiększa ich szanse na rynku pracy.

Europa silna w świecie

Dzięki temu, że Polska jest w Unii Europejskiej, nasz głos liczy się na arenie międzynarodowej. Współpracując z pozostałymi państwami członkowskimi, Polska wchodzi do gry o światową politykę z wielokrotnie silniejszymi mocarstwami. Unia Europejska, obok Chin i Stanów Zjednoczonych, jest jedną z trzech największych światowych potęg handlowych.

Temat: Polska w Unii Europejskiej

Korzyści z członkostwa Polski w UE

Infrastruktura

Polacy mogą zobaczyć pozytywne wpływy projektów unijnych niemalże na każdym kroku.

Modernizacja i rozwój infrastruktury w Polsce doprowadziły do gwałtownego rozwoju i szeregu zmian ekonomicznych, społecznych oraz ekologicznych zarówno w sektorze transportu, jak i w całej gospodarce.

Jakość żywności

Unia Europejska zapewnia żywność bezpieczną i wysokiej jakości – od pola do stołu.

Na każdym etapie przeprowadzane są rygorystyczne kontrole, a żywność spoza UE musi spełniać te same normy, co żywność produkowana na terenie Unii.

Temat: Polska w Unii Europejskiej

Korzyści z członkostwa Polski w UE

Ochrona praw człowieka

Unia podejmuje szereg działań, które mają na celu ochronę podstawowych praw człowieka. Są one oparte o Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej i dołączoną do traktatu Kartę Praw Podstawowych, która gwarantuje prawa wszystkich obywateli UE.

Ochrona praw konsumenta

Prawo unijne chroni konsumentów niezależnie od tego, w którym kraju członkowskim przebywają, a zakupy możemy robić, gdzie chcemy i kiedy chcemy, bez obaw o cło lub dodatkowy podatek.

Producenci zobowiązani są do umieszczania na swoich produktach informacji jasnych, dokładnych i zgodnych z prawdą, tak abyśmy dokonywali świadomych wyborów.

Temat: Polska w Unii Europejskiej

Korzyści z członkostwa Polski w UE

Ochrona środowiska

Zielona gospodarka, redukcja emisji gazów cieplarnianych, racjonalne wykorzystywanie zasobów naturalnych oraz ograniczenie skutków zmiany klimatu – to tylko niektóre z priorytetów Unii Europejskiej w obszarze ochrony środowiska.

Realizacja tych założeń jest możliwa dzięki specjalnym programom badawczym oraz odpowiedniemu prawodawstwu i finansowaniu.

W Polsce jednym z najbardziej rozpoznawalnych działań w tym obszarze jest program Natura 2000 – tereny nim objęte zajmują dziś prawie 1/5 powierzchni lądowej naszego kraju.

Otwarte granice

Unia to przede wszystkim przestrzeń bez granic wewnętrznych, podróże bez ograniczeń i możliwość poznawania innych kultur.

Temat: Polska w Unii Europejskiej

Korzyści z członkostwa Polski w UE

Pomoc humanitarna

Co roku kraje UE są największym dawcą pomocy humanitarnej na rzecz milionów ludzi na całym świecie na obszarach dotkniętych kryzysem.

Zgodnie z wartościami stanowiącymi fundament Unii pomoc humanitarna oferowana jest wszystkim, niezależnie od ich narodowości, wyznania, płci czy pochodzenia etnicznego.

Temat: Polska w Unii Europejskiej

Korzyści z członkostwa Polski w UE

Rozwój małych i średnich przedsiębiorstw

Celem polityki unijnej i jej programów jest poprawa konkurencyjności za pomocą badań naukowych i innowacji oraz zapewnienie małym i średnim przedsiębiorstwom lepszego dostępu do finansowania.

Unia Europejska wprowadziła szereg programów, takich jak: Small Business Act, „Horyzont 2020” oraz COSME, które wspierają małe i średnie przedsiębiorstwa.

Temat: Polska w Unii Europejskiej

Korzyści z członkostwa Polski w UE

Równość płci

Równość wszystkich ludzi jest jedną z fundamentalnych wartości UE, a równouprawnienie kobiet i mężczyzn znajduje odzwierciedlenie w wielu unijnych działaniach i przepisach.

Temat: Polska w Unii Europejskiej

Korzyści z członkostwa Polski w UE

Wsparcie rolnictwa

Dzięki możliwości łatwej sprzedaży żywności do innych państw członkowskich i jej programom rolnym zmodernizowano tysiące gospodarstw, a warunki życia na wsi znacząco się poprawiły.

Polska jest obecnie siódmym co do wielkości eksporterem żywności w UE.

Unia chroni także produkty regionalne i oferuje dotacje dla rolników na zakup sprzętu.

Temat: Polska w Unii Europejskiej

Koszty członkostwa Polski w UE

Zagrożenie dla polskiej kultury i tradycji

Otwarte granice, a przede wszystkim wartości wpisane w idee Unii Europejskiej – różnorodność, równość, tolerancja – wpływają na rozwijanie się w państwach wielokulturowości, czyli modelu społecznego zakładającego współistnienie w jednym państwie czy społeczeństwie wielu różnych kultur, systemów normatywnych i tradycji.

Temat: Polska w Unii Europejskiej

Koszty członkostwa Polski w UE

Zagrożenie dla polskiej kultury i tradycji cd.

Społeczeństwa państw europejskich stają się coraz mniej jednolite, co budzi sprzeciw grup o poglądach nacjonalistycznych czy konserwatywnych.

W badaniach CBOS dotyczących korzyści i strat członkostwa Polski w UE respondenci wymieniali zagrożenie dla polskiej kultury i tradycji, szczególnie konkretnych zmian obyczajowych i prawnych zachodzących w państwach Europy Zachodniej.

Badani wymieniali w tym względzie m.in.: napływ uchodźców i uchodźczyń do Polski, wzrost liczby wyznawców islamu, legalizację małżeństw jedнопłciowych, legalizację narkotyków.

Temat: Polska w Unii Europejskiej

Koszty członkostwa Polski w UE

Zmiana trybu życia, struktury rodziny

Lata obecności Polski w UE przypadają na okres rozkwitu nowych technologii, rozwoju wolnego rynku, ale także na okres wzrostu tendencji nacjonalistycznych i ksenofobicznych.

Zmiana sytuacji gospodarczej, rynku pracy rodzi za sobą również zmiany w zakresie modelu życia czy struktury rodziny.

Zmiany te dotyczą opóźniania zawarcia małżeństwa i rodzenia dziecka, spadku płodności oraz przekształcenia instytucji małżeństwa w nieformalne związki.

Temat: Polska w Unii Europejskiej

Koszty członkostwa Polski w UE

Gospodarcze

Otwarte granice i swoboda przemieszczania się pomiędzy państwami członkowskimi UE to nie tylko wielka szansa dla lokalnych przedsiębiorców i przedsiębiorczyń na zwiększenie zysku z eksportu, ale również ogromne ryzyko związane z tzw. **drenażem mózgów**.

To zjawisko polegające na emigracji osób wykształconych np. w Polsce do innego państwa w związku z lepszym wynagrodzeniem lub warunkami pracy.

Z powodu zjawiska, jakim jest tzw. drenaż mózgów kraje tracą ludzi z wyższym wykształceniem, ekspertów i ekspertki.

Polska jest krajem z największym ujemnym bilansem migracji specjalistów i specjalistek w UE – w latach 2003–2014 opuściło nasz kraj ponad 32 tysiące wysoko wykształconych osób, natomiast przyjechały tylko 2 tysiące.

Temat: Polska w Unii Europejskiej

Koszty członkostwa Polski w UE

Polityczne

Konieczność szanowania innych państw członkowskich i współpracy w zakresie polityki zagranicznej z partnerami w Europie

Współdziałanie Polski w ramach Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa z innymi państwami członkowskimi ma swoje plusy, np. w postaci stabilniejszej pozycji dyplomatycznej względem państw ściany wschodniej, jednak jej głównym minusem jest ograniczony zakres tworzenia samodzielnej, skutecznej polityki zagranicznej.

Polska postrzegana jest jako partner dla największych państw głównie jako państwo członkowskie UE.

Temat: Polska w Unii Europejskiej

Koszty członkostwa Polski w UE

Oddanie części suwerenności

Współdziałanie w ramach unijnych polityk: monetarnej, zagranicznej, sprawiedliwości czy rolnej, mimo że potwierdzone głosem obywateli i obywaterek w referendum i traktacie akcesyjnym, nosi znamiona ograniczenia suwerenności.

To współdziałanie niesie przecież za sobą ryzyko nieuznania polskich interesów w ramach demokratycznych procedur głosowania.

Ryzyko takie często skutkuje przyjmowaniem w ramach prawa unijnego aktów trudnych do realizacji w polskim porządku prawnym lub uznawanych przez niektóre grupy za szkodliwe dla Polski – do takich trudnych decyzji można zaliczyć utworzenie pakietu klimatycznego czy uchwalenie restrykcyjnych zasad produkcji żywności.

Temat 11: Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego /NATO/

Temat: Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego

Geneza NATO

Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego (ang. North Atlantic Treaty Organization) powstała w 1949 r. w wyniku podpisania Traktatu Północnoatlantyckiego w Waszyngtonie, przez 10 sojusznicznych państw Europy Zachodniej, USA i Kanady. Głównym jego celem było zapewnienie bezpieczeństwa międzynarodowego oraz systemu szybkiego reagowania w przypadku zagrożenia ze strony wroga zewnętrznego jednego z członków Paktu.

Głównym przeciwnikiem wydawał się wówczas państwom założycielskim Związek Radziecki oraz państwa komunistyczne z nim związane.

Po II wojnie światowej rywalizacja między kapitalistycznymi państwami Zachodu a komunistycznym Wschodem (głównie w Azji) przybierała na sile.

Dwa silne obozy wojskowe rozpoczęły ze sobą walkę, którą określono mianem „zimnej wojny”. Prowadzone były m.in. intensywne prace nad rozwojem uzbrojenia – tzw. wyścig zbrojeń, którego elementem był również wyścig w zakresie kosztownych technologii kosmicznych pomiędzy USA i ZSRR.

170

Do celów niewojskowych należą; zachowanie wolności, wspólnego dziedzictwa i cywilizacji narodów państw członkowskich opartej na demokratycznym systemie politycznym, rządach prawa i wolności jednostki.

Temat: Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego

Cele i zadania NATO

ŚRODKI POLITYCZNE – NATO promuje wartości demokratyczne i umożliwia państwom członkowskim konsultacje oraz współpracę w sprawach związanych z obronnością i bezpieczeństwem w celu rozwiązywania problemów, budowania zaufania oraz zapobiegania konfliktom w dłuższej perspektywie.

ŚRODKI WOJSKOWE – NATO dąży do pokojowego rozwiązywania sporów. W przypadku niepowodzenia starań dyplomatycznych potencjał militarny Sojuszu umożliwia podjęcie operacji zarządzania kryzysowego.

Takie operacje są przeprowadzane zgodnie z klauzulą zbiorowej samoobrony zawartą w akcie założycielskim NATO – Art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego – lub na mocy mandatu Organizacji Narodów Zjednoczonych, w sposób indywidualny lub przy współpracy z innymi państwami i organizacjami międzynarodowymi.

NATO jest sojuszem państw Europy z państwami Ameryki Północnej. Organizacja tworzy między tymi dwoma kontynentami unikalną więź umożliwiającą konsultacje i współpracę w dziedzinie obrony oraz bezpieczeństwa, a także wspólnego przeprowadzania międzynarodowych operacji zarządzania kryzysowego.

☐ Sekretarz Generalny

Jest najwyższym rangą międzynarodowym urzędnikiem Sojuszu.

Zadaniem Sekretarza Generalnego jest kierowanie procesem konsultacji i podejmowania decyzji w obrębie Sojuszu oraz dbanie o wdrażanie decyzji.

Sekretarz Generalny jest również głównym rzecznikiem NATO oraz przewodniczącym Sztabu Międzynarodowego zapewniającego porady, wytyczne i wsparcie administracyjne dla krajowych przedstawicielstw przy głównej siedzibie NATO.

Sekretarz reprezentuje Pakt na zewnątrz.

Jako organ pomocniczy ma podległy mu **Sekretariat Międzynarodowy**.

❑ Komitet Wojskowy

Składa się z szefów obrony państw członkowskich i przeprowadza działania militarne Paktu.

W ramach Komitetu Wojskowego działa **Sojusznicze Dowództwo Operacyjne** oraz **Sojusznicze Dowództwo ds. Transformacji**.

Kiedy Rada Północnoatlantycka wyraża zgodę na rozpoczęcie operacji, państwa członkowskie dobrowolnie udzielają wsparcia wojskowego. Po zakończeniu misji siły te wracają do swoich krajów.

❑ Wysoki Komitet Planowania Centralnego na Sytuacje Nadzwyczajnych Zagrożeń

Są to organy planowania działań w celu stworzenia procedur skutecznego użycia środków obrony cywilnej.

Temat: Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego

Formy działań NATO

- ✓ Koordynacja polityk narodowych w kwestiach militarnych (planowanie obronne poszczególnych państw ma uwzględniać potrzeby całego NATO).
- ✓ Wymiana informacji i utrzymywanie łączności między dowództwami wojsk poszczególnych państw członkowskich i kwaterą główną.
- ✓ Podejmowanie działań dążących do standaryzacji uzbrojenia i utworzenia (bądź rozbudowy) infrastruktury wojskowej na terytorium państw członkowskich.
- ✓ Przeprowadzenie wspólnych ćwiczeń wojsk państw członkowskich NATO.
- ✓ Partnerstwo dla Pokoju – program (realizowany od 1994 r.) określający szczególny rodzaj stosunków łączących państwa członkowskie NATO z krajami aspirującymi do tego miana, także mechanizm współpracy tychże państw w zakresie ładu, bezpieczeństwa oraz stabilizacji w Europie.
- ✓ Misje pokojowe i stabilizacyjne.

Bibliografia

Cziomer E., Zyblikiewicz L., *Zarys współczesnych stosunków międzynarodowych*, Warszawa 2005.

Łoś-Nowak T. (red.), *Encyklopedia politologii tom 5. Stosunki międzynarodowe*, Zakamycze 2002.

Gulczyński M., *Panorama systemów politycznych świata*, Warszawa 2004.

Mały słownik stosunków międzynarodowych, Michałowska G. (red.), Warszawa 1996.

Gacka-Asiewicz A. (red.), *Podstawy prawa i wiedzy o społeczeństwie w pigułce*, Warszawa 2016.

Wojtaszczyk K.A., Jakubowski W. (red.), *Spółeczeństwo i polityka. Podstawy nauk politycznych*, Warszawa 2007.

Mikusińska A. (red.), *Wiedza o społeczeństwie. Encyklopedia szkolna PWN*, Warszawa 2009.

Wilczyński, P. L., *Miejsca potencjalnych konfliktów etnicznych w Europie*, Przegląd Geopolityczny, 20/2017, s. 28–52.

Bibliografia

https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-citizenship_pl
https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies_pl
<https://publicystyka.ngo.pl/15-lat-polski-w-unii-15-spraw-ktore-jezawdzieczamy>
<https://www.gov.pl/web/dyplomacja/jakiej-pomocy-moze-udzielic-konsul>
<https://www.gov.pl/web/onz/polska-w-onz>
https://www.nato.int/nato-welcome/index_pl.html
http://www.unic.un.org.pl/poznaj_onz/karta_nz3.php